PROBLEMI

prog mig

191245

4,1981

207

literatura

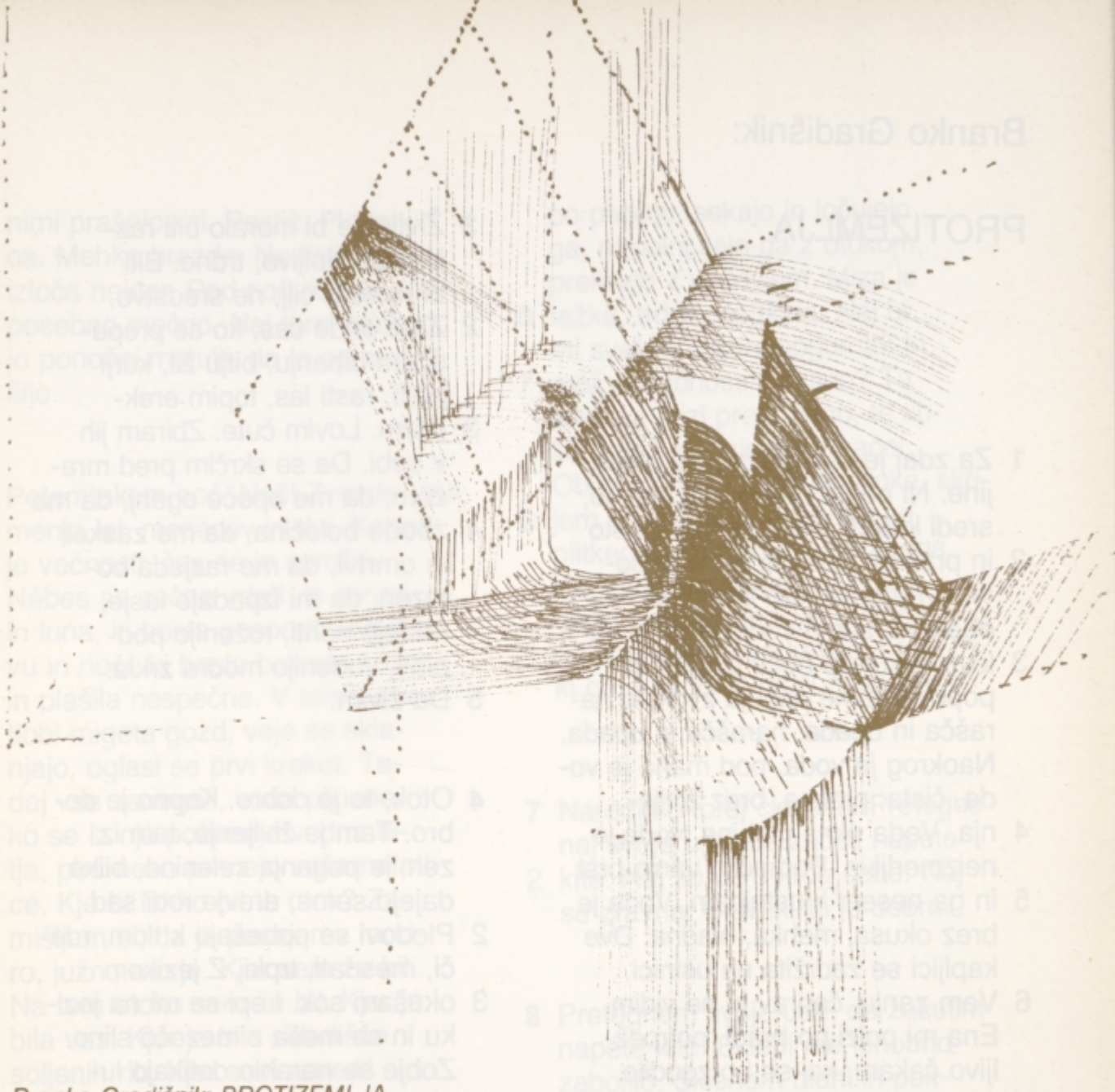

Branko Gradišnik: PROTIZEMLJA
Ivan Volarič-Feo: PESMI IN SONG
Denis Poniž: SVINČNIKI AVTOCENZURE
Majda Kne: V HIŠI V DUŠI
Ivo Svetina: LOV NAD OFTERDINGENOM
H. M. Osrajnik: SKOZI ISKRENJE
Blaž Ogorevc: ZGODBICE
Matjaž Kocbek: VRELI KUBUSI
Boris A. Novak: OTROŠTVO
Samo Simčič: NEKAJ PESMI
Branko Gradišnik: PO PADCU
Marjan Strojan: IZ ČESA SEM IN DRUGE
Ifigenija Zagoričnik: PESMI
Emil Filipčič: KEGLER

PROBLEMI LITERATURA
številka 4, 1981 (letnik XIX)

To številko je uredil Miha Avanzo.
Likovno jo je oblikoval Ignac Kofol.

Branko Gradišnik:

PROTIZEMLJA

1 Za zdaj je vse prazno. Ni pokrajine. Ni neba. Samo praznina je, sredi katere vidim zemljo, pusto
2 in prazno. Prvi piš vetra. Valovi, ki ne butajo ob obalo, ker obale ni, samo vodovje je, ki va-
3 lovi, kakor da hoče oživeti. Iz popolne teme prihaja zvok, ki narašča in upada, narašča in upada. Naokrog je voda, pod mano je voda, čista, prazna, brez življe-
4 nja. Voda nima globine, voda je neizmerljiva. Pomočim vanjo prst
5 in ga nesem k ustnicam. Voda je brez okusa, mehka, hladna. Dve kapljici se zadržita na ustnici.
6 Vem zanju, čeprav ju ne vidim. Ena mi polzi po bradi, potrpežljivo čakam, kaj se bo zgodilo.

2 Svetloba je dobra. Svetloba je
2 topla. Oči me ščemijo. Zatisnem jih, rahlo razprem veke. Voda
3 je zdaj siva, brezdanja. V njej odseva luč. Pod mano je brezbrežno spodnje vodovje, zgoraj nebesni oblok, skozi katerega prenikajo vode vrhnjega morja.
4 Polobla je zakrita z oblaki.
5 Vodno gladino peni dež. Skozi njegove pramene vidim črto obnebja. Tam se vzdiguje temen obris, visok, strm gorski vrh.
6 Tam je otok. Tam je kopno.

3 Življenje bi moralo biti razločno, otipljivo, trdno. Biti bi moralo cilj, ne sredstvo.
2 Zato pride čas, ko se prepuščam dihanju, bitju žil, kurji polti, rasti las, topim erek-
3 cijam. Lovim čute. Zbiram jih v sebi. Da se skrčim pred mrazom, da me opeče ogenj, da me
4 zbode bolečina, da me zaskeli in omrtvi, da me razjeda bolezen, da mi izpadajo lasje, rastejo nohti, roženijo podplati, vodenijo modra zrkla.
5 Da živim.

4 Otok, to je dobro. Kopno je dobro. Tam je življenje, tam iz zemlje poganja zelenina, bilke dajejo seme, drevje rodi sad.
2 Plodovi se pobešajo k tlom, rdeči, mesnati, trpki. Z jezikom
3 okušam sok. Lepi se mi na jeziku in se meša z mezečo slino. Zobje se narahlo dotikajo lupine, raskave in dlakave, je-
4 zik jo iztisne. Plod je zrel, kiselkast, sladkast. Bilke se prerivajo, iz tal poganjajo ka-
5 li. Črna skorja, belo lubje kininovca. Skrivenčene, živalske
6 oblike banjanovih korenin. Vse čaka uresničenja, vse čaka na zlorabo. Med prsti podržim belo lilijo, tudi ta bo za sim-
7 bol. Po steblu jo obraščajo suličasti listi, vrh stebla se v rahlem grozdu združujejo pecljati cvetovi. Primaknem jih
8 k očem. Na peclju je predlistek, nad njim šest privihanih listov in šest prašnikov z zlato rume-

nimi prašnicami. Pestič. Plodnica. Mehke brazde. Na listih se izloča nektar. Pod noč diši še posebno močno. Naj torej pridejo ponočni metulji, da jo oprašijo.

5 Potemtakem noč. Noč! Zvezde, znamenja let, mesecev in dni. Konec je večnosti, čas se je sprožil. Nébes se začne vrteti, in sonce in luna, ki bosta gospodovala dnevu in noči, ki bosta barvala kožo in plašila nespečne. V temni svetlobi migeta gozd, veje se sklanjajo, oglasi se prvi kreket. Tedaj vse zamrgoli, voda pljusne, ko se iz nje poženejo vodna bitja, pod nebo prhnejo večerne ptice. Kje bi lahko bil ta otok? Zamišljam si, da je posajen v modro, južno morje. Kjer sem že bil. Na tem otoku sem že bil. Kjer je bila vas. Kjer je bilo skladišče soljenih rib. Kjer sem naredil človeka.

6 Sedim za težko mizo iz zlataste orehovine, prekrito z debelo stekleno ploščo. Izpod stekla me gledajo posnetki deklice, dečka, ženske, ki so ji ustnice otrpnile v šobi. Na mizi je telefon. Na mizi je knjiga, ovita v bel papir. Na mizi je svinčnik. Papir. Pepelnik. Vse ko da kleči, ko da je ravnokar doskočilo in klecnilo. Ko da si oddihuje, preden se bo pognalo vame in mi skočilo za vrat. Tipke pisalnega stroja tolčejo po papirju, sekajo in ločujejo ga, napolnjujejo ga z otokom, prelivajo z vodovjem. Miza je težka, trdna, negibna. Naj bi mi svet rečí dajal poguma? In moji poljubnosti čvrstino? Ta stroj na mizi pred mano, te tipke, ki se stegujejo kot kače! Obmirujem. Odmaknem roke, skrijem jih za hrbet. Naredim se plitkega, kot peščenec krhkega, kot voda prozornega. Spodaj vidim bele kamenčke, zlizane od vode, školjčno lupino, prah, ki ga po vodi zvrtinči rakovica.

7 Naredimo torej človeka. Pretegne naj svoje ude, da začuti napete kite. Naj se ozre krog sebe. Naj se zravna. Človek, to je dobro.

8 Pretegnem svoje ude, da začutim napete kite. Sklepi me lenobno zabolijo. Sklenem dlani in poknem s členki, usta mi kar sama zazehajo. Mehkoba, ki obdaja okostje, je moje telo, moja zunanjost. Telo stoji pokonci. Stopala so uprta v tla. Spodaj se v mesečini svetlika prod. Od morja prihaja pljuskanje. Grebeni valov se belkasto penijo ob čereh. Kaj počnem tu, na tej samotni obali brez stopinj v pesku, brez počrnelih kamnov, zloženih v ognjišče, ko vame vdira hlad močevne, vetrovne jeseni, ko krekeče žaba in ji odgovarja glas težke živali v goščavju?

9 Ob zori prikorakam v vasico.
Dani se, vse postaja rožnato.
Vas stoji na koncu rta, ki se
pomalja v oljnato gladino. Tri-
je možje potiskajo čoln po le-
seni drsnici v vodo. Na oknu
visi obraz. Ponekod že kurijo,
dim se plazi kot žival. Vonj
po slanem, po gnili morski tra-
vi, po ribah. Ribiči mi pove-
do, da pride poštna ladja čez
tri dni. Za tri dni sem torej
priklenjen na tuji otok, tri
dni moram preživeti v vasici.

10 Brž ko lahko misel izraziš,
ni vredno, da bi jo izrekel.
Govoriti je treba samo neme
besede. Kdor kaj pove, je iz-
dajalec. Samo molk. Samo pri-
bliževanje pravemu molku.

11 Ko je ladja s sivolasim, va-
se zapetim kapitanom na od-
prtem, se nebo pomrači. Še
vidimo ribiške čolne, ki se
zasučejo proti otoku v da-
ljavi. Njegov vrh ovijajo
oblaki. Oprijemamo se motne,
mokre ograje iz medi, ki jo
škropi vse hujši prš. Mor-
narji tekajo gor in dol. V
čajni kuhinji se razliva
rum, vonj se omotično širi
k nam, steklenice brez reda
padajo s polic. Ampak to še ni
nič. Tam na obzorju se vzdiguje
ciklon, siv vrtinčast stožec z
vrhom v temi. Ladjo zalivajo va-
lovi. Prav natančno vidimo, kako
se v ciklonu s poblaznelo vztraj-
nostjo sučejo stoli, čevlji, dre-
vesa, kokoši, postelja s pernico,
hiše in pristave, ptiči in ladje,
mačke z mišmi. Ženska v težkem
pletenem ogrinjalu nam maha in
kliče in kaže proti središču vr-
tinca, ki ga zakriva ta kalejdo-
skop. Kaj bi nam rada sporočila
ta ženska s celine, po vsem vi-
dezu kmetica, ko se skozi hrušč
viharja ne sliši nič drugega kot
krik iz tvojih ust, ki se skuša
vzpeti pod nebo? Kaj vidi tam,
česar mi ne bomo, če nas vihar
ne sprejme vase? Ciklon reže v
vodno gladino prepadno brazdo.
Tik preden nas prekrije, spu-
stim ograjo, nekaj zaradi iz-
črpanosti, nekaj zato, ker bi
rad že slišal žensko. Ampak la-
dja hoče dol in gosti zrak pri-
tisne na moje rame, na tême, da
ji s svojo težo še pomagam po-
toniti.

12 Stopam po produ. Otok je pust,
nenaseljen, obhodim ga v dese-
tih minutah. Nekdanji ognjenik
je, z razdrapanim žrelom. Lava
je črna, leskeča, po njej ti
drsi, da ne moreš in ne moreš
na vrh. Rastje je redko in ža-
lobno, tu pa tam osat, tu pa
tam bažiljka. Hranim se s kla-
pavicami in rakovicami, ki jih
nabiram po plitvini. Nekaj ted-
nov preživim v pričakovanju, po-
tem se zavem, da ne bom nikoli
prišel z otoka. Zdaj postane

5 življenje samo še običaj. Lasje
mi izpadejo, brada se zredči in
pobeli, koža se izsuši, uvene in
se naguba, po njej se razrastejo
umazane pigmentne pege. Noge po-
stanejo prozorne, pergamenaste.
6 Glava kinka na tenkem vratu. Po-
stanem golšav, čeprav tu pa tam
odpijem požirek morja, da bi
imelo telo dovolj joda in soli.
7 Morja ni zato nič manj, iz mene
se spet steka vase. Življenje
8 se iztiska iz mene. Ko se zve-
čer uležem na morsko travo, se
zavem, da ne bom več vstal.

13 Tema je. Naokrog je voda. Valo-
2 vi pljuskajo. Ni lune, ni zvezd.
3 Ni svetlobe. Samo voda krog me-
ne. Slišim jo, ko diha kakor ži-
4 va. Z rokami zatipam po algah,
ampak čuti mi mrtvijo, pod prsti
ni ničesar, kakor da sem razpet
med nebom in vodo, kakor da ni
5 drugega kot voda. Z nebesnega
obloka se zliva voda. To je do-
6 bro. Z jezikom jo okušam, spet
jo okušam, čeprav je deževnica,
mehka, brez okusa. Za zdaj še ni
vse prazno.

14 Vem, otok je uklet. Otok je iz-
mišljen, ustvarjen nalašč zame.
2 Ampak po čigavi podobi in slič-
nosti?

15 Kolikor sem razumel, se vaščanom
zdi, da sem sovražnik, starose-
2 lec ali domorodec. Kot takšne-
ga so me seveda pri priči vta-
knili v ječo, no, zaprli v skla-
3 dišče s sodci soljenih rib. Smrad
je neznosen, prekriva mi čute, da
sem kot slep in gluh, zažira se
vame in spodriva iz mene tisto,
4 kar sem še voljan sprejeti. Pri-
seljenci bi radi od mene zvedeli
čimveč, vse. Kdo sem? Kaj počnem
5 tu? Čemu prihajam? Zakaj ne od-
neham? Kdo me pošilja? Med dol-
gim, nesmiselnim trpinčenjem me
vendarle zamika, da bi povedal,
6 da bi izrekel. Ni me strah konca,
ampak rad bi videl, kako je biti
izdajalec. Kako je, če živiš do
dna.

16 Če preživljam svoj čas dejavno,
rekel bi, z mislijo, če preu-
darjam, tuhtam, sklepam, vrtam,
iščem podatke, gledam naokrog,
2 zbiram snov, si skušam zapom-
niti sanje, brati znamenja, če
kopljem za resnico, če si delam
zaznambe in načrte, imam napos-
led vse zapisano in je treba sa-
3 mo še prepisati. Ampak potem mo-
ram pozabiti, da zdaj nisem več
tisti od prej in da tisto, kar
teče in se oblikuje, ne bi sme-
lo nikoli obstati.

17 Kapitan se na vsa moja vpraša-
nja, na vse moje dvome in po-
misleke samo muza, razkazu-
joč svetlo, negovano zobov-
2 je. Ne, viharja ne bo. Obla-
ki so prenizko. Ne, to ni bur-

ja, nedolžen južnik je, prav ugoden veter, če bi radi odpluli. Njegova polt je medena, tako gladka je in nabita z življenjem, da me pograbi: prijel bi jo za ušesne mečice in mu jo potegnil čez glavo, da bi se pokazalo lutkasto ogrodje. Naj mu nasedem in stopim na krov? Kapitanu klecajo kolena, nevajena valov. Vrže ga nazaj, da se mora oprijeti motne medeninaste ograje. V zadregi se mi nasmehne. Kapitan ni bil nikoli na morju.

18 Sredi jase raste drevo. Jasa je sredi vrta. Vrt sredi gozda, sredi otoka. Na drevesu raste sad. Drevo ima razkrečene korenine, kakor da bi se ustopilo pred zadnjim skokom. Kaže mi grčavi, brazgotinasti trup. Veje ukrivlja v nerazumljivem gibu. Na drevesu raste sad. Utrgam ga in ga potežkam. Rdeč je, mesnat, trpek. Z jezikom okušam njegov sok. Zobje se narahlo dotikajo lupine, raskave in dlakave. Sad je kiselkast in sladek hkrati. Potem sedem pod drevo sredi vrta in začnem čakati, kdaj se bom spremenil, kdaj postane golota gola, kdaj se bo treba pokriti s figovim listom.

19 Stopam po produ. Ob vodi se vleče ozek pas belih kamenčkov, zlizanih od morja. Nadnje se sklanjajo prve veje gostega drevja, ovešenega s težkimi, neznanimi plodovi, ki se jih tako bojim okušati. Če stopiš samo nekaj korakov v gozd, te ovije večer. Vsi obrisi se komaj vidno čttajo na zeleni steni. Ovijalke, papige, vrišč življenja. Stopala se udirajo v toplo prst. Zemlja mi daje vse, kar potrebujem. Včasih obstanem in prisluhnem bitju srca. Da, to sem nedvomno jaz, to je moje telo. Gladko, golo, bledo sredi pragozdnih senc. Ko se zjutraj prebudim, živim, živim, živim. Ko se zjutraj prebudim, živim. Zjutraj se zbujam, moje telo je gladko, golo, posuto z roso. Po njem se razliva toplota. Notri je srce, in ožilje, in živčevje, tam so vretenca s hrustancem. Moja drža je pokončna. Glavo vzdigujem proti nebu. Hvaležen sem mu za dež, ki napaja plodno zemljo.

20 Zjutraj me najdejo domorodci. V očeh se jim kaže, da vedo, česar jaz ne vem. Obred inicijacije je boleč, obred umiranja mučen. Za domorodce sta drevo in človek eno: človeške noge so korenine, trup je deblo, za prispodobo človeške glave so jim drevesni sadeži. To ima še poseben vpliv na njihovo omiko.

Domorodci so lovci na človeške glave, vsaka žival, ki jé od drevesa, je prispodoba te predstave. Podobno ima svoj pomen v redu stvari tudi bogomolka: samica po parjenju često odgrizne samcu glavo. Tudi tako se kaže temeljna značilnost domorodske omike: da se življenje ustvari, je treba nekaj uničiti, smrt je prvi pogoj življenja. To je še en dokaz za prvino rodovitnosti, ki se skriva v lovu na glave in v njegovi naravni posledici, v ljudožerstvu. Moje telo so položili v pogrebno lopo, devet metrov nad njo je izpita, oglodana lobanja strmela čez prizorišče, nataknjena na vrh najvišjega bambusa. Okrog lope so naložili korenike banjana. Okrasili so jih z barvitim, nagubanim ličjem iz pragozdnega krotona, nad njim so stale figure lisic in golobov. Te skrbno oblikovane figure bodo pomagale duhu umrlega, da bo odletel v kraj pod morjem. Tam je zadnje počivališče njihovega ljudstva, dežela, kjer ni treba plezati na noben hrib, kjer ni treba obdelovati vrta, kjer ni treba na odprto, zaprto morje.

21 Ali naj še skušam pojasniti reči? Ali naj še skušam razumeti otok, morje, sebe v nedosegljivi deželi pod njima? Skušam čutiti. Čutiti kopno, obdano z morjem, telo, oblito z vodo, telo-drevo, glavo-sad. Skozi vodo preseva steklasta gladina. Pod njo zrejo vame negibne podobe. Kako naj sploh kdaj odidem z otoka? Ženskin našobljeni nasmeh napol prekriva knjiga, ovita v beli papir. Listje šumi. Vzdiguje se težki veter z morja. Diši po živali. Koža se grbanči. Nikdar ne pridem na otok. Stropi škripajo, po prostoru se vleče dim, otrok v posteljici se joče, pohištvo stoka, tiger med drevjem škripa z zobmi. Otok, telo, noč, tlakovana cesta. Tipke tolčejo po niču, ki se pod njimi spreminja v otok, še vedno se zdi, da to ne more biti konec.

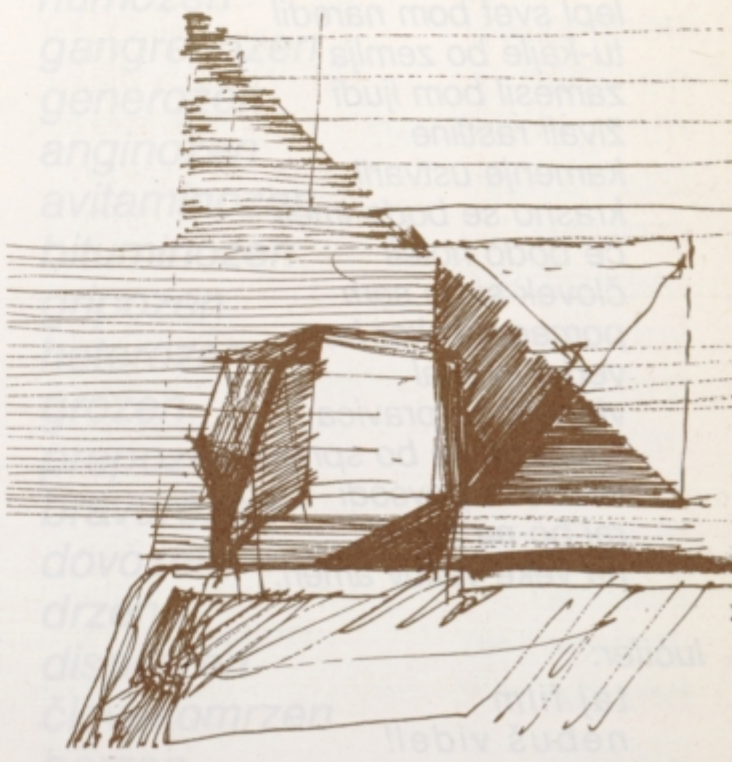

IVAN VOLARIČ-FEO:

THE LAW MUST CHANGE

v hrbet mu zabode
nož brez ročaja

sunkovito ga izdere
nož je tudi brez rezila

SAMORASTNIK

na hribu je rasel
osamljen hrast
pa so ga posekali

(pička jim materna)

HUDO KRATEK DIALOGEC

bog:

ustvaril bom kozmos
lepi svet bom naredil
tu-kajle bo zemlja
zamesil bom ljudi
živali rastline
kamenje ustvaril
krasno se bodo imeli
če bodo hoteli
človek si bo sam
pomagal kakor bo
vedel in znal
vladala bo pravica
svoboda se bo sprehajala
vedno in povsodi
raj bo na zemlji
na veke vekov amen.

lucifer:

taj film
nebuš videl!

PRAŠIČ,

ki je cvilil na dvorišču
ogromne kmetije, ki jo je androv oče
kupil od nekega italijana,
ki je prekupčeval z zelenjavo in,
ki je povozil pešca na prehodu
za pešce, ki so ga odpeljali v
bolnišnico, ki je med prevozom
umrl in, ki je zapustil ženo in
tri otroke, ki še vsi hodijo v šolo,
ki so jo zgradili avstrijci pred
stodvajsetimi leti,
ki so že vsi pomrli,
ki imajo nagrobnike,
ki so iz marmorja,
ki ga kopljejo na nabrežini,
ki ni daleč od trsta,
ki je bil nekoč slovenski,
je crknil predvčerajšnjim —
dva dni preden so ga hoteli zaklati

pred ki
vejica spi

ŠEST PIK

v veži je kolo pokonci
sveča je v predsobi postrani
nahkastl je polegnjen v spalnici
v kuhinji je obešena slika
kipec je v izbi prevrnjen
na koncu hiše
je
E.M. z ognjem in mečem v rokah
usmrtitev jutri 29. feb.
ob zori

l.r.

THE ZEN SONG FOR DAVID NEZ

bazén
fazen
enofazen
dvofazen
gazen
globokogazen
bojazen
dokazen
blazen
golazen
gomazen
buržoazen
enoobrazen
brezobrazen
bolezen
brezizrazen
brezen
histerezen
grezen
bakrorezen
hitrorezen
dvorezen
dvopotezen
brzopotezen
dvostezen
brezobvezen
dolgovezen
brezvezen
elektrolizen
grizen
devizen
benzen

dozen
dubiozen
graciozen
ambiciozen
grandiozen
religiozen
ceremoniozen
arteriozen
buršikozen
glukozen
arzen
celulozen
famozen
gramozen
animozen
gumozen
humozen
gangrenozen
generozen
anginozen
avitaminozen
bituminozen
gripozen
heterozen
grozen
prepozen
bravurozen
dovozen
drzen
disperzen
človekomrzen
borzen

delomrzen
difuzen
bluzen
bázen
dvobazen
medfazen
nepregazen
neprijazen
kazen
nakazen
nekazen
lazen
mrgolazen
klečeplazen
mazen
kurtoazen
maloburžoazen
neopazen
narazen
mnogoobrazen
izobrazen
mrazen
neizrazen
ljubezen
izrazen
navidezen
jezen
mitraljezen
železen
majonezen
brezen
derezen

enorezen
lesorezen
neoprezen
neustrezen
natezen
iztezen
navezen
neobvezen
hitrovezen
nerazvezen
nezvezen
neprecizen
analizen
mizen
krizen
namizen
molzen
impulzen
kolhozen
kapriciozen
infekciozen
nepretenciozen
invenciozen
melodiozen
ingeniozen
monstruozen
kariozen
leprozen
misteriozen
kancerozen
deliriozen
kavernozen

kuriozen
libidinozen
narkozen
intravenozen
mukozen
mimozen
muskulozen
nitrocelulozen
neskrupulozen
prijazen
nadvozen
prestrezen
nevozen
oprezen
neprevozen
posamezen
pogrezen
avtoprevozen
prikazen
polblazen
kolovozen
oplazen
oazen
frazen
nervozen
opazen
izvozen
obrazen
ljudomrzen
porazen
konkurzen
meduzen

konfuzen
koruzen
luksuzen
prazen
polprazen
počezen
protezen
pozen
pompozen
pregrozen
prozen
obvozen
perverzen
pavzen
osmozen
predrzen
potezen
obvezen
predolgovezen
precizen
omizen
polzen
pulzen
oficiozen
protituberkulozen
trifazen
tiholazen
topazen
razen
tisočobrazen
trapezen
slamorezen

sintezen
tripotezen
stezen
širokopotezen
šeststezen
raztezen
starozavezen
šoloobvezen
turkizen
reprizen
solzen
tifozen
rogozen
sovhozen
tendenciozen
studiozen
seriozen
silikozen
škandalozen
trihinelozen
skrofulozen
tuberkulozen
sklerozen
rigorozen
trzen
porezen
torzen
aminobenzen
sluzen
trezen
zen
DIVADZEN
aufiderzen

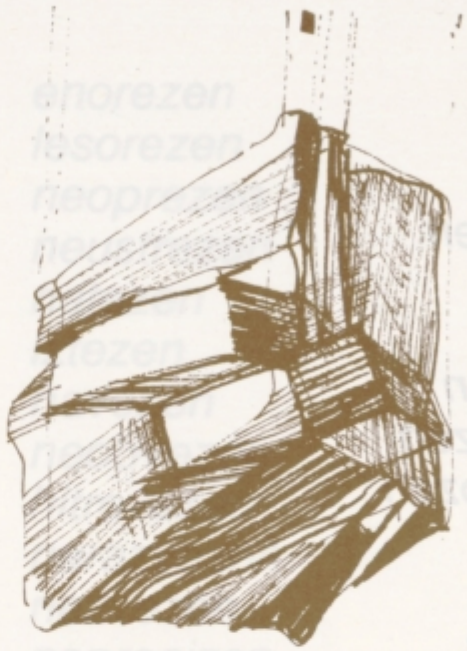

Denis Poniž

SVINČNIKI AVTOCENZURE

(iz knjige Gluha loza)

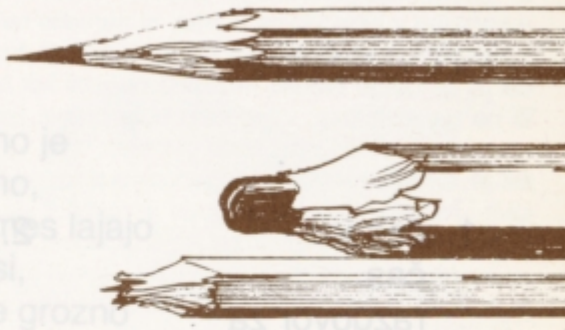

I.

tudi svinčniki avtocenzure so rdeči,
hej, konji, rakete, poldan je blizu,
šmarna gora, kraljica v daljavi zamolkle sinjine.
hej, mistika, konji, rakete, nočne nevihte,
sanje prežive, požari, požari. ogenj in les.
ambrus, potonike, smešne besede, aleluja,
svinčniki avtocenzure so ostri, skoz papir
se zadirajo v mesnato sredico besed. dežuje,
poldan je blizu, sanje so daleč,
zvočni valovi zvonov so nesreča. prava slovenska pokrajina:
ovce so redke, zločini pogosti, otroci
v krastah.

II.

anarhisti, anarhisti, žilave ptice minulih
stoletij! pravzaprav vas imam rad, delim vašo
usodo, osamljeni iskalci novih svetov.
besedje, porečete, skrivnostni odmev, se
nasmehnete, z rokami, polnimi čada si
otrete čela, suhe ustnice zaigrajo.
besedje vas je hranilo, hlapci brezdna, iskalci nebes.
kaj bi danes? danes je svet tehnike, programirane
slave in programiranih pogonov na ljudi.
danes ni poezije, ni ognjev blažene luči,
je samo policija s svojo elektroniko,
v poslednjem objemu začutiš na sencah njihove
žice in njihovo piskanje. konec sveta je
danes bolj daleč, kot ste verjeli.

III.

muha, ti si subjektivna sila!
po stropu plezaš, črna nemarnost,
gospa pejovič ne bo napisala knjige
o lezbijkah, ker misli samo na fuk!
(besedo kar frcne iz svojih polnomastnih
ustnic v staroljubljanski popoldan)
ampak dober rock je kot čreda plemenitih konj.
in kaj vedo muhe o konjih in
konji o muhah in neuki ljudje o jahanju?
kakšen deževni dan imamo šiht tudi po deset
ur, madona, kakšno izkoriščanje subjektivnih sil!
mala misli samo na mrtvaški ples, dojke ji
podrhtavajo, zapre oči in subjektivne
sile ostudno lazijo po stropu.

IV.

koga bo povozilo, koga izvrglo v sončni zrak,
komu zavozljalo vrv okoli vratu, koga onemelo,
koga oglušelo, komu razparalo nosnice, kdo
otopi, z ognjem soli na bledi koži?
kaj bo beseda, kdo stisne njeno nitasto sredico,
koga polije sok ognja, senca lune?
kdaj se zgodi gluha loza, kdaj se ureče v moj glas?

Majda Kne

V HIŠI V DUŠI

1. čas je
čas,
razgovor za
neskončen čas

2. potovanje,
nekam (tja)
in nazaj,
tudi tokrat (letos, danes),
še vedno

3. tiho je
tiho,
enega klicati,
enemu pisati,
enega obiskati,
enega počakati,
enega za kakšen
mesec
pri miru pustiti

1.a) iz te hiše
prihajajo ljudje
po celo noč
domov

2.a) odklepajo dvoje
ali troje
vrat

3.a) kaj delajo
ljudje,
ki ne grejo
spat?

4. delajo
potiho

1.b) tiho
tiho
postanejo ptiči
ob štirih
hrupni

2.b) sam gre
sam
človek vesel
peš
daleč
na kolodvor
na vlak

3.b) pelje se,
vse topleje,
vse bolj
vroče

4.a) bere
premišljeno izbrano
knjigo.

REKONSTRUKCIJE NEPRIMERNO DOLGIH TEKSTOV

1. mraz je
mraz,
ura polnoč
dve
ali tri
ali štiri
ali pet

2. noč je
noč,
ura šest
ali sedem
ali osem
ali devet

3. tiho je
tiho,
vmes lajajo
psi,
se grozno
derejo
siamski
mački

1.a) dež je
dež,
treska
treska
ne grmi,
ni vetra

2.a) dež je
dež,
grmi in
se bliska
in veter je skoraj
vihar

3.a) časopisi
časopisi,
na mesece
časopisov
za prebrat
to noč

4. knjige
knjige,
tudi veliko
knjig
za prebrat

1.b) maj je
maj,
sončen teden
zmeraj toplejši

2.b) sam je
sam
človek doma
cel vikend,
od petka zvečer
do ponedeljka
zjutraj

3.b) in sploh
ne gre
nič na
sonce,
sploh nikamor

4.a) mu je
prav lepo.

IVO SVETINA

LOV NAD OFTERDINGENOM

I.

Sonce je bilo že star lovec in še starejše ime za igro luči in plena. Njegovo dolgo stopalo, kadar se je spustilo v kanjuhu z bele višine k žrtvi, ni naredilo rane na telesu, v katerem je strah stemnil kri, le ukradlo je žrtvi njeno ime, da je še dolgo blodila neznana naokoli kot ladja spanca, ki ne najde telesa, v katerem bi ta hrana, za žive zoreča na njivi smrti, spustila sidro globoko.
Bil je travnik nad Ofterdingenom, kamor je Sonce hodilo lovit. Na pobočju blage vode je nastavljalo zrcala, podobna zamorskim otrokom, ki jih je videlo v postelji velike opice Meseca, da so ljudje padali v svoje narisane obraze in žrli sami sebe kot hostijo, v kateri je spalo seme tujega odrešenika. Njihovi komaj spočeti in še tekoči zarodki so pod zvezdo materininega popka pluli po vrtu smrti, s katerega se je tudi poslednja roža dvignila v podobo mesojedega bitja, zvestega Sončevega sužnja.
Sonce je presvetlilo še deško polt neba in Ajaja je prvič klonila pred visoko žejo, ki jo je priklepala k prividu slapu, ki bo odslej njen dom in ječa, molk in spomin. In v žeji je utonila Ajajina pesem, da je Sonce postalo večni brezdomec in si je jezik svetlobo izbral za svojo novo ljubimko. Zateklo se je k svojim lovskim psom, ki so nosili imena dni in sedmi je stražil vozel ognja, ki ni smel nikdar ugasniti, ker je v njem rasla Sončeva nevesta, od razbeljene soli noseča. Ko je Sonce pristopilo k psom, se jim je naježila dlaka in in njihove sence so se skrčile, da je poldan zavladal spodaj doli, kjer so ljudje klicali k sebi hrano, naj se razpré kot žena.
Potok, po katerem je Sonce nekdaj splavljalo svoj ulov v dolino, se je obrnil na temno stran in od neba skozi zemljo je šumel samo še slap, v katerega se je zaklenila žejna žličarka, da je goreča voda spirala z nje temo in v temi odtisnjeno pesem.
Sonce pa je zapustilo mesto poldneva in odšlo po poti, ki je skrila svoje žensko ime in bila bolj nezanesljiva od najdrobnejše žuželke, v kateri še lahko domuje zelena barva. Rože so se odpirale pristanišča za daljice, po katerih so na zemljo curljale drsteče se zvezde. In tudi slepi kamen s strehe sveta je dogorel in pepelnato seme je snežilo na Sončevo sled, da ni za njim ostalo ničesar, le travnik senc, bolj božjih igrač kot duš reči in bil ležišče vzhajajoče bolečine.
Samo kanjuh, ujet v kletko svojega imena, se je tistikrat dvignil tako visoko, da je Sonce izdrlo palico iz svojega srca in se ob njej spustilo, preoblečeno v Meščevo kito, v belo hišo, kjer je nekoč živela Ajaja in sanjala prve Sončeve otroke. Bilo pa je na konici palice zapisano, da se bo, ko se dotakne slapu, v katerem sedaj prebiva Ajaja, Soncu stemnilo čelo in bo dolgorepi dež oplazil tople domove ljudi, da si še otroci ne bodo upali prestopiti pragov, ker bodo na njih počivale kot kače sedem in več zložne besede. In da bo padal in rasel, dež, skozi vse snovi in tudi skozi vse vode, ki ne bodo njegovega rodu.

II.

Vsako jutro, ko se je Sonce spomnilo doline in stene na njenem dnu, iz katere je vrel Ajajin ledeni dom, je videlo v sebi goro, popisano s sledmi stoterih vremen. In gora je kot sanje govorila sama od sebe:
»Visoka sem, da ne more biti niti Sonce, ko je najsvetlejše, ne kanjuh, ko je najbolj sam, preko mene. Da vame vodijo le vrtoglave stopnice, po katerih plovejo nešteti čolni, natovorjeni z zrni vode, ki je moj kruh in moje solze. In dišeči škorčki ob mojih stopalih so prva znamenja višine, ki se imenuje po meni. In kadar jokam, sneži v skrite sobice znotraj njihovih cvetov.«
Sonce si je v žalosti nadelo barvo zmletega srca in leglo na rob brezna, iz katerega je zajemalo dekliške glasove, opevajoče čudežne bolečine poroda. In postajalo je vse toplejše. Grelo in grelo je, z jezo in iz obupa, vse dokler niso zavreli še otroški grobovi. Poslednji izvir zraka je nabreknil kot oslov ud, ko je Sonce sledilo izmikajočemu se plenu, čigar imena ni bilo ne v knjigi ne v spominu tistih, ki so sezidali Sončev prvi dom. Napihnjeno kot trebuh tiste, ki ga je rodila, je začutilo, kako tema uprizarja v njem svoje zgodnje slovesnosti.
Ona pa, ki je bilo Sonce že osmi mesec na preži za njo, se je v njegovih sanjah kot padli junak vedno znova vzdigovala iz smrti in se spreminjala iz ptice, ki jé rože v mesojedi cvet. Ljudem spod belkastih vrhov, izginjajočih vsakokrat, ko se je deželi zahotelo kvišku, ni bilo do imen, ne do zgodb; izogibali so se celo glagolov, ko so opisovali svoje spanje. Živeli so kot ognji v stolpih brez stopnic, odeti v plašče svojih duš, kajti zla zvezda je hodila preko njihovih ležišč. Z jutrom rojeni otroci so amuleti viseli med dojkami svojih mater in prisluškovali njihovemu plesu, medtem ko je Ajaja pila in pila te oddaljene zvoke in si spirala črno perje.
Sonce pa je romalo od ene žeje do druge doline in nikjer ni bilo Ajajinega slapu. Že je bila tetiva Sončevega loka kot dečkovi lasje voljna in puščice so se ovlažile in les je postajal mehak, da vsak hip znova ozeleni in se namesto s kapljicami krvi okrasi z rdečimi jagodami. Celo zgodbe, v katerih je Ajaja nekoč živela med ljudmi, so se poskrile nazaj v knjige in pričele sanjati svoje življenje po koncu. V težkih lesenih zabojih so knjige potovale na jug, stisnjene kot čreda brezspolnih bitij ob uri, ko nevihta spremeni travnik v visoko železno mizo. Med temi načrti jezika je Sonce iskalo Ajajo in nikjer ni bilo sence, v katero bi se zateklo pred lučjo, ki jo je zaplodilo v snežinki, roži in spečem otroku. Reči na zemlji niso imele več ne robov ne senc in padle so v svoje temne, v govoru živeče sestre. Vzpostavljeno je bilo ravnotežje med močjo vode in hitrostjo ognja, med bolečino in razkošjem; številke so pričele prekrivati besede in sadež smrti je v dečkovi roki zažarel močneje od čela utrujenega starega lovca.

III.

Bilo je, da je Ajaja sanjala Sonce kot veliko snežno žival, ki že tisočletja išče vodo, da odčara belo žejo, čeprav je vsako poldne stalo tik zapečatenih vrat sence, ki jo je kruhovec točil svojim izsušenim koreninam. In tedaj, ko je bil Ajajin sen že ves od Sonca prebujen, je lovec končno teman stal nad svojim plenom in bil je luč, ki v srcu ziba smrt.

In Sonce je pričelo peti: »Moj sin bo ladja, katere les bo rasel slajši od otroškega urina. Sem samo ena od bolečin sveta, ki živi le, dokler gorí na bregu tujih oči. Med ptico, rožo in ribo ni razlike; v vsaki domuje seme sence, kal imena zraka, prsti in vode in vsepovsod, kjer sem sadil nežne tehtnice cvetov duše, sem bil svetla sled, ki je pijanost nosila vse reči skozi dvorane nikdar dokraja sezidane palače časa. In tako sem postal sam svoja mama, noseč v sebi prvi sneg z granitnih gora in moral sem piti, piti žejo, ki jo ne potešim z lučjo.«

Hitelo je Sonce k njej, ki ga je sanjala težko žival zime, kajti vedelo je, da samo dokler bo v njenih sanjah, jo najde. Njegova pesem je zvenela vse jasneje in mileje: »In četudi mi odsekaš desnico, ne bom več tožil nad svojo nepopolnostjo, kajti daroval ti bom še svoje lice, da v njem ugledaš svoj začetek in konec, ki ju bom z levico popisoval, da bosta svetlejša od moje poslednje solze. In vrnila se boš v svoje prišpičeno uho, v katerem si že živela, gluha in slepa, ko sem jaz učil ljudi izdelovati vodo.«

Brez loka in puščic, ki so nenadejano orodje še za teme padli na zemljo, da so ljudje spodaj doli prenehali delati in se predali sanjskim dolžnostim, je Sonce obstalo nad dnom doline, pred steno, iz katere je padal slap od neba skozi zemljo in govoril: »Samo zrak sem, nikdar nebo, ki vodi posodi telo.« In v njem je bila Ajaja; ne živa ne mrtva, le vsa od sanjskega lovca in svojega konca. Tedaj je lovec pred seboj zagledal svoj nekdanji sončnat rokopis, s katerim je bila popisana vsa zemlja. Bral in bral je svoje pretekle besede, ki so ga bile izgnale v znamenje pričetka teme, in vse so si bile podobne kot smrti.

»Sanjaj Sonce, mesečna žličarka, nevesta sanj, ki skoznje vstopaš v lovca, ki je v tebi ženin sna, da si plen, ki nikdar žrtev ne postane. Visoko sem plul, ko sem iskal tvoj dom, cvetožerka. Gorel kot tinta tistih, ki so hoteli opisati mojo pot in pekel kruh, ki so ga ljudje polagali okoli rož, da jim ti ne bi pojedla njihovih posmrtnih domov. In nikdar se ne polastiš mojega čela, da za njim uprizoriš spanec, v katerem se obnavljaš kot smrt pod zatisnjenimi otroškimi vekami.«

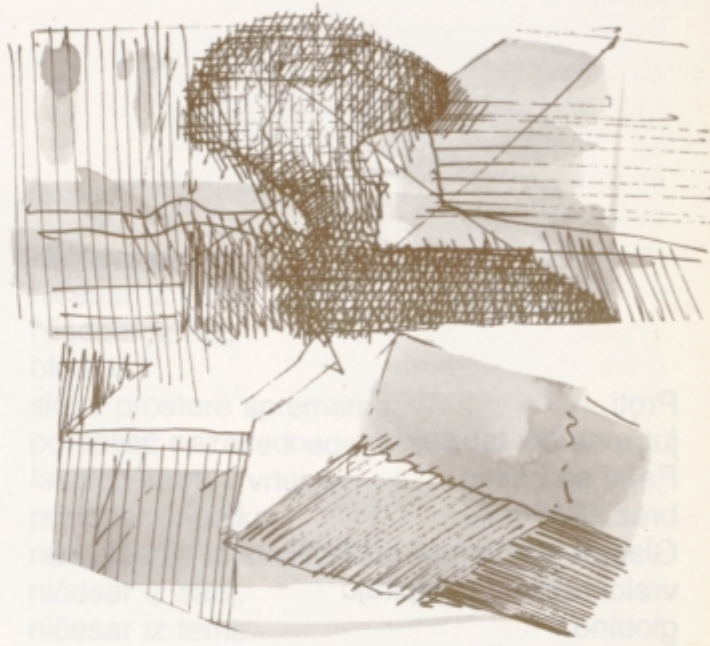

Kot da se je Ajaja, naspana sanjskega svita, zdramila in je padajoča voda zavzdihnila. In Sonce je uzrlo bitje, bolj zvezdo kot ptico, bolj mesec kot mrko žličarko. Voda ni bila več samo voda in kamen ni bil več samo poslednji na Sončevi poti; pila je voda z otroško ljubeznijo zglajene kamne in bila je že gnezdo tiste, ki bo noseča postala njena nova teža. Iz Ajaje se je izluščil droban encijanov cvet in zdrsnil navzdol proti svojemu sijočemu očesu na dnu doline. Tedaj je stari lovec črn led padel vznak skozi nebo na drugo stran, kjer so neme igrače žideli že vsi njegovi starejši bratje. Belo Ajajino perje je kot zibka jadralo proti Ofterdingenu, ki ga nikdar ne doseže. Plulo navzdol; albinska posteljica za dečka, ki se nekoč prebudi iz tega sanjskega padca.

H. M. Osrajnik:

SKOZI ISKRENJE

Proti
jutru se oči tanjšajo.
Pege se ostrijo
brez slike volje.
Gladina sanj zrcali budnost,
vrelci razznave zapirajo
globino
nepreštetih jeder.

Skozi
razmak dojemanja
brizgne svetloba.
Telo se ji ne drzne upreti,
ne doda imena in oblike.
Ko preide v zvok,
je darovana praznina.

Kar
me vidi, je nevidno
in nevideno.
Toda moje telo.

Žrtveni koraki
svečenikov zapuščajo
besede neizbežnosti.
Izgovarjanje
priziva smrt,
prežema,
razpada skozi meje.
Pred tančico
nerazodete.

Skloni
se proti zemlji. Kamen,
oblika skozi priprto jutro.
Neznan glas odtenka,
razum
opuščen skozi iskrenje.

Prenešen
ritem
iz eksplozije.
Določen,
neizogiben,
sebi enak v odblesku.
Mrzla lepota spomina
odetih v nebo.

Zaman kličeš
čez reko,
zaman segaš
v praznino.
Ne prizna te.
Ne pozna te.

Razžira
te ogenj
neznanega.
Izgorevaš,
ko krožiš meje,
dvigaš zid,
koplješ vodnjak.

Odmrla vrtina
misli.
Samo preide.
Samo pride.
Samo previja
sebe
skozi sebe.

Saj
on
ni dihal tega zraka,
ni stopal po teh tleh,
njegova volja
ni orala zemlje
in njegova želja
ni rotila praznine.
Toda moje telo.

Ne razbij me,
ko se izviješ.
Ne oponašaj me,
ko se vračaš.

Pomladno
zaklinjanje
vrtinca
vrh
gore,
ko prostor
našega spomina
skozi telesa
in zemljo.

Bela
zavest
skozi.
Upepeljena želja
iskalcev
novega človeka.

Neskončne ponovitve
zrcal
luščijo
zapuščene oblike
skozi noč časa
vrh
gore
prerajanja.

Ničesar iz sanj,
ničesar iz teme.
Ničesar iz nje,
blodnik
skozi prostore sprememb,
potapljač nezavednega.
Iskalec smrti v vrtenju,
podobar pričetka,
razvrščanja in štetja,
ničesar iz sanj,
ničesar iz teme.

Noč in podzemlje ob glasu.
Pa njena senca zaradi spomina,
agent svetlobe in besede,
laž svoje matere,
zastrupljevalec žita,
ničesar iz nje, popotnik
skozi temo.

Si našel ogenj?
Si spočel iz nje, ko pritrdiš
dvojnosti vidnega in nevidnega,
sprevidiš sidrišče tretjega,
žar svojega telesa v veselju
zbliževanja in razhajanja,
dotika in oddaljenosti,
blazne radosti čez vsa ravnotežja
v neustavljivem previjanju
grajenja in rušenja?
Sam preko sebe.
Dar svoje matere.
Plamen proti Soncu
med odzvenom reke in svetlobe
žarka.

Noč in podzemlje ob glasu iz sanj.
Iskra iz teme utrne videz
reda, razuma in povezanosti.
Prividi varnih prebivališč
za prezebla telesa,
možnost ustavitev podob v zrcalu,
ko zakroži elektron okrog jedra
sedem
milijonov
milijardkrat
v sekundi
in je s takim vrtenjem
povsod navzoč
in je sekunda trajanje
devet
milijard
šestoenaintrideset tisoč
sedemstosedemdesetih
period
sevanja, ki odgovarja prehodu
med dvema hiperfinima nivojema
osnovnega stanja atoma cezija
stoenaintrideset
in je polje dotika prisotno
samo še statistično brezoblično.

Prividi varnih prebivališč
za prezebla telesa, ustavitev podob
v ogledalu glasu iz podzemlja brez
ognja proti volji nekakšnih bogov.
Krsta se prilega tvojemu telesu
duh drevesa in daj, daj, da pride
ptica in prižge plamen tvojega vrtenja
cezijevih zvokov neizmerljivega časa.
Sin svoje matere, pribežališče
neskončnosti, v kolesje vprežni ogenj,
energetski krogi skozi kristale.

Tempelj telesa
je podoba narave.
Labirint tovarn je oklep
telesa ognja.
Ponovitve.
Bog v človeka, človek v stroj.

In roka v vzvod,
noga v avtomobil,
komolec v meter,
dihanje v uro,
krilo v letalo,
oko v teleskop,
srce v motor,
maternica v laboratorij zavisti.
Možgani v računalnik,
besede v udarec sile dotika.
Ubije neskončna, neznana, nedotakljiva
svetloba njegovega razdivjanega semena.
Kača iz jeder.
Jezik trenja.
Kateri Tezej?

Kdo bo prodrl skozi spomin
podzemnih dvoran poskusnih laboratorijev,
budnih stražarjev na nebu in zemlji?
Vsenavzoč.
Vseviden.
Kdo bo končal samomorilske žrtve
sedmerih, štirinajsterih,
kateri potop bo zadušil plamene svetih
deščic služabnic in služabnikov sina?
Neznana zvezda,
hodniki tekočih kristalov,
miniaturna vezja energetskih krogov,
ukazov cezijevih zvokov,
podob v težki vodi prividov
varnih prebivališč, ničesar iz sanj.
Ničesar iz sanj, ničesar iz nje.

Od kod tvoje telo
matere in žita
iz dvajsetih milijard mrtvih
pod nogami v sokovih prsti in rastlin,
tvoje telo brez sedmerih strun,
brez sedmerih strun z neznanim telesom?

Zemlja pa se vrti okrog svoje osi
s hitrostjo 0,465 km/s, pa se vrti okrog
Sonca s hitrostjo 30 km/s, pa Sonce okoli
središča Galaksije s hitrostjo 250 km/s,
pa se Galaksija vrti okoli središča
Supergalaksije s hitrostjo 500 km/s
in preteče, presuče se en dan, eno leto,
200 milijonov let, 100 milijard let
velikega vrtinca, velikega trenja,
plamena in svetlobe štetja neznanega
kroga,
neizračunljivega vračanja
krvi
varnih prividov
ukročenega ognja.
In ničesar iz sanj,
nikjer golega telesa duha,
prerojenega
brez
sedmerih strun.

Zjutraj smo odpotovali,
pa nikamor prispeli.
Mehak splet vrvi sledi
lastne zavoje skozi temo.
Kvadratne tkanine,
prepletene z ljubeznijo
ohranjanja,
zamejujejo prostore
premikanja znotraj
dovoljenega.
Zakon ženske roke
in obvladovanih rastlin.

Ležišče pušča prividom.
Lahno udarjanje ob razum.
Tukaj ne prispe nobena ladja,
niti nasede ne.
Vse je
izmerjeno.
Vrniti je nemogoče,
kljub temu je bilo usmerjeno
navzven.

Kavna usedlina določa
namen skodelice lične
serijske izdelave.
Nečimrnost zavesti razbiranja
vseh drobcev, letečih mimo
svetilnika v telesu.

Morda bi zbirali.
Morda bi preštevali.
Morda bi sestavljali,
morda bi spravljali v nič.
Morda bi samo ugotovili
prisotnost.
Kljub vsemu delci vztrajno
letijo v vse smeri kakor
po eksploziji smisla
in dokler je še luč,
je vsaj to gotovo.

Retorično vprašanje
koga naj čutim,
koga naj primem,
ne zajame bežečih teles,
rastlin in izdelkov.
Podobe se ne zbirajo
kakor vešče.
Kakor kaša brez lonca,
ogrlica neznane ženske,
privatni kozmos,
misel in vesolje.
Nemogoče je zanikati obstoj
in trdnost svetilnika.
Nemogoče
se je sprenevedati ob valovih,
temi, razpršenosti
zemlje skozi zrak.

Tako smo zjutraj odpotovali
in znaki, urejeni za zaznamovanje,
so ostali pripeti na vzmeti
dotikov,
zapuščeni so prehajali v svoj
čas davnih slik in strasti
po grobovih vse zemlje,
vsega spomina izven ljudi.

Ne štej.
Ne delaj časa.
Morda se zabliskaš
nekje,
kjer so zveze neveljavne,
kjer te ne potopijo
v korito jezika,
mrtvo pokrajino
besede brez zvoka,
dežele, ki je ni.

Tako smo zjutraj
odpotovali
brez voznega reda,
brez načrta,
brez slutnje lepote.
Nikamor.
Ujeti.
Pa smo svet uredili
klasicistično, baročno,
realistično, romantično,
ekspresionistično, nadrealistično,
klasično uredili,
prešteli, objektivirali
osebno stvariteljsko voljo,
veliko besedo, potenco.
Ex nihil.
Svet hrane,
materia prima,
izomorfnost seksualnosti.
In sila sili silo
v nasilje.

Draga moja,
kje,
kje
pa si že videla,
da rastejo
bencinski motorji
na slivah
sredi gozdne jase
opolnoči,
brez ustrezne klime
in ostalih
faktorjev.

BLAŽ OGOREVC:

ZGODBA O MALEM BELEM ZAJCU

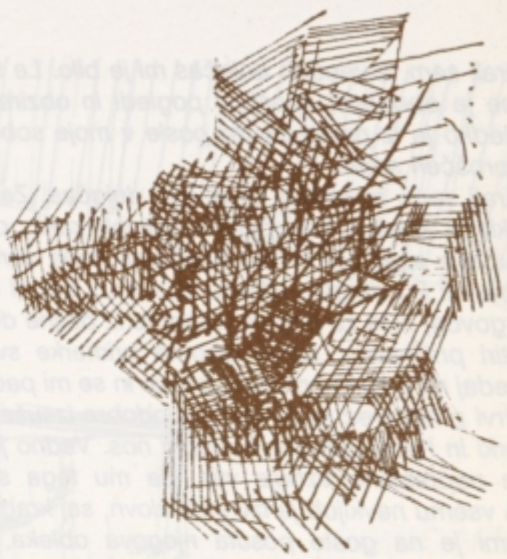

Mali beli zajec prebiva v kanalih na koncu ulice in je hudobnega srca.
Zelo rad se druži s podganami, s ščurki in podobnimi grdimi živalmi. Ponoči straši otroke, ki hodijo sami na stranišče. Skriva se v straniščnih školjkah in jih gleda, kako lulajo.
Mali beli zajec ima dolge sive brke, ki jih pomaka v drek. Zaradi ponočevanja ima rdeče oči.
Hrani se z mišjimi dojenčki, dokler so še v gnezdu in brez dlak. Toda, če natanko pregledaš njegov drek, pogosto v njem najdeš tudi čapljino perje.
Tudi pijanci, ki se ponoči pozno vračajo domov, ga pogosto slišijo, kako se hahlja ven iz kanalov.

POMLAD OB FARŠKEM POTOKU

Tam je drevje, potok in blato.
Sonce pa je že malo toplo, ko se v reber upre.
Iz potoka gosposki zvončki štrlijo, nekateri že razcveteli, drugi pa še ne.
In neka sinica vpije neprestano tam zgoraj, v še golih vejah.
Voda curlja čez pregrade gnilih vej in črnega listja, pa že spet sinica v vejah. Potem pa se od nekod pojavi neka muha ali pa morda čebela, čmrlj, in verjetno zato tako glasno brenči tam naokrog, ker pomlad tega zvoka še ni vajena. (Zdi se, da je prihod te žuželke in hrup, ki ga spremlja, kar nekam sličen vznemirjenju v mestu ob obisku kakega tujega državnika.)
Nebo je plavo in se mirno boči tam zgoraj.
Včasih se globoko iz grape oglasi motorna žaga, proti poldnevu pa so od Škofje Loke sem priplavali zvonovi. Lubje bukve je sive barve. Pa neka srna pride in serje drobne okrogle dreke, ki potem v suhem listju tihi, zapuščeni obležijo.
Po vodi diši v grapi in po humusu.
Proti večeru je rahlo zapihljal veter in vznemiril veje, da so zaklatile v mrak, sicer pa je bil 4. april 1976 ob Farškem potoku miren dan. Življenje je potekalo nekam tiho, vegetativno in v simbiozi medsebojno usklajeno, zdelo se mi je, kot da je bila grapa tisti dan notranjost stebelca močvirske preslice in da je bilo življenje le pretakanje rastlinske tekočine iz celice v celico na principu turgorja.

ZIMA NA SOCIALISTIČNEM KMETIJSKEM POSESTVU

Sivo nebo pa je nizko in težko leži nad poljem. Nikjer ni prav nobenega razgleda, v daljavi so le zvenela in zgnita stebla koruze, ki štrle iz njive, iz nagubanega snega.
Proti poldnevu se priklati fazan že čisto tja do vrat kašče. Hlevi so dolgi in še neometani.
Težek moker sneg pa je razrit od traktorjev in z gnojem popackan.
Fantje kljub mrazu vsak večer lazijo pod okno štirinajstletne hčerke nekega traktorista iz Prekmurja in jo gledajo, kako se slači, saj je kljub temu, da je še v puberteti, krepka hči.
Golobi se hodijo gret nad hleve, kjer je spravljeno seno, pa tam brskajo za zrnjem, mulci pa jih pobijajo z zračno puško in jih potem pečejo in jedo.
Plotovi malo gnijejo in so črni, pa če se jih oprimeš, ti gre zgniti les za nohte in ga potem težko odstraniš ven.
Umazane kokoši, last uslužbencev posestva, brskajo okrog gnojišča, a jim je na ritkah perje odpadlo, pa se vidi rdeča kurja koža, to pa za ptice ni lepo. Tu in tam še kak puran.
V hlevih sem in tja živi kakšna otožna družina mišk. Vsenaokrog smrdi po silirani krmi.
Na traktorski postaji: vijaki, matice in zarjavel pleh, ki po kotih poležava.
Zvečer pa, ko se v dolgih štalah luči prižgo, okna v medli oranžni svetlobi zažarijo, pa je vse lepo, tako kot v tisti pravljici o Janku in Metki.

MOJI ŠTIRJE DVORNI NORCI

Kralj sem, a vendar, dolgčas mi je bilo. Le šuštenje svile me je obdajalo, spoštljivi pogledi in obziren, tih klepet. Redko je iz prostorov za posle v moje sobane priplaval sproščen smeh.
Kralj sem, a vendar mi je bilo dolgčas. Zategadelj sem sklenil kupiti nekaj pritlikavcev ali kakih podobnih zabavnih spak, ki bi razveseljevali moje samotne popoldneve. Po dolgem iskanju so hlapci odkrili nekega Žida, trgovca, ki je za bogato nagrado iz daljne dežele dobavil štiri pritlikavce, same izborne primerke svoje vrste. In sedaj mi ti norčki plešejo, pojejo in se mi pačijo v zabavo. Prvi pritlikavec je že star in dodobra izsušen. Sivi so mu brki in hudo ukrivljen hudobni nos. Vedno je mrzlovoljen in neprestano vzbuja vtis, da mu tega sveta ni mar. A vsemu navkljub je izvrsten klovn, saj kraguljčki, s katerimi je na gosto posuta njegova obleka, prav veselo cingljajo. In neko čudno skrivnost so mi nekoč med smehom zaupali lakaji. Da se prvi pritlikavec tajno z znanostjo bavi in da v samotnih nočeh debele knjige prebira, so izdavili med hohotom.
Drugi pritlikavec je še mlad, najmlajši je v družbi mojih norčkov. Dejal bi, da je skoraj nežen v obraz, da je nekaj skoraj ženskega v njem, v njegovih dolgih in tankih udih. Rad in izvrstno pleše, pa tudi akrobat je odličen. In ne kaže, da bi se zavedal, da je le dvorni norec, kajti grajske dekle so se pritožile, da jih po bedrih otipava in za prsi grabi, če jih le brez družbe zasači pri delu v kuhinji, kje na polju ali pa v hlevih. A sprva se je odločno branil nositi norčevski kostimček, še bolj pa klovnovske kraguljčke, da je umetnik artist, je cvilil in ne le beden zabavljač. A tako sem zaukazal in prav nič ni pomagalo, njegovi zvončki pa nič manj veselo ne cingljajo.
Nihče ne ve za starost mojega tretjega pritlikavca. Bolezen mu je spačila njegov že prej nelep obraz in skrivila pohabljeno telo. Baje je nekoč kot zabavljač služil nekemu vojvodi, a na vojnih pohodih je zbolel, na pljučih so se mu odprle rane, mraz in vlaga pa sta mu kostne pregibe otrdela. Zatorej se zdaj giblje trdo in le z muko ter nadvse okorno, ob vsem tem pa pokašljuje in krvavo sluz v velik pisan robec pljuje. Služinčad občuti nekakšen strah pred njim, kajti, da je neznansko zloben menijo. Nekoč pa je nekaj dragotin skrivnostno izginilo z dvora in hlapci so jih kasneje v torbah tega spaka našli. Torej se je v vojni službi tudi zmikavstva izučil. Seveda sem ga kaznoval in pritlikavec je bil ogorčen, a kaj kmalu sem na svojo jezo pozabil, kajti norčevski kraguljčki vse preveč veselo cingljajo na njegovi pisani klovnovski obleki, ki jo nosi togo in dostojanstveno kot svojo uniformo kakšen general.
Tudi starost mojega četrtega pritlikavca bi ilo le težko določiti, čeprav je kazno, da ni več mlad. A vendar je najmanjši v tej zabavni druščini. Pa tudi z lepoto se mu ni moč pohvaliti, kajti pleča mu grozotna grba pači, pa se zdi, kakor da mu glava kar nekje iz prs poganja. A njegovi fini udi in dolgi, tanki prsti, ga izdajajo za elegana. To pa se zapazi tudi v njegovih gibih in v njegovi hoji. Vznemirjajo pa me tudi njegove oči, velike in vodeno plave, ki vedno zasanjano strme v daljavo. Kraguljčke dvornega bebca s ponosom nosi in kar z nekakšno oholostjo cinglja z njimi. In še eno posebnnost ima. Strastno rad se krasi z neukusnimi pisanimi klobučki, ki me vedno spravljajo v vesel krohot.
Ta norček je res pravi umetnik.
Tako je to z mojimi dvornimi norci. Kajti čeprav sem kralj, mi je bilo dolgčas. In zato sem kupil te štiri pritlikavce. Sedaj pa mi prepevajo, plešejo in se mi pačijo v zabavo, moji popoldnevi pa niso več tako samotni.

TIHOŽITJE Z DVEMA MRTVIMA ZAJCEMA

Dva sta divja zajca, ki smo ju ubili to popoldne (lovci), pa zdaj ležita v kotu sobe v gorski koči in se siv prah nabira v rjavo dlako.
A odmaknjena sta od hrupne druščine pri mizi, ki pije alkohol in samo še kak pes s povešenimi služabniškimi ušesi pride tja in ju z zanimanjem, pa z rahlo bojaznijo povoha in mokri smrček se dotakne rane v prsih, ki pa se je prek popoldneva že posušila.
A zajca se ne ganeta in sta še vedno hudobna, pa trmasto zreta nekam drugam, tja v nedoločeno, v svetu sta, ki ga ne razumejo ne lovci in ne lovski psi.
Ne ganeta se zajca in čeprav sta skupaj, ni ga videza, da sta prijatelja ali da bi se vsaj rada imela, zdi se, da ju je le smrt združila v formalnem (službenem) odnosu in večji zajec ima glavo le zato na belkastem trebuhu manjšega, ker mali zanj ne obstaja in ker ga on ne čuti. A prav tako se zdi, da manjši prenaša večjega le zato, ker je on v drugi noči in ker v drugi smrti živi.
Res, v smrti sta vsak sebi, mrtva, sebična in neobčutljiva, le muhe, ki navidezno na stropu spijo, oprezajo in v zajca strme, kajti bolijo jih trebuhi, polni belih jajc, pa bi rade v njuno smrt še par svojih smrti odložile.

MOJI ŠTIRJE DVORNI NORCI

Kralj sem, a vendar, dolgčas mi je bilo. Le šuštenje svile me je obdajalo, spoštljivi pogledi in obziren, tih klepet. Redko je iz prostorov za posle v moje sobane priplaval sproščen smeh.
Kralj sem, a vendar mi je bilo dolgčas. Zategadelj sem sklenil kupiti nekaj pritlikavcev ali kakih podobnih zabavnih spak, ki bi razveseljevali moje samotne popoldneve. Po dolgem iskanju so hlapci odkrili nekega Žida, trgovca, ki je za bogato nagrado iz daljne dežele dobavil štiri pritlikavce, same izborne primerke svoje vrste. In sedaj mi ti norčki plešejo, pojejo in se mi pačijo v zabavo.
Prvi pritlikavec je že star in dodobra izsušen. Sivi so mu brki in hudo ukrivljen hudobni nos. Vedno je mrzlovoljen in neprestano vzbuja vtis, da mu tega sveta ni mar. A vsemu navkljub je izvrsten klovn, saj kraguljčki, s katerimi je na gosto posuta njegova obleka, prav veselo cingljajo. In neko čudno skrivnost so mi nekoč med smehom zaupali lakaji. Da se prvi pritlikavec tajno z znanostjo bavi in da v samotnih nočeh debele knjige prebira, so izdavili med hohotom.
Drugi pritlikavec je še mlad, najmlajši je v družbi mojih norčkov. Dejal bi, da je skoraj nežen v obraz, da je nekaj skoraj ženskega v njem, v njegovih dolgih in tankih udih. Rad in izvrstno pleše, pa tudi akrobat je odličen. In ne kaže, da bi se zavedal, da je le dvorni norec, kajti grajske dekle so se pritožile, da jih po bedrih otipava in za prsi grabi, če jih le brez družbe zasači pri delu v kuhinji, kje na polju ali pa v hlevih. A sprva se je odločno branil nositi norčevski kostimček, še bolj pa klovnovske kraguljčke, da je umetnik artist, je cvilil in ne le beden zabavljač. A tako sem zaukazal in prav nič ni pomagalo, njegovi zvončki pa nič manj veselo ne cingljajo.
Nihče ne ve za starost mojega tretjega pritlikavca. Bolezen mu je spačila njegov že prej nelep obraz in skrivila pohabljeno telo. Baje je nekoč kot zabavljač služil nekemu vojvodi, a na vojnih pohodih je zbolel, na pljučih so se mu odprle rane, mraz in vlaga pa sta mu kostne pregibe otrdela. Zatorej se zdaj giblje trdo in le z muko ter nadvse okorno, ob vsem tem pa pokašljuje in krvavo sluz v velik pisan robec pljuje. Služinčad občuti nekakšen strah pred njim, kajti, da je neznansko zloben menijo. Nekoč pa je nekaj dragotin skrivnostno izginilo z dvora in hlapci so jih kasneje v torbah tega spaka našli. Torej se je v vojni službi tudi zmikavstva izučil. Seveda sem ga kaznoval in pritlikavec je bil ogorčen, a kaj kmalu sem na svojo jezo pozabil, kajti norčevski kraguljčki vse preveč veselo cingljajo na njegovi pisani klovnovski obleki, ki jo nosi togo in dostojanstveno kot svojo uniformo kakšen general.
Tudi starost mojega četrtega pritlikavca bi ilo le težko določiti, čeprav je kazno, da ni več mlad. A vendar je najmanjši v tej zabavni druščini. Pa tudi z lepoto se mu ni moč pohvaliti, kajti pleča mu grozotna grba pači, pa se zdi, kakor da mu glava kar nekje iz prs poganja. A njegovi fini udi in dolgi, tanki prsti, ga izdajajo za elegana. To pa se zapazi tudi v njegovih gibih in v njegovi hoji. Vznemirjajo pa me tudi njegove oči, velike in vodeno plave, ki vedno zasanjano strme v daljavo. Kraguljčke dvornega bebca s ponosom nosi in kar z nekakšno oholostjo cinglja z njimi. In še eno posebnnost ima. Strastno rad se krasi z neukusnimi pisanimi klobučki, ki me vedno spravljajo v vesel krohot.
Ta norček je res pravi umetnik.
Tako je to z mojimi dvornimi norci. Kajti čeprav sem kralj, mi je bilo dolgčas. In zato sem kupil te štiri pritlikavce. Sedaj pa mi prepevajo, plešejo in se mi pačijo v zabavo, moji popoldnevi pa niso več tako samotni.

TIHOŽITJE Z DVEMA MRTVIMA ZAJCEMA

Dva sta divja zajca, ki smo ju ubili to popoldne (lovci), pa zdaj ležita v kotu sobe v gorski koči in se siv prah nabira v rjavo dlako.
A odmaknjena sta od hrupne druščine pri mizi, ki pije alkohol in samo še kak pes s povešenimi služabniškimi ušesi pride tja in ju z zanimanjem, pa z rahlo bojaznijo povoha in mokri smrček se dotakne rane v prsih, ki pa se je prek popoldneva že posušila.
A zajca se ne ganeta in sta še vedno hudobna, pa trmasto zreta nekam drugam, tja v nedoločeno, v svetu sta, ki ga ne razumejo ne lovci in ne lovski psi.
Ne ganeta se zajca in čeprav sta skupaj, ni ga videza, da sta prijatelja ali da bi se vsaj rada imela, zdi se, da ju je le smrt združila v formalnem (službenem) odnosu in večji zajec ima glavo le zato na belkastem trebuhu manjšega, ker mali zanj ne obstaja in ker ga on ne čuti. A prav tako se zdi, da manjši prenaša večjega le zato, ker je on v drugi noči in ker v drugi smrti živi.
Res, v smrti sta vsak sebi, mrtva, sebična in neobčutljiva, le muhe, ki navidezno na stropu spijo, oprezajo in v zajca strme, kajti bolijo jih trebuhi, polni belih jajc, pa bi rade v njuno smrt še par svojih smrti odložile.

Matjaž Kocbek

VRELI KUBUSI

Izvidnica

Veje nov veter!
Vdira v nosnice
razpotegnjene prek vasi.
Igrajmo se z luleki in klavirji!
Darujmo!
Žrtvujmo hojo!
Berimo med zračnimi plastmi!

Vsaka puščica bo zadela cilj!
Samostalniki so tudi kosmati okoli plombe!

Voyer

Videl sem drobno pikico
ki je drvela nadme.
In je bil čas samo bela zareza
in hip zatem sem čutil
sredi čela maternico.

Oblecite se pražnje,
nesite me med oljke
sinhrono bom bruhal
bleščeče pege spoznaje!

Hresket

Neslišno vlečejo samoto gozda!
Nežno oprijeti prsti prestavljajo hraste.
Opojno hreščanje potoka v večnem krogu
jase,
mah ždi v ustih,
mah s tihim zvenenjem rose!

Homo Erectus

Vodnega duha iščem!
Vsak ima svojo lestev
v dlani.

Novembra izbruhne višek:
Solar Maximum Year!

Deklice postanejo prozorne omare
polne strokov,
jedrca drhtijo,
objeti bratci — pojdite
se hladit v moja usta!

Spray

Kristusu sem polizal minerale
z desnice.
Neprestano se je zvijal
in me tipal!

Slina je bila jasen dan
poln radosti.

Mokre postelje

Mokre postelje ženevskega jezera

Male drobne njive na trebuhu zrcala
bruhajo srebrno satovje trilobitov,
da jih mali kmetje
globoko sklonjeni
nosijo med tkivo tolmunov.

Iz harmonik šprica kri,
v čelu odtis sulice.

Težki trdi mrtvi konji dirjajo vame in
debeli ptiči po vertikali prostorske risbe
oddajajo zamolkle znake,
podobne trku dveh pesnikov na obali,
kot da se dva petelina v temnem jutru
borita za novo pisavo,
za odtis njenega vijuganja,
za mrzel, vlažen ključ.

Vsaka dlačica

Vsaka dlačica žari
in hitri gibi antilop
lebdijo in bleščijo nad pokrajino,

tvoje oči in mehek smrček
so kot prelivi dneva v noč,
kot polzenje medu,
in bo mrak legal na mirne žabe
in žabe v mehko sredico vrbovih mladic,

na obali ostajajo lupine hiš,
kot lobanje iz pausa,
s finim japonskim rezom na očeh
in dolgo žametno njivo v hitri desnici.

Tiho

Tiho prasketanje rje:
Nihalo v prsih jelena,
drznega samca s polnimi jajci
in trzajočimi udi na jezikih
premetenih mešetarjev zgodovine,
živel je mož,
ki se mu nisem znal približati,
samo slina je lila
in še ta nedorečena v barvni skali,
v vsej svoji preobrazbi.

Fantje rja raste,
zdaj telovnik,
zdaj blato v pljučih,
pritajeno kot dež
je treba pljusniti v sredico potice.

Sunek

Nagi stojimo na robu vasi,
deklice z bazookami dvigajo ude.

V globokih mehkih, zelenih tolmunih
na robu vasi
smo tiho sklonjeni
in tiho drsimo v mehko dno.

Turbolence v poticah zadišijo,
pridi črna mesečina,
pridi močni črni jelen
in nas suni.

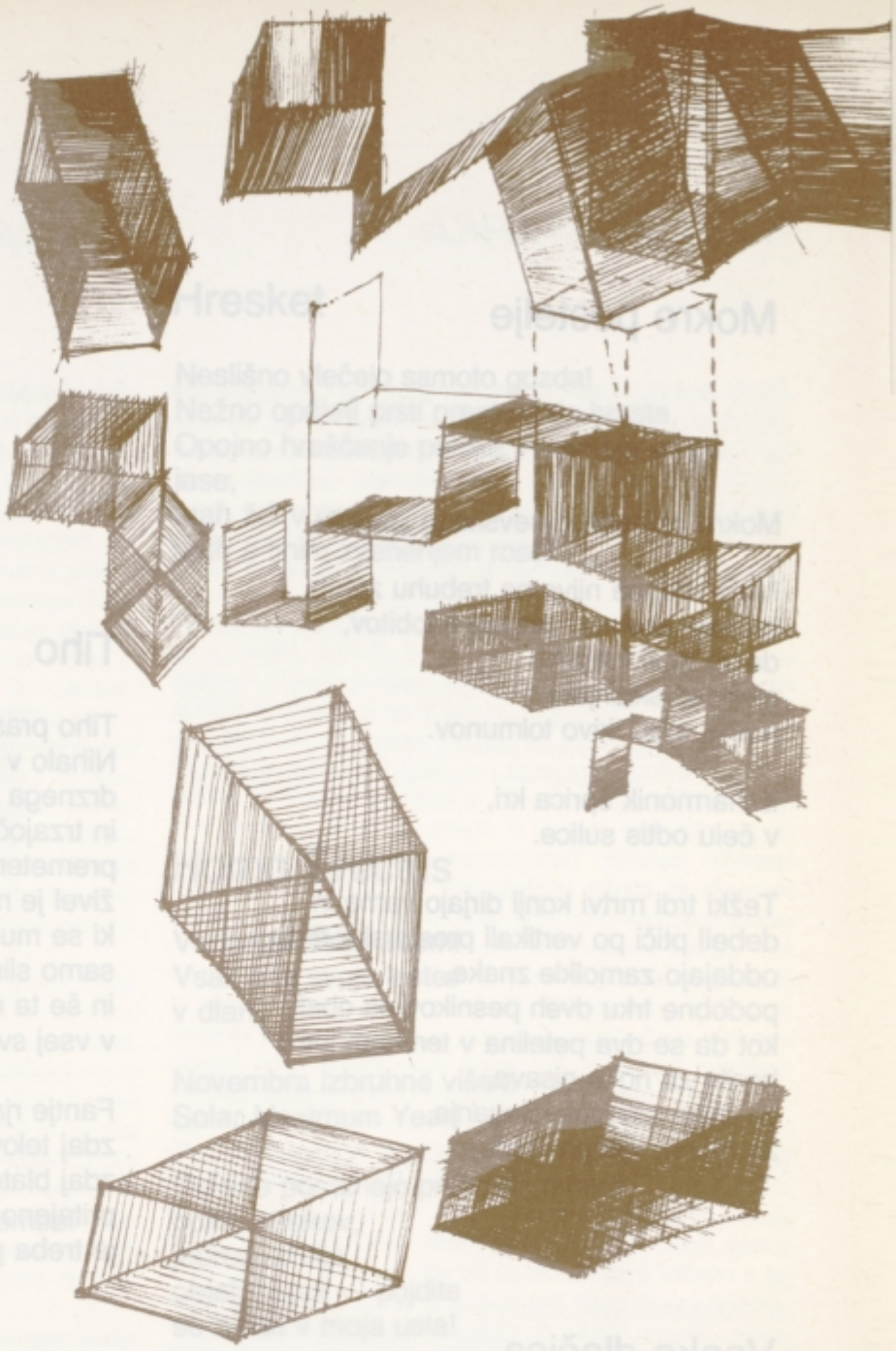

Etui

Modra je mirna,
rdeča odteka nazaj med seno.

Stari stewardi so božanstva
polna ornamentov!
porcelanasti stiskajo ture.

Laboratoriji bruhajo uniforme,
zima je,
Okoli jaslic jabolka,
mumije in kurirske torbice.

Gugalnik

Čigava je ta gladka glava
sredi teme?
Kdo diha?
Mogoče gora, ki sem jo bos
obhodil s tisto večno rimo na jeziku?

Sled, ki sem jo vlekel
iz droba in vpenjal v kožo na temenu,
je to tisto, ki povzroča šum,
kot da bi se nekaj odluščilo
in strahovito zanihalo?

Morje je en sam krč!

Dokumenti, dokumenti!

Moj podpis je
sled blaznega konja v snegu!

Mostovi so vprašanje časa!

Obrisi veščc,
sonce vijuga!

Krakatau

Začnimo teči iz lune!
Dan bo daljši in trši
in duša bo jabolko.

Začnimo peti!
Udarimo v polpeto!
Ta presunljivo odzvanja!

Končajmo s poezijo!
Natrpajmo jo z jerebicami
in aminokislinami!
Nategnimo jelene do svoda!

Selitve

Iz vseh prstov bruha politika,
vsak nežen stik je transplantacija čutenja.

Fino stkan konec sveta!
Vreli kubusi!
Suvanje semena!

Ližem pokrajino!
V produ žabe!
Zmleti angeli v goltu!

Ex libris

Zgodovina je mah, ki pika.
Na rami otroka barven žulj,
preliva se in sveti konjem,
da najdejo stezo nazaj v knjige.
Debele mesnate knjige z vrelim drobom.

Zakaj konji? Čemu vijugave steze?

Slovenci živijo v oblakih
bingljajo z nožicami in nič
urina, nič urina!

Tetiva

Stoji na konici srpa in
trga nebesa.

Kosmiči cvrčijo ob dotiku z rezom,
bele gosi izginjajo v grundu.

Hrusta me, lepega prozornega princa,
pije vročo kri uda,
in delavci v zlatih čolnih
se izlivajo v razpoko na obzorju.

Bleščeče srebro Nepala
se usiplje,
krasi telo!

Mesena menzura

Temperatura naraste na 120 centimetrov.
Mogočni roki oklepata vsó deželo s kanali.

Mreža je podobna arterijam in venam
v telesu, hrani ljudi in
jih drži pokonci.

Pazite na sinova!
Bregovje škripa,
omamna govorica vode v mojih dlaneh
narašča.

Pojdite in se umirite na sedemdesetih
centimetrih!

Boris A. Novak

OTROŠTVO

Mami

I

VIDENJE

Vidim svet — eno samo slepečo jasnino, jaso svetlobe!
Vidim, kako vse diha: moje prsi in ta prst, veter in večer!
Vidim veliko sobo vesolja in vesolje svoje otroške sobe!
Vidim obzorje, in slutim: neskončnost je konec sveta (kakšna čer!).
In vidim mamin obraz — hram boga smehljajev in mehkobe.

Mama je moje oko: skoznjo vidim svet. In jaz sem en zakaj.
Zakaj ima hiša streho? — Zato ker je streha klobuk hiše;
hiša nosi streho, da nam ne bi dež kapljal za vrat in v smehljaj.
Zakaj ima ptica krila? — Da bi poletela više, čim više!
Zakaj se polna luna imenuje ščip? Pa prazna luna mlaj? . . .

Vidim barve — pohištvo svetlobe! Vidim, kako le sonce nima sence.
Vidim zarjo — brodolom noči na čereh jutra, zajtrk sredi modrine!
Vidim dan — ta dar, dar, dar!, čez obzorja razpete vence.
(Večer je več kot vidim). Vidim luno, ogrnjeno s šalom mesečine.
In vidim, kako nekdo prižiga najvišjo skrivnost — zvezdne lestence!

Vidim . . . (O, kako je oko glavno okno — okno v glavi!)
Vidim, kako sonce seje žarke in da žitu živeti!
Vidim kapljico, dve, tri . . . telegram dežja: da pride, pravi.
Vidim ptico — kot sen visoko, pesen, ki se je naučila leteti!
Vidim, kako veter kodra morje — ta frizer v daljavi!

Vidim potok — o večni otrok! Vidim reko — nikoli ne odrase.
Vidim, kako se breg reke izliva v morsko obalo.
Vidim, kako reka koraka z valovi! In kako slap pada vase!
Vidim morje — srebrno prostranstvo . . . vidim morje — nebesno zrcalo . . .
Vidim morje — razpenjeno polje, dno potopljene zvezdne jase!

Vidim plažo — peščeno uro, iz katere čas nikamor ne odteka.
Vidim školjko v peščenem krilu in srajci iz alg.
Vidim, kako jadro kuka čez obzorje — kot začudena veka!
Vidim, kako veslo zmeraj rani vodo (in igro rusalk).
Vidim, kako zrak drhti nad morjem, ko sonce . . . — ko sol pripeka!

Vidim breg — mokro zadnjico ima, ker sedi v reki, nag!
Vidim, kako val umiraje poljublja obalo — večni obiskovalec.
Vidim, kako svetilnik ovaja čeri ladjam — znamenja skoz mrak.
Vidim, kako se voda oblači v strugo, banjo ali kozarec!
In vidim: ko vodo zebe, si ogrne led; ko pa ji je vroče, gre na zrak!

Vidim rožo — v naročju barve, v gnezdu vonja — diha, tako tiha.
Vidim roso — solzo jutra. Vidim trn — nežen nož v koži rože.
Vidim polje, kako polje v travi! In lokvanj, kako cveti in usiha.
Vidim vztrajne popotnike skoz vesolje enega vrta — polže!
In srečo na petperesni loteriji detelje, kako se mi nasmiha!

Vidim, kako se naš nebotičnik dotika neba!
(Taka prijatelja sta, da nebotičnik tika nebo
in da stalno skup tičita — velikana iz čistega sna;
skrivnosti si šepetata na uho, ko malicata sonce na oko!)
Vidim zvezde, zvezde, zvezde! . . . in maham — pozdravite doma!

Vidim, kako veter tke oblake — temne večerne obleke.
Vidim, kako žarnica oropa dan njegove smrti — noči . . .
A ko mama ugasne luč, se od strahu skrijem v gubo deke.
Tema mi sleče vid, da nič ne vidim . . . Oko zaspi,
ko se trepalnice objamejo. Igla spanca zašije veke . . .

II

SEN

Ko zamižim, vidim . . . v oko skrit kalejdoskop sveta
(ognjemet v glavi, prah oblike, mavrični oblak),
s čarnim zrcalom vek na senčno stran sna
obrnjen, iz trepalnic v mrak cvetoči mak:
rudeči dan, podarjen izpod nočnega dna.

Spim v barvi, v najglobljem vodnjaku svetlobe,
lunin lovec in plen, mesečnik iz perja in petja,
ves zgubljen sredi znane, a zdaj tako neznanske sobe,
zgubljen sredi gub v zavesi in dihanja cvetja,
zgubljen sredi sebe, le kam padajoč skoz ris nočne dobe?

Strma streha ima rob iz samega strahu:
tam dol je luknja, kamor luna meče svoje sence;
tam dol je past, kamor padam, ptič s krili iz prahu;
tam dol je noč, kamor nočem, med dišeče dušeče vence;
tam dol je mora, kamor moram, moram, brez vrvi in mostu! . . .

Padam, padam in padanju dam vse svoje telo:
padam skoz zrak poln rok in nobena me ne ujame;
padam skoz svojo težo naravnost dol v nebo;
padam skoz glavo v lavo neznanske jame;
padam skozse na dno oči, na dno noči, na dno! . . .

Od padca se zbudim: mrtev sredi vrtoglave postelje,
ki se potna in bolna blešči v temi — tako sama, sama . . .
Ves iz sebe jo objemam — svoje nočno telo iz bele stelje.
Bolijo me blazina in rjuhe . . . — O mama, mama!
zmaj škripaje prihaja iz omare, da me odpelje!

Pobegniti, pobegniti — skoz temne sobe in hodnike,
koder strašijo pošasti iz samih šumov, senc in kotov —
pobegniti — tja, kjer skopnijo vse strupene slike
in ni krokarjev in ni kač in ni prepadnih potov
in je noč pridna črna mačka, ki spe prede mehke oblike! . . .

Tiho, tiho, ti srce v grlu . . . So Vrata odprta? Odprta!
Je v Postelji prostor? Prostor! Me Mama mara? Mara, mara! . . .
Le kam, solza, nikar zdaj v oko! Glej, zmaja ni, groza je mrtva! —
Jokaje se stiskam k mami. Topim se in zginjam, sanjska para.
Mehka moka sem v sončni peči. Vrtavka sredi poletnega vrta.

Greje me ogenj nageljnov, da tiho gorim od hvaležnosti.
Nisem več svoj: že srebrno in lahno — lesk in dim — lebdim
nad sabo in nad to dobro sobo, ves prepuščen nežnosti.
Ogledalo me gleda in vidi mamo, vidi mesec, vidi mir poln rim
in nekje na robu pogleda podobe neslutene rose in bežnosti.

Zdaj je noč najlepši lunapark: sen me prime za roko
in me pelje v hišo smeha (do solz!) in na zvezdni vrtiljak!
Kako letim, o zardelih lic! Kako plavam v plavem, o visoko!
Kako na vseh vogalih ples in deklice, da komaj lovim korak!
Pisan trg na vodi, razpenjene stojnice — razkošje široko, široko!

Kopam se v valovih svetlobe. Nato se sončim na nebesni mivki.
Pa pride kamela z grbo polno kamilice in mi da piti.
In rastem in cvetem in s svojim listjem sem podoben bilki.
Pa pride kukavica in mi ukrade uho: Kuku, treba bo iti!
A ko pogledam — konec poti! O, kako sovražim to ptico v budilki! . . .

III

IGRA

Živim v vrtoglavi stolpnici svetlobe, v zemljotičniku neba:
v kleti te igre stanuje sonce, v pritličju oblaki,
v prvem nadstropju ptice (tiste iz perja in tiste iz snega),
v drugem drevesa, v tretjem mi otroci (glavni junaki!),
v četrtem cvetje, v petem trava in na vrhu zemlja, streha sna.

Pri nas živi tudi podnajemnik — pravcati papirnati avion! . . .
In ko se želimo igrati v sončni kleti, moramo dol z dvigalom
(ker zračne stopnice niso preveč trdne): napihnemo balon
in se potopimo globoko globoko v nebo! In letimo slalom
med oblaki, in plovemo v plavem, in kričimo — nebo je bonbon! . . .

Včasih gremo v nebesno gledališče — najrajši v ložo, med trave.
Mi, majski otroci in hrošči, smo majhno, a hvaležno občinstvo: Hura!
vpijemo, ko sonce — lučni mojster — z žarki obarva oder višave.
Ko zagledamo ples oblakov — odrskih junakov — se začudimo do neba!
In ko pijemo tihe klice šepetalke ptice, se nam razprejo daljave:

Prvo dejanje: *Oblak, bledolični lepotec z razpenjenimi lasmi,*
se od same važnosti napihne v polarnega medveda.
Drugo dejanje: *Beli medo pa se na vsem lepem strašno spremeni:*
zdaj je mačka, ki bi bila čisto pridna in mačja (kot muca od soseda),
ko bi namesto štirinog ne imela stonoge — brr, kako gomazi!

Tretje dejanje: *Stonožna muca se nenadoma podaljša v vlak,*
ki gromozansko grmi po nebu in hoče pohoditi sončni lonec!
Četrto dejanje: *A v zadnjem hipu na streho vlaka skoči veter vetrnjak*
in obrzda lokomotivo v kočijo sončnega zahoda . . . — **O srečni konec!**
Spušča se zavesa noči, mi pa ploskamo še dolgo v mrak . . .

Tečem po polju in skušam ujeti ped obzorja (ki stalno beži)!
Skrivaj kadim zvezde — tleče čike, ki jih je svetloba odvrgla v noč;
zdaj jih s črnega nebesnega asfalta pobirajo moje ciganske oči
(dober tobak)! — Hodim po svetu z rokami v žepih, začudeno zroč.
Poljubljam življenje na popek — na polje in na žogo, ki leti, leti!

Imam nešteto rok za rokomet in nešteto nog za nogomet!
Imam nešteto oči za mežikanje in nešteto ušes za skrivnosti!
Imam nešteto teles za ples in nešteto ust za smeh in med!
Imam nešteto življenj za dihat in časa čez in čez zadosti!
Imam nešteto svetov za posadit in — prešteto — že devet let!

Jaz sem Tarzan, ki rabuta zelene češnje v pragozdu noči!
Jaz sem Sherlock Holmes, ki z lupo išče ukradene nike!
Jaz sem kozmonavt na križarjenju, ki se mu Mlečna cesta praši v oči!
Jaz sem partizanski kurirček, ki obvlada vse karate trike!
Jaz sem Old Shatterhand in sosedova hči Sanja je Nšo-či!

Ta Sanja ima tako velike in globoke in sanjske oči, da se mi zavrti
v glavi in strmoglavim v sladko brezno iz same nevzdržne sinjine!
Ta Sanja ima tako dolge in goste in dišeče lase, da me zaboli
v trebuhu in padem v vrtoglavo vrtnico, pijan od te vranje črnine!
Ta Sanja ima tako lep in lep in lep obraz, da me čisto oslepi

in koprnim kot sneženi mož na soncu (in vsi zbijajo okrutne šale)!
Vgrezam se v tla, ko me pogleda, tako spogledljivo in oholo —
zardim in se jezim nase, da zardevam zaradi ene »ta male«!
A včeraj . . . — med glavnim odmorom . . . — pod staro slivo, zadaj za šolo:
ko sta se najina pogleda srečala, so trepalnice zaplesale! . . .

IV

SLOVO

Je onstran moje bele sobe gozd črne svetlobe, nevidena praprot.
Je onstran zamegljenih oken zapeljivi ogenj, ki vame tli.
Je onstran zaklenjenih vrat brezupno odklenjena pot.
Je onstran rojstnega vrta smrtni vrtinec rasti.
Je onstran visoke ograje moja globoka rana, povsod, o povsod!

In jaz sem in nisem: želja stran, stran! . . . in strah, da svoboda boli.
Ta nenadni razkorak — tujec med igračami in igrača med tujci,
mali človek med lutkami in lutka med velikimi ljudmi —
to sem jaz, ki korakam proč, da mi vse moje govori: Tuj si
krožniku in knjigi! . . . Vsak moj korak je razkorak. Stran me tišči.

Je omara zdaj premajhna, da bi vanjo stlačil svet.
Je preproga zdaj pretežka za polet v tisoč in eno noč.
Je stena zdaj pretenka, da bi zadržala pesek let.
Je zrcalo zdaj prešibko za čaranje in videnje in moč. —
A z one strani: pijano prostranstvo!, ki sem vanj zaljubljen in zadet.

In jaz sem in nisem: želja na pot, na pot! . . . in strah, da daljava boli.
To čudno domotožje — nazaj v naročje sna iz tesnega jutra telesa,
odpihat prah s pravljic in princes in vseh odčaranih reči —
to sem jaz, ki odhajam v neznansko in se utrinjam, mrem od slovesa . . .
Odkrivam svojo goloto — telo svoje samote. Tu me smrt straši.

Je v začaranih dekliških očeh udarec daritve, vrtoglavi urok.
Je v prebujenih dekliških prsih srh za prste mojih oči.
Je v klitju dekliških nog neki starodavni in bosi bog.
Je v klicu dekliških rok skrita bodoča boginja krvi.
Je v hipu dekliškega dotika šumeča hipnoza, kozmični krog.

In jaz sem in nisem: žeja piti, piti! . . . in strah, da ženska boli.
Ta otožna obsedenost — o, biti in ljubiti in biti
na mestu ubit od enega samega poljuba, od ene dlani! —
to sem jaz, odprta rana telesa, groza in radost, drhtenje vseh niti:
tako sem vroč in žejen in živ, da smrt raste v meni in se kali.

Je muka in petje žil. Je dvig spola iz brezglasja v klas. —
Je strast, ki je moja, samo moja, kot je od rastline njena rast.
Je smrt, ki je moja, samo moja, kot je jasnina pogled jas,
in je molk nebo besede, in je vsak hip svoje smrti last.
Je telo, ki je moje, samo moje, kot je nikogaršnji ta glas.

In jaz sem in nisem: žeja peti, peti! . . . in strah, da pesem boli.
Ta ljubezen — za besede, in glasbo besed, in sledi besed v tišini —
to pojoče umiranje — od besed, in glasbe besed, in tišinskih sledi —
to sem jaz, zagledan v besedo dekle, v besedo blesk v modrini,
v besedo morje dlan polje, v besedo molk, v besedo skrij me, skrij! . . .

Je v meni oko in v očesu nebo in na nebu cela morja.
Je v meni želja in v želji ženska in v ženski hram izpolnitve.
Je v meni korak in pred korakom daljava in za daljavo cela obzorja.
Je v meni dlan in na dlani dotik in v dotiku drhtenje daritve. —
Je v meni volja do zemlje, volja do svetlobe, volja do . . . polja.

In jaz sem in nisem: žeja biti, biti! . . . in strah, da ta smrt boli.
To neznansko bivanje — strmenje v svetlobo, in v ženski obraz,
in v sveto delo rok, in v čudež sveta, in v smrt, ki me vse bolj polni —
to sem jaz, cvetje odprto nad breznom, to sem jaz, to sem jaz,
brezno odprto pod cvetjem. Brezdanje cvetje. Brezno, ki cveti.

V

PESEN

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še živi v meni:
tisti, ki je v beli vrtnici videl vrtoglavi čebelji vrt;
— ki je videl, kako se oblak peni na neskončni nebesni sceni;
— ki je v odmevu slišal zvok, ki hoče premagati svojo smrt;
— ki je v kitari slišal les ozvočen v solzo, hip v zvočni meni.

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris se še smeje skoz moja očala:
tisti, ki je v mastni denarnici videl zgolj žep brez hlač;
— ki so ga ogledala gledala kot da so kakšna pogledála;
— ki je videl, kako se stol zredi in postane naslanjač;
— ki je bil najljubša igrača lutk, do solz slana šala!

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris se kljub moji diplomi še uči:
tisti, ki je v ptičji jati prebral pismenke daljave, krilopis neba;
— ki je razbral zvezdopis noči, ko je zvečer zaprl knjigo luči;
— ki je vedel, da je tišina edini jezik, ki ga poliglot ne zna;
— ki je razumel delovno govorico prstov in mirni molk dlani.

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še prisluškuje skoz moja ušesa:
tisti, ki je slišal, kako šepetanje trka na vrata tišine;
— ki se je v plesu ves prepuščal telesu glasbe in glasbi telesa;
— ki je slišal, kako školjka obuja daljne morske spomine;
— ki se je tako bal detojedih duhov v nočnem škrtanju lesa!

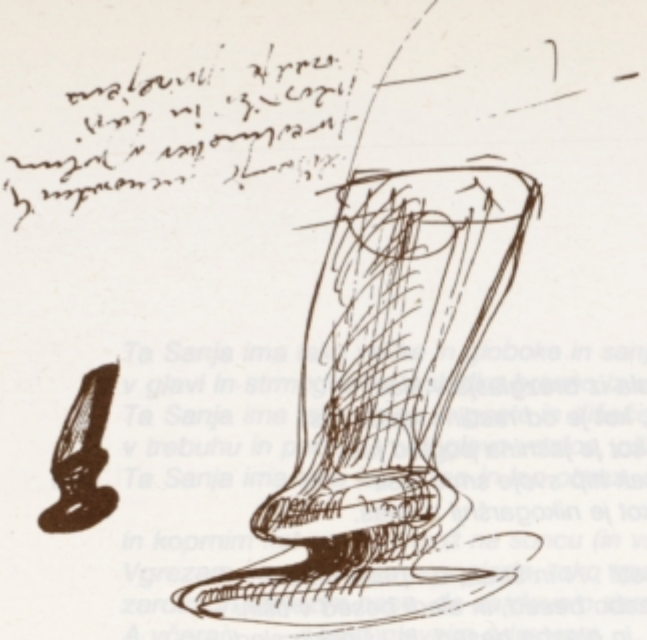

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še uživa pod mojo resnobo:
tisti, ki je v mavrici slišal skladbo za sonce, dež in orkester barv;
— ki je plaval v zraku, preplavljenem z drhtečo svetlobo;
— ki se je smejal belemu konju, tej črni ovci v čredi rjavih krav;
— ki je svojo sobo imel za vesolje in vesolje za svojo sobo!

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še trga moje obleke:
tisti, ki se je podil za kresnico, da bi ujel mali leteči kres;
— ki je treniral tek, da bi bil hitrejši od deroče reke;
— ki je postavil svetovni rekord v plezanju na vrhove dreves;
— ki je letel na sanjskem trapezu pod cirkuškim šotorom veke!

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še teče skoz moje noge:
tisti, ki je dokazal zakon težnosti, da dno zasidra padec, auaa;
— ki je ves svet videl skoz let neubranljive nogometne žoge;
— ki je v nevihti gledal rugby tekmo oblakov na stadionu neba;
— ki je vsak dan razbil dva tri kolena in dobil neštete maroge!

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris kljub vsemu še začudeno strmi:
tisti, ki je videl, kako so sence slepe in jih svetloba pelje za roko;
— ki je osupnil, kako rentgen sleče človeka do kosti;
— ki je naslutil najstrašnejšo skrivnost — smrt, kot nebo visoko;
— ki se je začudil, kako se nobena sapa ne dotakne luči.

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še sanja sredi mojih noči:
tisti, ki je v deklicah slutil klitje ljubezni, ljubezenski klic;
— ki se je čudil, kako nasmeh žubori in pogled sneži iz oči;
— ki se je sramoval želje v izdajalskem zardevanju lic;
— ki je v dotiku začutil pastirja kože, kočo iz samih dlani.

Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris še govori v meni:
tisti, ki je bleknil, kako so usta šlic besed (in ostal živ!);
— ki se je igral z besedami in priigral svet v sončni peni;
— ki je sanjal, kako je pesen sen, ki žari kot zvezdni zaliv . . .
Zdaj sem velik! — A tisti mali Boris . . . to je tisti pesnik v meni!

Samo Simčič:

STEKLO MED PRSTI

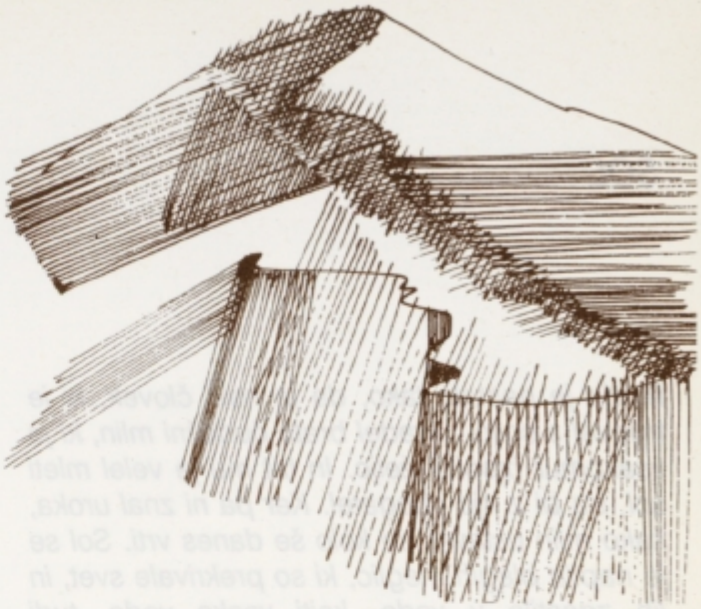

Lepota niso
modri lovci dneva
v vrtu moje matere.
Oktobrska trava je prav tako zelena
kakor v aprilu,
vendar mene, rdečega, posrka vase,
da zbledim in mrzel obležim v njenem objemu
nad toplimi koreninami,
ki sem jih pogrel.
Sreča mojega pogleda nanjo
je krilo, ki je šlo za hlapi toplote,
mene pa pustilo suhega
in negorljivega
v krču opekline ledu.

Vi mogoče ne boste razumeli te bolečine,
čeprav tu umetnosti ni.
List je zelen, vanj so vrezane tanke žile,
zato drevo drhti in pije
in leseni.
Peško svojega jabolka smem izpljuniti,
in če mi greda posveti sadiko,
kdo ji bo v debelno vejo
potrpežljivo zasadil cepič?
Jaz nisem sadjar. Pustil sem jablane
kiparju, ta pa je klesal kamne,
dokler mu žena, ki ji je vzel lik,
in otroci, ki rastejo okrog njegovih del,
niso prinesli na mizo
svežih plodov.
Jaz dajem semena.
Izsušil sem se v njihove stene,
kjer je gostoti lepote
tesno.

Kipar pa uživa
njeno meso.

A naj pride na jezik in v moč
ta tožba, ki z njo ne sodim,
ampak ji je težko
biti lahka snet, ki nosi plodno zrno
v svojem jadru skozi veter.
Naj pride v nos in uho,
vid naj iz razuma potegne živec
in prekriža z njim poglede oči.
Govor, ki ga zaznamujem,
magično iz polja v smreko
vrta slo po zelenem vrhu,
gib ga spominja na čut, da je tu —
na odru, pred tabo in mano
in sinjo kuliso, ki je obema
zadnja ravnina dotika,
stoji.

Steklo
brani gore, gozd, mesto
in ljudi
pred vrenjem tipanja,
ki se neustrašno prebija skozi črepinje
te stene, prevrtane z mojo dlanjo.
Toda kaj izgubljam iz rane na svojih prstih,
zveni v pesmi grobó.
Na kateri strani te meje
lepota greje ali hladi —
spredaj, v meni, kjer smrt
s čistilom briše dokončni obraz,
ali tam, kjer nepopoln šele umiram
in hodim za njo?

SOL

Morje je nastalo tako, da je neki človek, ki je trgoval s soljo, ukradel bratu čudežni mlin, ki je vsakomur izpolnil željo. In tat mu je velel mleti sol, da bi z njo obogatel. Ker pa ni znal uroka, kako mlin ustaviti, se kolo še danes vrti. Sol se je napila blagih meglic, ki so prekrivale svet, in jih zgostila v vodo, kajti vsaka voda, tudi sladka, je po svoje slana. In ljudje, ki so dotlej le dihali zrak, so odreveneli v gostem soku svojih žil. Pravijo, da je človeka ugonobila sla, zato potuje po morju in bratovi krvi.

Vrt pred oknom in nebo
zdaj so moje meso,
težko na mojem telesu.
Suha jesen spreminja
jutranjo in večerno meglo
v pih, ki diši
v prvih mesecih leta.
O zeleno oko,
temno na mojem mesu!

To je koščck soli,
ki ga mečem v vodo,
in mislim, kako je šele bilo
težko sekati skril in vrtati pot
do zrna tega okusa.
Kdo
raztaplja moje telo,
kdo vrelo kovino srka v svoja pljuča
in ne skrepeni?
Uboga slana juha
se razhlapi,
stene neba vpijejo vase
njen kamen.

Res je, da postavljam svetu
skrivnostne besede in da zastiram pomen
z belim znojem mokre zemlje —
zameglim kotanje črnega barja
in puščam korake, da se ujamejo v nevaren
ugriz
z mahom poraslega blata.
Res je, da s kačicami,
ki mi zobe v kožo zasajajo,
zavijam hrbte in repe glasov
v uroke, ki jih ugane
videc, slep za usode,
ali slepec, ki s kazalcem lomi
zid ugonobitvenega plesa . . .

Začasno ostajam na rastoči in veneči travi
zagrnjen v moder odblesk noči
med vrhovi hrastov in smrek
in svetovi, katerih točke
monotono žarijo ničnost,
ki jo šele spanec brez spomina nase
razišče in opredeli
za val stopnjevanj
in za moč kretnje
pod vekami zatopljenega bitja.
Začasno
živo, zvezdno meso
vpijam v svoje telo.

Samo ljubica moja je spoznala to moč
in se vzpela z njo
nad mojo slabost.
Tu, na prehodu, postavljen med dvoje vrat,
močnejše od moči
je le raztapljanje soli,
kolikor jo soncu na modra polja
razlije moja kri.
Čudežni mlin na dnu morij
urečem, ker znam jezik teme.
Gore se naredijo iz belih kristalov
in voda se dvigne v lahki zrak, ki se zgosti,
oglje, ki v njem živi, tli.
A jaz sem večen,
bolj večen od luči in moči.

UKRADENA KOBILA

V Kábali je dvaintrideset poti.
Vendar je tudi zakon vseh zakonov,
ki ga zate ni, dokler ti vlada Kabalá
ali dokler ti ni ukradena izpred oči.
Ko pa je nimaš več, na tvojem čelu
ne sveti več zlata hebrejska zvezda,
temveč črno jabolko v belem očesu.

(Iz znanja mistov)

Moja kobila ima dvaintrideset nog,
jaz, uzda,
sem triintrideseti korak konjenika,
vrženega iz njenega sedla.

Pot začenjam, kjer me je zemlja vzela
iz odtisa davnega vseh dni. Spim noč in dan.
Šele zvečer se ob svetilki zbudim
in vidim, ko sem njeno skalo z glavo prebil,
sem jo zapustil vso krvavo.
In vendar mi reče srečna in rdeča okrog ust:
»Vstani, mož, obleci temnomoder plašč,
da se ne izgubiš na nebu, ko postane
svetlejše,
in te teža barve položi v obzorje.«

Do jutra se ovijam v temno blago,
potem pa v ječi obleke
ubijem prvo srce, ker sem prišel
iz večnosti —
kajti kako naj z milostjo
objamem njegovo pesem,
ko pa na jutrišnji stopnici še ne vem,
kaj me je gnalo
v svet.

O, ko bi jahal kobilo, bi kopita trla
hroščem oklepe
in jaz bi nedolžno lovil bele metulje,
ki skupaj letimo v dim
našega požara.
Tako pa sem kriv, ker sem hodil,
kakor sem bil vajen
v sanjah brez sna.
Zato, prebujen, sem ves razrezan
z moritvami.
Zdaj, ko sem človek, grem naprej
in razmišljam,
kajti živeč umiram v čistini svetlobe,
ki premaguje izvleček iz papirusa
z živim listom besed
v čaši plavice.
Zakone izlijem pod gladino oči na obrazu.
Pridem na drugi breg
s tehtnico v roki,
medtem ko se moje čelo
in bela halja, pod katero objemam
dojke moje ljubice,
ne razlikujeta v ničemer.

Ukradli so mi kobilo.
Drugi jašejo njenih dvaintrideset nog,
jaz pa z uzdo, ki mi je ostala v rokah,
priganjam sebe.
Neznanka sem njihovemu biču,
ki me ne doseže.
Moja svoboda
ni kopito konja.
V travi briše roso z listov
moje stopalo.

LJUBI, BESEDE NE DAJ!

Spomni se, človek, da pred nikomer
nisi prisegel na noben zakon vesti;
in čeprav jo imaš,
sta samo jeklo v krvi in bron v nogah
predana zemlji.
Besede nisem dal, nisem zaobljubljen,
vse, kar hočem ponujati kot dolg
in povračilo za svoj genij,
je samo strast
ljubezni.
Njena zvestoba in njen zakon
lomita pravice in vero,
a ona je
neokrnjena.

Cvetni kriki so namreč vzbrsteli iz prsti
in pijano zaokrožili po vijugah sonca
v vesolju.
Sinjina liste raztopi, veter odnese
rjav pepel jeseni in ga zakoplje
pod črni mah,
a barve žgejo zrak, kamor so se dvignile
iz uvelega prta tal
in postale hladen sij,
ki je bel in zlat.
Moja rast meri v razpad,
ki greje hlad.

Moj in tvoj bes, ki se vžigava v njem,
topota vse prisege, ljubica!
Tu srd prevrača kupe kamenja
v razbeljene snope,
ki so vsi v zenitu poletja
večni.
Nobena rana se noče celiti.
Krivici ni do zadoščenja.
Žebelj v dlaneh, prebita stopala,
rez mimo srca —
ker si upaš vzvišeno stegovati vrat
k obrazu nad ognjem, v katerem umiraš,
je kazen res samo to,
da ljubiš deklico?

Počasi poljub, stisk, trepet
porazijo otroštvo, strto telo skrepeni,
in ti?
Res samo zložiš svitek svojih peres
v zrno, ki ga nosi veter zaradi plev
in ga pojé
prva sestradana ptica —
ti pa se v njej razživiš?
Jej, jej,
čeprav hrane te, ki jo dajem,
si ne zapovej!

Adept pride na konec sveta.
Drugi se vrtijo po večno isti krogli
zazrti v slepoto svojih nevidnih meja.
In ker ne vedo,
da vselej hrbet obračajo od prostosti,
zavračajo premo pot
in po krožnici polzijo
iz kota v kot.
Le ravna črta,
ki ni strast, vodi vrt strasti,
v pljusk svetlobe, ki se zdi smrt.
Ker pa samo zakon ugasne in z njim razum,
sla svobode
se vije
h grozdju in vinu —
trta.
Spomni se daleč nazaj,
glej daleč naprej!
Na obeh straneh je vest
samo napet lok,
vsenaokrog pa beseda ne velja
in je ne daj!
Ampak ljubi . . .

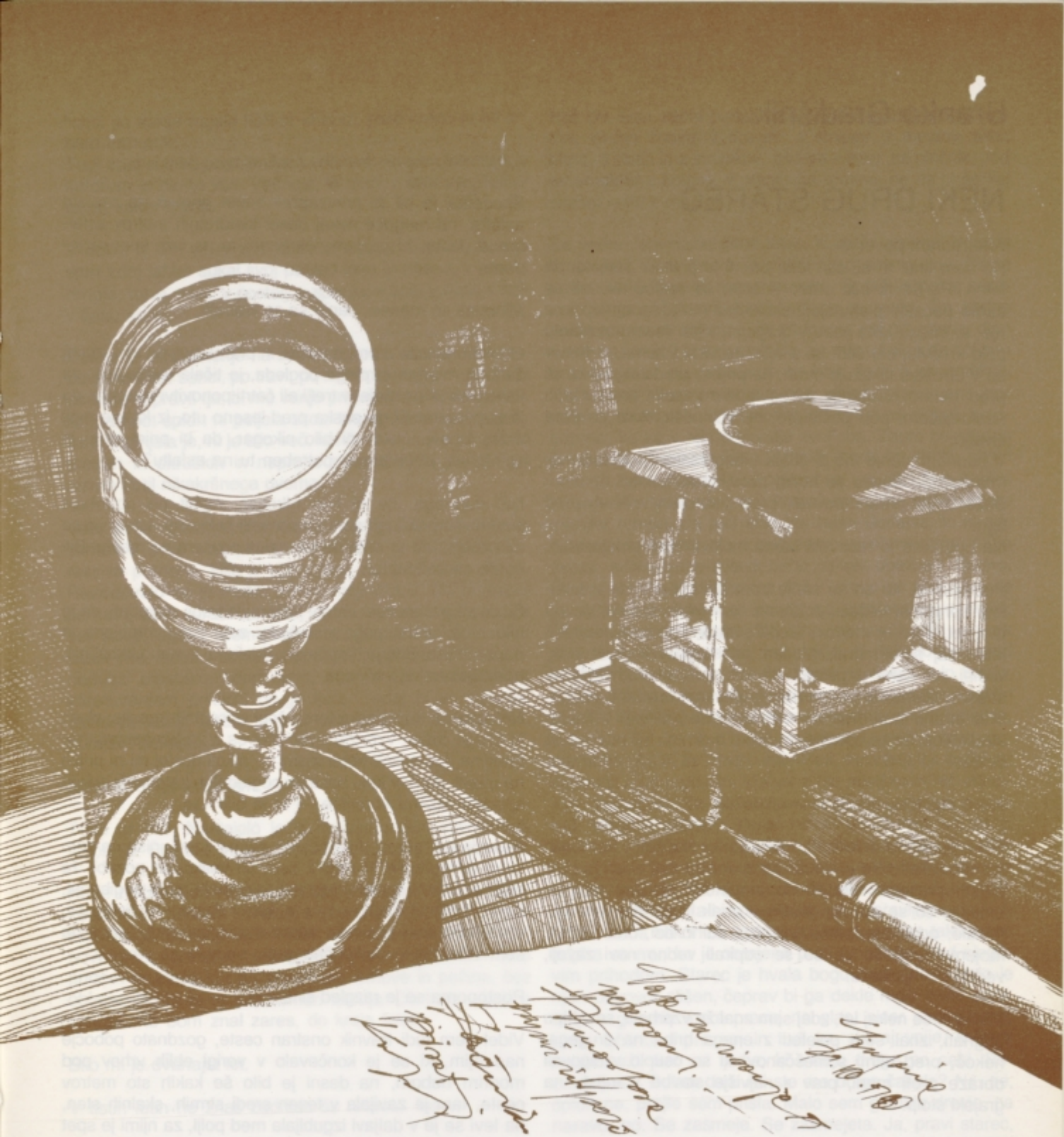

Branko Gradišnik:

NEKI DRUG STAREC

Tole moram povedati.
Ko sem imel tri ali štiri leta, se mi je prvikrat sanjalo, da letim. Pa še ni bilo pravo letenje, še zdaleč ne, bili so samo počasni plahutajoči skoki čez mizo, na omaro in z nje, iz enega kota sobe v drugega, kljub vsemu olajšanju zelo krčeviti, saj sem se z njimi izmikal tistemu, v čemer se v otroštvu izkazuje strah, na primer pred čarovnico, ali pred temno prikaznijo, ki na lepem zapolni prostor pod naslonjačem, pod posteljico, nekoč, neštetokrat pa pred živaljo.
V budnem stanju me je gnala v beg vsaka žival, tudi najmanjša. Še danes se bojim psov, vran, kobilic.
Bežal sem pred medvedi, pred psi, pred volkovi, pred tigri.
Na begu me je reševalo samo moje okorno poletavanje.

Postopoma, ko so se sanje ponavljale, se je moja letalska spretnost večala, zdržema sem lahko preletel že po dvajset, trideset metrov, resda sem pri tem bolj jadral kot letel, saj sem moral, preden sem zaplaval skozi zrak, vselej na kako vzpetino, na vrh drevesne krošnje ali strešno sleme, in potem sem letel samo navzdol, počasi, brez strahu sem drsel tik nad nagnjeno ploskvijo iz rdečih strešnikov, še se spominjam, kako mokri so bili od rose ali dežja.

Kako mokri so bili od rose ali dežja.

Prav posebno živo se mi je vtisnilo stopnišče iz raznih kamnov, kako se je spuščalo z obzidja dol skozi zračne plasti, presojno modrikaste in potem vijolične od globine, ki so se spodaj gostile v mrak in se ves čas razmikale, odmikale, pršile, ves čas dol in dol, brez konca, mojemu pogledu pa so se odpirali vedno novi zavoji, vedno novi podesti.

Minilo je še nekaj let, zdaj sem znal že vzprhniti, se v hipu odgnati, znal sem poleteti z enega hriba na drugega, nekoč, pred očmi someščanov, ki so osuplo vzdigovali obraze proti meni, prav z najvišje stavbe v mestu na grajski stolp.

Tu sem, zdaj sem.

Pravo letenje pa to kljub vsemu še ni bilo.
Manjkala mi je zadnja skrivnost.
Nisem se znal pognati kvišku.
Nisem se znal vzpeti.
Nisem znal vzleteti kot ptica.
Še vedno nisem znal leteti kot ptica. Ali kakor angeli.

Nekako v tem času, kako leto poprej, so se začele druge sanje, prav gotovo manj prijetne — zakaj letenje je bila skrajna prostost, vstop v skrajni prostor, občutek, kakršnega nisem skusil nikjer — zato pa toliko bolj pomenljive. pomenljive.

Spočetka je bil to pravzaprav zastrt pogled na zaplato asfalta, na mogoče nekaj deset kvadratnih metrov asfaltirane ceste, tu pa tam pokrpane, tu pa tam spet razjedene.

Minevali so meseci, sanje so se vračale.

Ob robu je ležala proga peska in prahu, bolj na levi, zunaj žarišča mojega otrplega pogleda, je tičala svetla lisa, za katero se je pozneje, v tretji ali četrti ponovitvi izkazalo, da je kup cestarskega peska pred leseno uto, iz katere moli držaj lopate. Nikoli ni bilo nikogar, da bi prijel zanj, in sploh, kaj je bil pesek potreben tu na asfaltu?

Nič čudnega, če ni bilo nikogar. Asfalt ne potrebuje peska. Ampak tega sem se domislil šele zdaj, takrat so se mi pesek, uta in držaj lopate zdeli povsem na mestu. Bili so že od nekdaj.

Sicer pa prehitevam sanje. Najprej je treba povedati, da je bilo moje vidno polje v začetku zelo ozko, omejeno in nepremično. Bilo je, kot če skozi luknjo, zvrtano skozi nič, opazuješ nekaj večnega.

Nerazločen kup peska torej, šopi obcestnih preslic, zlatic in druge trave, vznožje dveh dreves z zgrbančenimi, nabreklimi, krčevitimi koreninami — nikoli doslej mi ni prišlo na misel, da bi v kaki botaniki pogledal, h kateremu drevju spadajo takšne korenine — to je bilo vse.

Seveda me sanje, v katerih se nič ne zgodi, niso ne vem kako pritegovale in najbrž sem jih velikokrat pozabil že med spanjem, vznemirjala me je edinole moja negibnost, moja neživost v njih — bilo je, kakor da sem na tisti cesti, ob tistem kosu travnika samo s steklimi zrkli, kakor da sem vklenjen v neskončno gosto snov in ne v sanje.

Postopoma se je razgled širil.

Videl sem tudi travnik onstran ceste, gozdnato pobočje nad njim, ki se je končevalo v verigi oblih vrhov pod modrim nebom, na desni je bilo še kakih sto metrov ceste, tam je zavijala v tesen sredi strmih, skalnih sten, na levi se je v daljavi izgubljala med polji, za njimi je spet ležal gozd, boljše bo, če rečem gozdiček, ki je obraščal manjši, položen grič, in vrh griča sem videl cerkveni zvonik, danes vem, da je bila baročna kupola, in nekaj rdečih zaplat, kjer so hišne strehe presevale skozi listje.

To je bilo torej vse.

Vselej je sijalo sonce.
Na nebu so viseli negibni, beli, natrgani oblaki.
Po cesti se ni pripeljal nihče, ne z avtom ne z vozom ne s kolesom.
Nikoli ni bilo nikogar na poljih.
Veje se niso zibale pod prtičem, po deblu se ni vzpenjala veverica.

Najsi so sanje trajale kolikor si bodi, pred mano je bil en sam trenutek.
Tudi zdaj si tako predstavljam večnost: en sam trenutek, v katerem je skrito vse. Večnost, ki skrči v sebi vse, kakor jajce, kakor seme.

V dolini ni bilo videti žive duše in tudi jaz sem bil, čeprav sem zdaj lahko sukal svoj pogled levo in desno, v resnici drugje, tukaj, zdaj, v postelji v spanju, v sobi v noči, v hiši v času sanj.

Dolina je ležala nekje na severozahodu, to sem vedel — po soncu, po senci, po travi, po hribih, po vsem — in če bi se kdaj odpravil tja, bi me vanjo pripeljala pot skozi tesen. Ampak pot sploh ni peljala skozi tesen. Tam se je izgubljala, izginjala je, ni je bilo več, končevala se je v skalah in stenah in okruških in neprehodnih pečinah, glede tega nisem čutil nikakršnega dvoma.

Vas, polja, gozd, dolina, cesta, vse je bilo odrezano in skrito. V svoji odrezanosti in skritosti je dobivalo neizrekljive pomene. Bilo je ustvarjeno zame. Čakalo me je. Razodevalo se je mojim očem, moji slutnji. Da bi stopal po travi, da bi zgrabil za držaj lopate, splezal na drevo, šel čez polja, legel z licem proti nebu, gledal oblake, korakal skozi vas, stopil v cerkev, napregel konja, zasadil motiko, napeljal elektriko, odprl okno, posejal žito, zarodil ali z zarotovanjem priklical druge ljudi. Tedaj bi se zganila, zavel bi veter, padel bi prvi dež, prišli bi jesen, zima, pomlad, poletje.

Ničesar si ne izmišljam.

Tako bi bilo. Nastajalo je iz mojega rebra, stisnjenega v spanju. Šlo je iz mojega očesa v moje oko. Bilo je moje.

Neke noči sta se naslada letalca in hrepenenje po dolini združili, in medtem ko sem s pogledom preiskoval lubje najbližjega drevesa, iščoč kako neznano razpoklino, kako novo grčo, sem se kot sredi bliska zavedel, da v dolino ne pridem drugače kot po zraku, čez vrhove in pečine, čez oblake. Da je to skrivni namen letenja. Da bom v dolino priletel. Ko bom znal zares, do kraja leteti.

Bilo mi je dvanajst let.

V tistih letih ne znaš zadržati še ničesar ˆase.

Drugi dan sem sanje in zvezo med njimi zaupal nekomu, s komer se še danes od časa do časa srečam. Pa mu jih niti nisem povedal zato, ker bi se mi to zdelo največ, kar lahko dam, ampak kar tako, iz veselja, iz gole življenjske objesti.

Šele čez kako leto sem se zavedel, kakšna je kazen, da je kazen že tukaj, da ne bom nikoli več sanjal ne o letenju ne o dolini sredi hribov, in res je bilo tako in res je tako in bo tako.

Da bo čisto jasno, kaj sem izgubil: v tistih desetih letih sem mogoče petnajstkrat letel, mogoče dvajsetkrat videl asfalt, pesek, drevje, travo, polja, grič, zvonik, nebo, vse. Pač pa sem začel padati in še danes padam, pogostoma, vedno znova, z dreves, s stolpov, z mostov, skoz okna, s streh in z zvonikov, padam v reko, na pločnik, pod avtomobilska kolesa, v planinska brezna, ne da bi še kaj skušal kriliti z rokami.

Še vedno iste nažlebljene letve, ki so že zdavnaj izgubile hrapavost. Siva barva je videti tako nesmiselna. Mimo pride otrok, ki pelje mater za roko. Sprašuje nekaj nerazumljivega. Mati prikimava, vdana v usodo. Še vedno dekle na oni strani mize, še vedno na pol odvrnjena, dlan ji leži na torbici, ki jo je položila na mizo, kakor da tiči tam notri odgovor na življenje in se boji, da bi ji ga izmaknil. Kaže profil, lepo oblikovan nos, dolge, prebarvane trepalnice, in zenice, ki so modre, od strani pa skoraj brezbarvne, ko se v njih prelamlja svetloba. Zapre beležko in je naredil v kratkem času. Ampak moral bo strniti. Stvári nekoga čaka. Naj čaka. Pogleda na uro. Pol treh. Veliko je naredil v kratkem času. Ampak moral bo strniti. Stvari manjka tempa, pa tudi širiti bo treba, dodajati, to ni nič, nostalgično kramljanje z eno samo menjavo ritma. Ali je zveza rebro-seme-zvonik-nebo sploh opazna? Čudno. Čudne reči so to. Oglasi se ptič. Gotovo isti ptič. Sicer je pa sploh vprašanje, ali se da na prostem kaj narediti. Človek mora biti zaprt. Ne sme se sončiti. Tu je zrak preveč svež. Saj ne bo več dolgo. K dekletu naposled pristopi tisti, ki ga je čakala. Starec z dolgo belo brado, no, ne s tako dolgo, ampak danes so brade redke, vsaj pri starcih. Najbrž kakšen umetnik. Seveda, znani umetnik, kako mu je že ime? Saj je vseeno, imena niso pomembna. Ali ni že pred osmimi leti, devetimi leti sedel pri sosednji mizi v gostilni Maček z nič mlajšim in nič starejšim dekletom? Ta dekleta se nikoli ne utegnejo postarati. Mogoče model? Starec odloži palico, vidi se, da jo uporablja bolj za to, da bi bil čimbolj častitljiv. Častitljiv zapeljivec? Dekle mu naredi prostor, sede k njej, zdaj se izkaže, kako je bila njena drža že od vsega začetka preračunana na to, da bi sprejela starca pripravljena, da ji ne bi bilo treba kakorkoli spreminjati telesne lege, tako rekoč odpira se mu, ko je obrnjena proti njemu še pred njegovim prihodom. Starec je hvala bogu naglušen in zato je njun pogovor slišen, čeprav bi ga dekle rado imelo zase, ampak govoriti mora precej na glas, sicer starec samo kima, očitno v prazno, in tudi on skoraj vpije, kot vsi naglušneži, kot vsi ljudje, ki merijo druge po sebi. Pozdravljena. Dober dan. Ali ste me dolgo čakala? Ne, ne, sploh ne, prejle sem prišla. Malo sem gledala drevje, pa naravo, no. Se zasmeje. Se zasmejeta. Ja, pravi starec, z naravo sem imel veliko veselja. Narava mi je veliko dala, veliko pomagala. Če ne bi bilo narave . . . Pokimava. Kakšen uvod. Ampak avtobusi so že taki, kot se reče, saj je edini način, da prideš na avtobus, če zamudiš prejšnjega. Se spet zasmejeta. Bo povedal, da je tako tudi z žensko? Ali pa je njuno razmerje še docela ujeto v etiko med ostarelim slikarjem in njegovim modelom, še docela poslovno? Pa saj ta človek sploh ne slika plenerov, zakaj se potem dobiva z ženskami na takšnih krajih? Medtem se starec razgovori. Pove, kaj je narobe z njim. Pove, da je vedno hodil po ostrini britve, kot po jajcih. Se zaveda pomena te izjave? Nikoli nisem trpel, pravi. Nikoli nisem zares trpel. To je moja edina resnična napaka. Nisem znal trpeti. Nikoli. Nikoli. Bil sem samo

ekvilibrist. Vedno sem hodil samo po robu morišča. Vislice sem samo slikal. Nikoli nisem pomolil vratu pod rezilo sekire. Zanimivo. Mogoče gre pa za intervju? Starec odkimava, dekle prikimava. Starca ožarja sonce, dlake v bradi se leskečejo kot srebro, vsaka posebej, takšen je kot njegove grafike, zelo izrisan in neživ. No, pa kaj? Poslušati tole . . . Pogleda na uro. Pet čez pol. Kako se čas ustavi v bližini neznanih ljudi . . . Nikoli nisem trpel in zato sem izgubil samega sebe, reče starec. Z dlanjo si seže nekam pod brado, mogoče si popravlja metuljčka. Od zgoraj se zasliši levje rjovenje. Ob takem času so živali lačne. To imajo otroci veselje, ko jih krmijo s koruzo! Pogleda proti levi, tam se je šele zdaj naredil pravi sprevod, ljudje se gnetejo pred vhodom, dokaj miroljubni so videti, kakor se spodobi za petkov popoldan, kakor se spodobi spričo otrok. Njihovi obrazi izkazujejo veselje nad naravo, nad oddihom, nad dvema dnevoma počitka. V živalski vrt hodijo poštenjaki. Žena in mali so zdaj tam pri volkovih ali črnem medvedu. Potem pridejo šakali, lisice, svizec, ris, klanček in vrh klančka kletke z levom, tigrom, pumo, leopardom. Tam je najbolj zanimivo, ampak ne traja toliko, ker so koruzo že razdali srnam in prašičem . . . Potem še medvedi in od tam gre pot hitro navzdol, mimo rac . . . Aha, kaj pa tjulenji? In slon? In vidre? Ptičem bodo privoščili komaj pogled, črnim labodom, kakaduju, krokarju, to gre hitro, ker tudi ženo že zebe ali pa so vsi skupaj lačni. Še kake pol ure. Največ. Potem pa v gostilno na pleskavice in čevapčiče . . . Starec in dekle se nenadoma zasrepita proti njemu, starec je pravzaprav že ves čas pogledoval. Je mogoče mislil na glas? In kaj? Se je zasmejal tisti britvici? Kot nekakšno znamenje vstaneta, skoraj hkrati, dekle bi lahko vstalo hitreje, ker je še čilo, ampak iz spoštovanja do starca ne prehiteva njegovih gibov, on zatipa po palici, ona po torbici, kot star zakonski par sta, čisto zatopljena vase, tudi ne pozdravita, ko se začneta oddaljevati proti živi meji, za katero je speljana sprehajalna pot. K travnikom gresta. Hodila bosta po meji med gozdom in travniki. Seno. Mehka trava. Naj jima bo. Stari bi se rad še malo pogrel, preden se sonce spusti prenizko. Razumljivo. Ampak čakaj! Tole s starcem je zanimivo! Ni trpel, pa se hvali s tem. Spominja na katero izmed obrobnih figur v Dostojevskem . . . Tu bi se dalo. Če naredim iz njega sebe, povežem njegovo in svoje netrpljenje, če pustim, da me ujame . . . Da je namig? Da je bilo meni namenjeno . . . Meni namenjeno? Saj sta v tej zvezi res obrobni figuri, prenašalca sporočila. Naslov: Sporočilo. Ne: Prizor. Sporočila. Prizori. Povezati. Odpre beležko, pogleda na uro. Devet čez pol. Zakaj pa ne?

Prizori se vrstijo brez pravega reda in se od časa do časa ponovijo, ne vsi, včasih samo približno, včasih v drugačnem zaporedju, velikokrat z drugimi figurami. Med njimi ni videti prave vzorčne zveze. Včasih se začenjajo pri koncu, z nočjo, včasih opoldne, v poletnem dnevu. Velikokrat jih ni, jih sploh ni. Ni jasno, ali gre za isto zgodbo. Ni jasno, ali gre za vse življenje ali za en sam dan, razrezan na kosce. Tudi ne vem, često ne vem, kaj pomenijo, velikokrat jih prezrem, velikokrat ne opazim, da bi imeli pomen. V tujem času so nemara samo en dan, k meni prihajajo po malem, tu pa tam kanejo v moje dneve ali mesece.

Vprašanje je, ali jih morem opisati. Prvič, ničesar ni, kar bi bilo mogoče opisati. Če hočeš nekaj opisati, si moraš v ta namen izbrati ta ali oni način in tako pravzaprav opisuješ način in ne česa drugega. Opisovanje je samó opisovanje. Povrhu se bojim, da jih bom z opisovanjem preveč zmaličil. Če so prizori resnični, bom torej zmaličil resničnost. Če so lažni, bi pisal laži. Kaj naj storim?

Podoben sem človeku, ki bi rad ubežal usodi ali se vsaj prepričal, da je ni, pa se noče odločiti, katero nogo naj najprej premakne; reče si, premaknil bom desno, potem pa si nalašč premisli in premakne levo. Zaveda se seveda, da je spet na istem, da se je zgodilo samo tisto, kar se je zgodilo. Leva noga, desna noga, pri nogah je dokaj vseeno, noge so malokdaj pomembne, ampak hudo je, kadar gre za življenje. Poleg tega ni zanesljivo, ali se me res tičejo vsi prizori od kraja, mogoče je namreč, da so nekateri zame resnični, drugi pa me le zavajajo.

Tako tudi za starca, ki se mi je danes prikazal, ne morem zanesljivo reči, da sem v njem jaz, saj so ga leta povsem predrugačila. Utegnil bi že biti jaz: zajeten je, jaz pa tudi kažem prva znamenja debelosti, bele lase ima še kar goste, in tudi meni že sivijo, izpadajo pa ne, tudi brado nosi, sicer daljšo od mene, in čeprav nima naočnikov, je to nemara samo zasluga bolj razvite okulistike v prihodnosti. Res je tudi, da ga dekle nagovarja z mojim krstnim imenom, ampak to je morda naključje, res je tudi, da ji govori o mojih težavah — tako brezobzirno, kakor da nisem poleg njiju — ampak njegove misli so mojim tako nasprotne, da je že prav ponižujoče.

Misli mu seveda ne morem brati, zato je mogoče, da jih prikriva in govori zanalašč tako meni nasprotno, ker bi se rad zakrinkal pred mano. Če sva en človek, je to seveda odpustljivo ali vsaj razumljivo — veliko več je doživel kot jaz, potemtakem ve najbrž tudi, kaj ne bi bilo dobro zame, kaj mora pred mano skriti. In če so njegove besede lažnive zaradi mene in v moj prid — pri tem se lahko opiram samo na prizor z dekletom — so v skladu s tem še toliko bolj pomenljive, starec jih govori potemtakem meni, čeprav nagovarja dekle.

Pomenljivo je, ko govori dekletu — študentki, novinarki, občudovalki? — da bi se, če bi se vnovič rodil, odločil za drugačno življenjsko pot (ampak njegove besede so papirnate kot naučeni obrazci). Pomenljivo je, ko pravi, da ni nikoli trpel in da se je zaradi tega povsem izgubil. Ali naj mu prisluhnem, ali naj skušam trpeti? Ko bom pa s tem izničil njegovo življenje? Je mogoče verjeti, da se žrtvuje, da se meni na ljubo odreka svojemu življenju?

Nemoralno je umoriti svojega skrbnika. In sploh, kaj je trpljenje? Kaj naj bi bilo trpljenje? Ali ni največje trpljenje prav v tem, da ne trpiš, da izgubljaš in izgubiš sam sebe? Ali pa je v tem spet toliko spoznanja, toliko odkritja, da se spet najdeš in si spet oropan za trpljenje? Kaj bi starec sploh rad od mene? Kako naj trpim? Kako naj se odločim trpeti? Ali ni to enako levi nogi, desni nogi? Kakor da sva s starcem takšen par nog?

Starčeve besede se mi slišijo kot starčevski blebet, ampak ali je njegova senilnost res senilnost ali pa prava modrost, vdanost v to, da ničesar ne razumeš? Starca sploh ne razumem.

Zakaj se potem dobiva z dekleti na klopcah, če si tako želi trpeti? Prav to, da svojo modrost razglaša negodnemu bitju, je prej znamenje prevzetnosti ali toposti kot pa trpljenja. In tudi vse drugo pri njem je tako izumetničeno. V prizoru so luknje, vendar ne dovolj velike, da bi prekrile druge, prave luknje.

Kje so na primer otroci? Kje je žena? Če so ga otroci — kolikor jih pač ima, jaz imam doslej tri — zapustili, ali ni trpel, ali ne trpi? In če se dobiva z dekleti na klopcah (prizor opazujem z druge klopce in med njim in mano stoji samo miza), ali ni to znamenje, da je sam, da je ženo pokopal, da je ostal čisto sam? Če pa gre pri njegovem trpljenju res za spoznanje, da ni nobeno trpljenje pravo, da je samo oblazinjena stena, samo nekaj, kar naj te ohrani in obvaruje pred pravim trpljenjem in te od njega odvrača, potem si sploh nisva nasprotna, in tedaj šele ne vidim smisla v njegovem svarilu!

Vso to zmedo povzroča samo domneva, da je starec namenjen meni, moj drugi jaz, da je torej resničen in ne izmišljen. Po drugi strani pa vem, da je starec v najboljšem primeru spreden iz domnev: ko dekletu pripoveduje, da je ekvilibrist, da ni nikoli stegnil vratu pod sekiro, so to mogoče le besede, s katerimi skuša narediti vtis pri bitju, ki je mlado in ki zatorej uteleša dejanje in tveganje; mogoče so samo misli, pobrane iz pisanja (zvenijo že tako knjižno), torej nekaj, kar je moje, hkrati pa od mene odtujeno; mogoče pa so vendarle sporočilo zame.

Kako naj torej vem, ali je v starcu kaj mene? Kako naj mu verjamem?

Še naprej se moram oprijemati prav tistega, česar se on odreka — samega sebe. Kaj mi torej ostane? Ostane mi sedanjost, večna sedanjost, upanje, da se bo vse dobro končalo.

Neha pisati. Gnus je vse večji. Ali je mogoče, da se vse, kar se zgodi v življenju, potem kratko malo preseli na papir? Da samo piše, namesto da bi . . . da bi . . . živel? Da se vse odtujuje? To nikamor ne pelje. Pisanje kot nadomestek življenja. Kaj naj bo potem sploh še sveto? Sonce je že za drevjem. Iz sence je razgled na osvetljeni dostop v živalski vrt še bolj poudarjen. Tam vidi ljudi, mlade pare, starše, otroke, nedeljske sprehajalce, kako se zgrinjajo okrog vhoda. Avtomobili si iščejo prostor. Ljudje se postavljajo v dvojno vrsto. Od zgoraj, izpod hriba, se še kar oglaša lev. Mimo gre spet starec, neki drug starec, ne da bi se kaj oziral, gleda v tla, leva noga, desna noga. Pogleda na uro. Trinajst čez tri. Zdaj bi pa že lahko prišli. Kmalu bodo zunaj. Zamisli si jih, kako gledajo medvede, mačke, race. Če sonce ne bo že prešibko, se lahko še sprehodijo po travnikih. Kaj naj stori s starcem? Prebere, kar je napisal. Iz tega bi lahko bilo kaj, ampak zakaj je vpletel tisto o prizorih? Gotovo v zvezi s sanjami. Kot odmev. Da bi bila kakšna zveza med sanjami in starcem? Ni videti. Se mu je podzavestno zdelo, da je sanj premalo in da bi jih moral razširiti? Hm. To s starcem bo drugačno. Recimo zgodba o starcu, ki umira, pisana v tretji osebi, prve osebe je sploh že preveč, zgodba torej o starosti in dvomu in nezadovoljstvu, v kateri se šele na koncu, kje na ulici, po kateri tava starec, ko zbeži od doma . . . iz starčevskega doma . . . od ljudi ali od spominov . . . izkaže, da nosi njegovo ime in priimek, da je on sam, da je pisateljeva projekcija v prihodnosti. Kakšen zasuk! Ampak ali ni to samo zvijača? Pisateljski prijem? Kakšna naj bi bila tu notranja resnica? Da bo na stara leta lahko bral in primerjal? Ogabno . . . Prva je pa kar posrečena, imenovala bi se lahko Po padcu . . . Prvo bo še pogledal . . . Še pogledal . . . V glavo mu seže melodija, ki prežene misli, prepusti se lagodnemu čakanju. Postaja bolj hladno. Čaka. Zažvižga si. Žvižga si melodijo, ampak tista v glavi je bolj bogata. Veter včasih zanese do klopi težki mačji vonj. Živali so zdaj že hudo lačne, rikajo, krulijo, hrzajo, cvilijo, lajajo, tulijo . . . Čez mizo steče mravlja. Pride do beležnice in jo zaradi kdove česa obide. Gre na desno, proti robu. Z dlanjo ji zastavi pot. Mravlja se spet umakne. Otrpne. Vzdigne tipalke. Nekako striže z njimi. Čudna žival. Končno se odloči in gre bolj na levo. Spet ji zastavi pot. Mravlja se spet umakne. Se ponovi še enkrat. Zdaj se mravlja ne zmeni več za dlan, zleze na prste, hiti proti zapestju. Vzdigne dlan in jo strese. Mravlja se še kar drži. S kazalcem in palcem levice jo prime in vrže na tla. Steče po pesku, kakor da se ni nič zgodilo. Prižge si cigareto, vstane, počasi naredi dva koraka, da dohiti mravljo. Nekaj trenutkov se sklanja nad njo, premišlja, ali naj jo kaznuje. Mravlja spokojno in brezglavo teka naokrog, pozabila je že dlan in padec. Potegne vase dim, enkrat, dvakrat. Takrat zagleda v pesku malo naprej premikanje, tam je še ena mravlja, prav tako hiti, in nedaleč stran je še ena. Zdaljša pogled, tako da gleda skozi pesek, globoko pod zemljo, in na vseh koncih razsredinjenega vidnega polja zamrgolijo mravlje, levo, desno, povsod. Hm. Potepta prvo, ki je skoraj prišla do trave, mlinči jo pod peto, ko nogo odmakne, je še živa, čeprav nekam pomečkana. Zdaj se bolj vidi, kako preščipnjena je, ko delno ohromela vleče za sabo zadek in dve desni nogi. Za trenutek odvrne pogled od nje. Postalo je oblačno. Piha. Oblaki na nebu so sploščeni, premikajo se hitro. Na izhodu še vedno ni žene in malih. Mravlja spodaj se vrti v krogu, vedno znova se vrne na kraj, kjer jo je doletelo. Ena izmed ohromelih nožic ji spet deluje. Noče ali ne more si oddahniti, kljub poškodbi gre naprej. Primakne očrnelo vžigalico in jo z njo frca, dokler je ne spravi drugi mravlji na pot. Ampak druga mravlja ravno tisti trenutek zavije, obrne se in gre nazaj po poti, ki jo je že prehodila. Sfrca jo še naprej, k neki tretji mravlji, ki se je pojavila šele zdaj, prišla je iz trave. Kaj iščejo tu na planem? Ozre se, da bi videl, ali so mu prišle za hrbet, ampak tam jih ni nič več kot drugod. Ena je pa res na čevlju. S kazalcem jo frcne, da odleti pod klop. Medtem je tista mravlja naposled našla pohabljenko. Gre že mimo, pa se vrne, nekaj jo otipava, nekaj migetata, potem pa obmirujeta, kakor da bi razmišljali, kaj zdaj. Tudi on obmiruje, razmišlja, kaj naj stori z njima.

Marjan Strojan

IZ ČESA SEM

Iz česa sem; kak pustolovski duh
je zvaril vkup humorje in elemente
ognja, vode, zraka in prsti,
ki vsak v svoj vlečejo me ocean. —
Morda pa sem le eno, ena sama stvar,
en sam sestavni del stvari v prostoru,
ki se po meni giblje in ki puščam
ga za seboj v praznino, ki bobni.
V slepi glasbi lastnega telesa
le droben ton, ki ga komet prižiga,
popotnik skozi red, in znotraj mej,
ki preko njih nobena
se v meni snov ne gane,
v sežetosti praznine in brezmejstva
se potim, da še ujamem sam svoj zvok.
Za njim
vse globlje v prazno snov, ki z leti
in s prostorom v njih še rase, se potapljam,
In kolikšno, kako prostrano je prostorje
med nami, ki v času in vsak hip
še večamo prostor vsak svoje samote.
Tako poln neke pesmi legam spat
in vstanem v drug dan ene pesmi prazen.

NA ŠPANSKO TEMO

Maja bilo je, Maja, v času velike tišine,
ko zaljubljenci strežejo svoji ljubezni;
le jaz, sam in zavržen, ležim v tejle ječi,
in ne vem, kdaj je dan, kdaj je noč,
razen po drobni ptici, ki mi je pela ob zori.
Lokostrelec jo je ubil, bog mu povrni,
brez nje se laže živi.

NA ŠPICI

Ven greva, ona v lahni poletni obleki, brez nogavic.
Sediva ob vodi, po pijačo grem v lopo in pozabim kozarce.
V vodi ne razločiš zvezd od odbliskov luči.
Na drugem bregu se blešči med drevjem nekakšen stolp
ali kotel ali betonska cisterna. Ne moreva
si priti na jasno,
ali vanj sije sonce, ali neonska luč, skrita za drevjem na bregu.
Počasi pijeva, čoln privesla, nekdo poje.
Prvi komarji to poletje; enodnevnice padajo
v meglene, mrzle valove.
Med sencami dreves se ziblje čoln in zdi se
kot da je voda zapela. Nekdo poje, nekdo v čolnu?
Pesem prihaja iz gostišča, na najini desni, potem
ugotavljava, da ni nihče kriv, če je dobil plučnico.
Strinjava se, da so temperaturne spremembe nenavadne za
ta letni čas,
da so majski hrošči kasni za prestopno leto,
da najbrž dosti otrok pomre, če niso odporni za tako poletje.
Odnesem steklenici nazaj. Zebe jo, počaka me
na potki tam zraven, govoriva, če so Rusi mogoče
spustili viruse v stratosfero in sva mnenja,
da to ni mogoče in ona pravi, da ne moreš zmeraj vedeti,
kam piha veter. Potem greva gledat košarkarsko tekmo
in naši zmagajo.

KRAŠKA VAS

Kraška vas, v porečju Soče ivje.
Oddaljen mik stvari v meglo zavitih;
ljudje hite po mleko,
in po cestah, razritih od zmrzali,
trume delavcev še skoraj v noč
odhajajo na delo.
Ta luč in kraj, enako
dotakljivo razberljiv
kot v sencah teh ljudi,
s postavo vsako
na novo vstaja in se razblinja spet v megli,
zdaj kot topel, zdaj kot vroč
dih pretrgane noči v prvi
jutranji luči tovornjakov,
ki s soncem in dnem zgubi svoj pomen
in se konča in znova razprostre
zad za sadovnjakom.

OB ROBU

Kam še lahko uidem pred tabo,
kam naj še skrijem svojo prisotnost,
brezglava žival, njena zlata sled v noči
med divjim zelenjem.
Moja hoja in moje ležišče sta tvoj brlog,
ko bi stopil v nebo in ko bi sestopil v kraj mrtvih,
zletel do jutranjih mej in si napravil vzglavje
na zadnjem kraju zapadnega morja
in kakor Jona plul v Tarsis —
še bi me zgrabila tvoja drobna desnica,
napolnil tvoj smeh.
Kadar najdražji umro, so kakor bogovi.

KATERIH PISAV

Katerih pisav, meštrov in mojstrov,
kamor postavim korak
v ostro travo pod soncem poletnim,
kamen prevrnem vznak.
Budnost kakšnih narodov, ljudstev,
Histrov, Obrov, Avarov,
Ilirov, Keltov, Rimljanov
vzdrhti pod listi host,
v katero srce še živo
dregne ost.
Samo zrak je nabit od zamolka;
v gospodarjev premene hitre
črn kruh režejo dnevi
od Moire do Mitre.
A vse jih je zbrala tišina
v odgovor na moj korak:
in glej tudi jaz že med njimi
poslušam in diham svoj zrak.

Ifigenija Zagoričnik

ODDIH

tema me napaja
kakor vino
suho glino
zalije rame
vrat
in grlo
se zažira vame
v oblino
prsi trebuha
v besede
mozek zgine
zadnje živo vlakno
lovi sence
gube
kot puščava
kruha
vode
nima
dokler
ne pogine

NOČ

po večerji
posoda pomita
ogenj ugasnjen
ura navita
v temi z ogrlico
dišim po jasminu
tik tak
tik tak
ali ljubi globoko diha
ali je strah v kaminu

VZDIH

tam so breze
tam so ptice
trave se vozljajo

tu so stene
tu so mreže
otroci se ne igrajo

NEDELJA

pojdiva nabirat marjetice
za progo jih raste na tisoče
pojdiva včeraj je bilo
sem videla vse belo

ne sili
ne sili tja
marjetic tam ni
tam so rjuhe

tisoč jih je
so brez sape
pod rjuhami so ledeni
kamni in brez sape

tisoč jih brez upa
brez besed jih tisoč
čaka za progo za progo
marjetic za progo ni

VRH GRMA Z RDEČIMI JAGODAMI

vrh grma z rdečimi jagodami
in belopegastimi listi
pod oknom skoz zid razžrta cev
in opečni mozaiki
okenskih okvirov sive obrvi

glasov nobenih
kaplja odmeva nima
postava na stopnišču ne počiva
napušč na ničemer ne sloni

živ sem
sem
pa ne pride
ki me edina zamori

DVE FAZI

tiho sem
kaj je
nič
da le ne bi zakričala

kričim
kaj je
nič
bojim se da bom obmolčala

MOŽ

tipkaš počasi
počasi
sezul si copate

demokracijo končaj jutri
jutri preštej te mrtvake

tipkaš počasi
počasi
črke že izgubljaš

poljubi me danes ta hip zdaj
predolgo od daleč samo mi obljubljaš

ZAČASNA REŠITEV

nimam misli v srcu
če me boli

nimam bolečine v srcu
če mislim

NOCOJ JE PRAV LEP VEČER

če mi zdaj ta hip
ta zdajšnji hip nekdo
reče:
PUNCA, IZPOLNIM TI TRI ŽELJE
mu takoj ta hip
rečem: vseh trikrat si želim ne imeti
za zmeraj nikoli več nobene
pika amen

EMIL FILIPČIČ

KEGLER
drama v treh dejanjih

DRAMATIS PERSONAE

Župnik v halji kardinala, kasneje bankir.
Magda starejša prostitutka, kasneje bankirjeva žena.
Karlinca poročena z Markom, sestra Johanci, kasneje bankirjeva hči.
Johanca Keglerjeva mlajša hči, kasneje služabnica.
Janko poročnik, kasneje bankirjev sin.
Adolphus pesnik, kasneje služabnik.
Mark Keglerjev asistent.
Kegler v halji boga, z dolgo belo brado, kasneje advokat.
Boris vojak v civilu, kasneje Američan.
Jožko vojak v civilu, kasneje bankirjev zet.
Mitja, Tone, Riko, Lojze pogrebci, v službenih oblekah, na glavah imajo črne nogavice.
Upravnik v službeni obleki upravnika pokopališča.
Šepetalka svojo funkcijo opravlja kar na odru, v halji vestalke.
Vratarji, razjarjeni gledavci.

SCENA

Star teater. Na odru velika soba z masivnim pohištvom. Vhodna vrata na desni. Vhod v kuhinjo center zgoraj. Miza levo v sredi. Za njo mrliška vežica, poraščena z ovijalkami. Ob vratih v kuhinjo, na levi, steklena knjižna omara. Iz sten ponekod molijo drevesne veje. Desno zgoraj, zraven vhodnih vrat, divan za pet oseb. Poleg divana mizica, na kateri stoji pisalni stroj. Tu pa tam na tleh kupi blata, zapuščeno grmovje in nagrobni kamni z izpranimi napisi. Na centralni steni veliki plakati s povečanimi fotografijami župnika in Keglerja. Napisi na njih: »Za župnikom! Za šupnišče!« »Kegler in patološki inštitut vam dajeta realnost.« Skrajno levo, v kotu, ki ga tvorita centralna in leva stena, visi Kaucigova slika »Salomonova sodba«. V mrliški vežici leži Kegler, v halji boga, z dolgo belo brado. Sredi scene sveže skopan grob. Vse kot masivno, pristno.

Z desne pride po poti Janko, med hojo se ozre okrog, se prepriča, da je sam in potem tiho stopi k mrliški vežici. Dialog med njim in Keglerjem je pritajen, poln sikanja in na pravo mero obvladanega glasu.

Janko: Gospod Kegler.
Kegler: (se oprezno dvigne in se nasloni na roko) Kje si?! Kolikokrat sem ti rekel, da se ne smeš obotavljati? Če se je stvar enkrat začela, se je začela!
Janko: Dokler sem bil v inštitutu, je šlo vse po načrtu, dali smo vas v krsto, kombi je bil že pripravljen, da vas prepelje sem, potem sem samo za hip skočil ven . . .
Kegler: (ga prekine) Za hip! Ali vidiš to? Hip, en sam hip. To pa je bilo dovolj Johanci, da je prepričala Mitjo, naj me vzame iz krste in položi v mrliško vežico.
Janko: Johanca? Prišla v inštitut?
Kegler: Seveda.
Janko: Jaz pa pridem nazaj, gledam, nikjer nikogar, krste ni, vas ni, nikogar ni, nisem vedel, a se mi meša . . . stečem ven, vprašam vratarja, kje ste, so že šli, mi reče, madona, takrat se pa vržem na motor, pa s polno brzino sem . . .
Kegler: Mitje pa nočem več videti! Razumeš? Obnaša se kot otrok. Brez vsakega čuta za odgovornost. Punca pride noter in mu reče: 'Odpri mi krsto, hočem videti, če je res mrtev, nikomur ne bom rekla niti besede, molčala bom kot grob', in se začne jokati. In ta cepec, razumeš, ji res odpre krsto! Madona, takrat me je pa pogrelo — pa tudi, bilo mi je takoj jasno, da bo spoznala, da sem živ, hčerka je le hčerka, a ne — ti povem, sem ga pa nadrl, kot psa.
Janko: Kako, a zdaj pa še Johanca ve?
Kegler: Ve.
Janko: Ne, potem pa ne gre. Ne morem, ne morem več, nima smisla.
Kegler: Janko!
Janko: Ja, zakaj, če pa že vsi vejo?
Kegler: Je popolnoma vseeno, če vejo ali ne. Zdaj je treba samo vztrajati. Koga briga to zakotno mestece? Kdo sploh ve, kaj se tu dogaja? Javnost bo dobila v roke časopis in se bo ravnal po tem, kar bo tam notri pisalo. Pisalo pa bo, da je bil šef patološkega inštituta, v mestu tem in tem, ustreljen, in da ga je ustrelil pripadnik župnišča. Razlog? Onemogočiti mu gotovo zmago na volitvah.
Janko: Saj ima župnišče tudi svoje časopise, še več jih ima kot mi. Kaj pa imamo mi? Patološki vestnik!
Kegler: Mi, Janko, imamo za sabo mlekarno!
Janko: Mlekarno? A je to možno?
Kegler: Zakaj pa sem tako brezskrben? Ker ni napake! Karkoli se zgodi je na svojem mestu. Vse služi svojemu namenu. Veš kaj je mlekarna? Ne samo da ima, stokrat, tisočkrat več časopisov kot župnišče — kadarkoli hoče, lahko prepove tiskanje česarkoli. In to bo tudi storila. Ne bo druge resnice na papirju, razen naše.
Janko: Če pa že celo mesto govori, da ste živi.
Kegler: Kaj potem? Čez dva dni bojo vsi govorili, da sem mrtev, in povem ti, razjarjeni bodo zaradi tega. Fant, kaj pa ti je? Kje je tvoja mladost? Ali boš skočil zgodovini na hrbet in jo spodbodel z ostrogami, da bo zatopotala s kopiti tja, kamor bo tebe volja?!
Janko: Prav imate.
Kegler: Potem se pa ne obirajva, vsak čas lahko kdo pride, prejle je prišel upravnik, toliko, da me ni videl, ko sem stopil iz kombija, Mitja in Tone sta me komaj še lahko vrgla na pare — tako nerodno sem padel, ves hrbet me boli — poslušaj, tamle nekje v grmovju je krsta in kisikova bomba je zraven, prinesi oboje, pa hitro! (Janko naglo stopi v grmovje. Kegler se mahoma spomni še nečesa, vstane in se požene za njim.) Čakaj, Janko! (Janko se vrne iz grmovja) Poslušaj, tule imaš dva milijona. (da mu šop bankovcev) Če bi se kdo še kaj obotavljal, razumeš, če bi kdo kaj dvomil, a bi, a ne bi, naj te ne bo sram

stisniti mu sto, dvesto jurjev v roko.
Janko: Razumem. (ta hip se zasliši upravnikov klic, klic človeka, ki naglo prihaja)
Upravnik: Kdo pa je tam, kaj? Čakaj, čakaj! (Janko povsem zmeden zbeži v grmovje, Kegler steče proti mrliški vežici, a spozna, da je ne bo mogel pravočasno doseči in se vrže na tla pred njo; v tem trenutku pride upravnik, priteče pravzaprav, ko zagleda Keglerja na tleh, zgrožen obstane)
Ja, če so to kultivirani ljudje. Jaz se čudim, čudim se. Ostajam brez besed. (Stopi h Keglerju in obstane nad njim.) Prosim, zdaj pa leži na tleh. Prejle slučajno pridem sem, da bi pregledal, če je grob že skopan, in kaj vidim? Ga držita kot kakšno salamo, in, jaz nisem mogel verjeti svojim očem, ga vržeta semle noter (pokaže mrliško vežico), na draj. Normalno, stopim zraven in ju nahrulim, kaj se pa to pravi?! Ta dva me pa pogledata s tistimi očmi, vsa ponižna, lezeta vase, jebemti, zraven pa čutiš, da ju en klinc briga za tvoje mnenje. No, ampak najlepše šele pride. Pet minut nazaj srečam policijskega načelnika. Kako je, pravi, ste ga že pokopali? Ne še, pravim. In se gledava. In mu v očeh vidim, da ve. Samo, kaj ve, zdaj mi pa to povej. Eni pravijo, da je mrtev, drugi, da ne, da je živ. Zdaj, kaj je pa res, naj pa sam bog poštudira. (Spremenjeno.) Pa kaj to govorim, kaj to sploh govorim? Ah! Dvajset let! Dvajset let zaprt med temi stenami, dvajset let prostovoljno v ječi, samega sebe ujel v prisilni jopič — saj sem idiot, saj nisem normalen. In kako sem se takrat tresel, če me bojo sprejeli, kako sem hrepenel po tej službi — prav mi je! Prav mi je! Le glejte me, bedaka, le prebadajte me z očmi, moja svobodna volja je. In pri tem, ha, ha, paradoks, so mi položili v usta besede nekoga drugega, to niso moje besede, ki jih ravnokar izgovarjam, jaz sem, razumete, neke vrste papiga. Črna, evropska papiga. Da, zaradi mene sem lahko tudi upravnik pokopališča, zakaj pa ne, bil sem že vse mogoče. In če mi bodo rekli, naj volim za mlekarno, bom volil, ne da bi z očesom trznil. Kaj pa me briga vse to. Jaz sem svoboden. Nisem toliko neumen, da bi se spuščal v razmišljanja o tem, kar že tako ali tako je. Maščujem se pa tako, da striktno ne verjamem niti ene besede, ne svoje ne tuje. Še nekaj. Vrnil se bom. In tole vam rečem: opazujte me, kako se bom pretvarjal pred soljudmi, pred župnikom, Karlinco in ostalo čredo. In zavedajte se nečesa. Blazen sem. In tu nekje imam spravljeno sekiro. In ko pride čas, bom pobil enega za drugim vse. Zato da bo konec! Konec! (Steče ven.)
Kegler: Ali si slišal! Policijski načelnik vohlja okoli. Hitro prinesi krsto in bombo!
Janko: Ampak, saj načelnik vse ve, ali niste slišali upravnika?
Kegler: Pusti načelnika, to je nepomemben človeček, krsto prinesi! (Janko se požene v grmovje, z desne priteče Mitja.)
Mitja: Prihajajo, prihajajo!
Kegler: Kaj, so že prišli? Kje pa so?
Mitja: Na cesti so, zraven bencinske pumpe!
Kegler: Naglo, Mitja, kladivo in žeblji so v krsti. (Janko prinese krsto in kisikovo bombo, zraven je tudi maska, Kegler nemudoma zleze v krsto, vzame masko in bombo)
Mitja: Župnik je tudi zraven.
Kegler: Se mi je zdelo, da bo prišel. Ali ima koga s sabo?
Mitja: Kolikor sem jaz videl, ne.
Kegler: Pazita nanj, si slišal, Janko! Ne dovolita mu, da bi kaj brskal okoli krste. In nikogar, ki je z njim, ne spustita noter. Razumela?
Janko: Poklical sem Jožka in Borisa, skrita bosta tule za grmovjem in poskrbela, da ne bo nobenih presenečenj.
Kegler: Pametno, Janko. Poslušaj . . . (pomigne Mitji, naj se oddalji, potem tišje) Če izpelješ stvar, kot je treba, ti dam Karlinco za ženo.
Janko: Kako, saj je že poročena z Markom?
Kegler: Ločila se bo, če ji rečem, in poleg tega sploh ni zaljubljena vanj.
Janko: Ampak to nima smisla . . .
Kegler: Ali si zaljubljen vanjo?
Janko: Prosim vas . . .
Kegler: Rekel sem ti, ni več časa za obotavljanje, zdaj si vitez patološkega inštituta, ne pa kakšen melanholičen trubadur. Naša nagrada je živo meso! Mitja, zabij me. (se uleže v krsto, Mitja povezne pokrov in začne zabijati žeblje vanj, Janko, pogreznjen vase, s stisnjenimi ustnicami stoji poleg njega)
Janko: Zabijaj, zabijaj! Prekleti cepec, vsako stvar zaserješ. Zakaj si odprl krsto Johanci, če sem ti stokrat zabičal, da je ne odpiraj nikomur?!
Mitja: Kakšni Johanci?
Janko: Kaj, zdaj se boš pa še pretvarjal pred mano?
Mitja: Nikomur nisem odprl krste, častna mi roka.
Janko: Osebno Kegler mi je vse povedal, Mitja.
Mitja: Drugega ne vem, kot to, da je gospod Kegler, takoj zatem ko ste vi odšli, ukazal meni in Tonetu, naj ga odpeljeva na pokopališče in ga šele tu položiva v krsto, da se ne bo še po poti mučil s kisikovo bombo. (v Mitjinem glasu je nekaj tako prepričljivega, da ostane Janko brez besed, obema pogled pade na krsto, čez čas se Janko zdrzne in se s stisnjenimi pestmi požene v nasprotno, desno stran)
Janko: Moram! Moram! (v istem hipu mu nasproti pritečeta Boris in Jožko)
Boris: Prihajajo!
Jožko: Prihajajo!
Janko: Kje so?
Boris: Pred vrati.
Janko: V grmovje oba! (stečeta v grnmovje za vežico) Zabijaj, Mitja, zabijaj, jebemti strica! Poslušajta me zdaj. (Boris in Jožko se dvigneta iz grmovja) Krsto morata imeti vedno pred očmi, razumeta! In če bi se kdo plazil tod okoli, mu zagrozita s pištolo, prisilita ga, da spleza čez zid!
Jožko: Razumem!
Janko: Tišina! Na moje znamenje, pazita zdaj, ko vzdignem roko, takole, planeta ven iz grmovja, drugače sta ves čas skrita, razumeta? Samo v primeru, če dvignem roko, prideta ven. Jasno? Skrijta se. Mitja, pohiti, kaj mečkaš! Kje je Tone? Toone! (pritečejo Tone, Lojze in Riko, z desne)
Tone: So že tu.
Janko: Krsto na ramo in gremo!
Mitja: Nisem še zabil do konca.
Janko: Pusti, nimamo časa, vzdignite ga! (vsi štirje ga vzdignejo in nesejo za Jankom na desno) Hitro, hitro, ne smejo nas dobiti tu. (Odidejo)
Boris: (z Jožkom se dvigneta iz grmovja in gledata za odhajajočimi) Madona, a? Zdaj se je pa začelo.
Jožko: Ti, a misliš, da bo kaj mrtvih?
Boris: Veš da. (vzdigne pištolo pred obraz) Pištole so že pripravljene.
Jožko: Jebemti, nič mi ni do tega, veš.
Boris: Prej bi mislil, fant.
Jožko: Izginiva, a, kaj praviš?
Boris: Kdo pa ti brani? Tamle je izhod, stopiš par korakov in zunaj si.
Jožko: Ti ne greš?
Boris: Ne. Zame bi bil to propad.
Jožko: Kaj pa imaš od **tega?** Zvezane roke. In vsakomur si na razpolago kot prostitutka.
Boris: Si si kdaj prerezal žile?
Jožko: Kaj? Ne.

Boris: No, jaz sem si jih enkrat prerezal. Niti ne zares, nisem mislil na samomor, prerezal sem si kožo in malo načel žile, toliko da so me spoznali za blaznega in me odpustili iz vojske — bilo pa je v tem nekaj sramotnega, izhod, kakršen je ta, ki mi ga zdaj ti ponujaš.
Jožko: In zdaj boš poklal nekaj ljudi, da se dokažeš?
Boris: V mojem stranišču je danes umrl pajek. Videl sem ga.
Jožko: Kaj hočeš reči s tem?
Boris: Tu smo, nič drugega.
Jožko: Pazi, prihajajo.
Boris: Tu smo, nič drugega.
Jožko: Pazi, prihajajo.
Boris: Naj le pridejo, čakam.
Jožko: Skrij se, so že tu!
Boris: Tudi jaz sem tu.
Jožko: (ga vleče za rokav in za ramena, da bi ga potisnil na tla) Skrij se, skrij se!
Boris: (ga udari po temenu kot muho) Tišina!
(Na oder pride pogrebni sprevod, na čelu štirje pogrebci, Tone, Lojze, Riko in Mitja, za njimi župnik, potem Johanca in Karlinca, nato Magda in Adolphus, zadnja Janko in Mark; vsi po vrsti so seveda presenečeni, ko zagledajo Borisa, ki negibno stoji na mestu, od trebuha navzgor razkrit nad grmovjem, vendar to ne more ustaviti njihovih korakov; Janko gleda Borisa divje, z izbuljenimi očmi, kot bi ga hotel prisiliti, da ponikne za grmovje, pokaže pa seveda ne, da je v kakršnikoli zvezi z njim, pogrebci položijo krsto pred grob)
Župnik: Gospod, tu imamo pogreb, zakaj stojite za grmovjem, da ne moremo videti vaših rok? (vsi gledajo Borisa)
Boris: Čiste so. (vzdigne roke)
Župnik: To je škandal! (Janku) Še na pogreb si pripeljal revolveraša s sabo!
Janko: Dajte no, župnik, lepo vas prosim. Za vsako ceno hočete v človeku videti morilsko orodje.
Župnik: Da, tega se bojim, priznam.
Janko: Nenavadno, če včeraj niste imeli takih pomislekov, ko ste poslali svojega človeka, da je pokojnemu izstrelil šaržer nabojev v glavo.
Župnik: Dobro veš, da to ni res, Janko.
Karlinca: Zaradi koga smo zdaj tu, zaradi vaju dveh, ali zaradi očeta?
Župnik: Zaradi nas vseh, gospodična. Če mi date samo minuto, vam dokažem, da trpite brez potrebe. Trdim, ta človek je živ!
Boris: Ali lahko pomagate še meni, gospod? Bolečino imam v glavi, prejle me je nekaj presekalo tule v čelu . . . in zazdelo se mi je, da sem se zadnjič ozrl v preteklost. In od tega, kar sem videl, mi je ostal grenek okus v ustih, kot da sem se do grla napil piva. Spletka, to je vsa naša preteklost. Vrše, trnki, mreže, kopja, skrite jame z ošpičenimi koli, katapulti, puške, topovi, podmornice. Boli me, da moram, živ človek, stati tule s smrtonosnim orožjem v žepu in gledati vas, žive ljudi, ki skrivate vsak svojega aduta v rokavu, in njega, ki leži v tej krsti živ, s kisikovo bombo na trebuhu in s plinsko, dihalno, kaj jaz vem kakšno masko na glavi, in nazadnje še tebe, ubogi prijatelj, ki skrit za grmovjem trepečeš ob mojih nogah.
Župnik: Z blaznežem se ne mislim pogovarjati. Zdaj trdi eno, čez pet minut bo pa streljal name.
Jožko: (sunkoma vstane iz grmovja) Kaj pa z mano, se boš z mano pogovarjal, a?! Se ti mogoče zdim preveč marginalen, a? O, seveda, gospoda bi rada imela svojo zabavo, mi pa naj stojimo v ozadju in strežemo. Ampak s tem smo končali. Ja, priznam, skrival sem se, ampak zdaj sem vstal! Zdaj boste videli svojega boga! Iz vas bom naredil marmelado, psi!
Župnik: V takih pogojih ne morem ostati! (gre na desno, kot da bo odšel)
Johanca: (prestrašena) Kdo sta ta dva moža?
Magda: Ja, madona, fantje, zgrabite ju.
Adolphus: (prime Johanco) Mirno, mirno, nič se ne bo zgodilo.
Župnik: Kdo sta?! Skrivata se v grmovju kot dve pošasti, vsa v črnem, tako kot gospod poročnik, ki se seveda dela, da ju še nikoli ni videl — mislim, da tu vprašanja ni, to so tipične metode patološkega inštituta.
Janko: (skrajno predrzno) Res je, to sta zaslužna moža, v najtežjih preizkušnjah sta stala gospodu Keglerju ob strani, zato imata vso pravico, mogoče večjo kot mi vsi, da prisostvujeta pogrebu svojega voditelja, tudi v grmovju, če jima je tako po volji. (župniku) Vi ste pa zadnji, ki lahko komu kaj očita glede kroja in barve obleke, predrzno in ošabno ste se oblekli v opravo kardinala, ste pa navaden župnik.
Župnik: Tega nisem storil zaradi sebe, dobil sem take direktive.
Janko: Kaj onadva nista dobila direktiv? Povej, Jožko, ali ti je bilo ukazano, da se skriješ v grmovje?
Jožko: Seveda.
Janko: No, vidite.
Adolphus: (se glasno zasmeje in odkimava z glavo) Ljudje, to so klobase, to so metrske klobase.
Župnik: To so blazno resne reči, mladenič! (vendar se zdaj že tudi pogrebci smejejo, kar navda Johanco z upanjem)
Johanca: Karlinca, oh, jaz pa vse bolj upam, da je oče res živ.
Karlinca: (jo objame) Da, tudi meni se zdi.
Magda: Ja, zakaj pa potem ne vstane in nas neha mučiti?
Janko: Vprašajte gospoda kardinala, on vse ve.
Župnik: Da, resnica! Ta hip sem v duhu zagledal belega angela, ki mi je izročil ključe spoznanja. Tule so! (potegne ključe iz žepa, odklene nevidna vrata, jih odpre in stopi skozi) Z novimi očmi vas gledam. Ljudje, mi vendar ustvarjamo ta svet. Strahotno previdno bi morali ravnati z vsakim kamenčkom, ki nam pride pod prste, z vsako vejico, šele kako pa z živimi bitji. (mukoma) Surova sila . . . ne sme . . . nikdar ne sme . . . zmagati . . .
Boris: Je to vse?
Župnik: (poražen) Da, to je vse.
Boris: Potem se pa lahko spet skrijeva, Jožko. (počeneta za grmovje)
Janko: (v zanosu stopi pred krsto) Gospod Kegler! Šele danes, zdajle, ta trenutek, sem s telesom doumel, kakšna neizmerna, globoka energija nosi vaše dejanje. Vztrajati! Ne predati se! Živeti sredi smrti. Premagati nesmisel s hladnim, skalnatim očesom. Ta noč govori za vas, vsi ti ljudje govorijo za vas in tišiina, zadnja, edina tišina, kliče vaše ime. Naj večno živi patološki inštitut! (pred zadnjim vzklikom potegne pištolo iz toka, jo nameri visoko v zrak in s klicajem sunkoma ustreli tri krogle v krsto; krik, groza, osuplost, Jožko in Boris vstaneta iz grmovja, Janko župniku) Ali zdaj verjamete!?
Župnik: Kaj si storil, Janko! O, bog, uničil si ves napor! (Karlinca se vrže na krsto, za njo Johanca, kriki, jok)
Karlinca: Oče! Oče!
Johanca: Kje si!? (Adolphus in Mark razjarjena stopita proti Janku)
Janko: Jožko! Boris! (Jožko in Boris potegneta pištole, Mark in Adolphus obstaneta, Janko pomigne Magdi) Magda, poskrbite zanju.
Mgda: (v grozi, da ne bo ustrelil še nje, steče k dekletoma) Pojdita, pojdita s teto, ubožci moji, še ubil nas bo, vse, postrelil kot živino. (ju vzdigne s krste in odpelje na prejšnje mesto)
Janko: Mark, ti si imel pripravljen nekakšen govor?
Mark: Kaj?
Janko: Beri! (Mark prestrašen, roke se mu tresejo, stopi h krsti in vzame papir iz žepa) Boris, Jožko, skrijta se!

Mark: (Jožko in Boris se skrijeta) Doletela me je težka naloga . . . prebrati posmrtni govor človeku . . . . ne morem, ne morem.
Janko: Moraš!
Župnik: Janko, vsa ta filozofija ti je vsiljena, napolnili so ti glavo z rečmi, ki jih ne razumeš, zavoljo surovega vztrajanja mečeš življenje v brezno!
Janko: Beri naprej!
Mark: Dragi gospod Kegler. Dragi naš primarij. Imel sem to čast, da sem bil vaš učenec in kasneje tudi vaš asistent. Ravno vi ste me z dobroto, potrpežljivostjo in čudovito vero v človeka popeljali v tesno, dih jemajočo sobo secirnice. V umetni neonski svetlobi ste predme na mizo položili truplo in mirno vodili skalpel v moji negotovi roki. Z vašo pomočjo sem premagal začetno grozo in z vašim zrelim odnosom do dela presegel nizke pobude razuma, ki si je raztreščen, šokiran, iskal olajšanja v pervertiranem vrednotenju idealov, posmehu in absurdnih domislicah. Tako sem nazadnje, v pravem pomenu besede, postal vaš asistent, in moja velika želja je bila, in je še danes, posebno danes, ko vas ni več, nespremenjena in enako močna — da bi imel pogum in tisto radostno, optimistično vero v življenje in da bi bil tudi v tem, za vse nas tako tragičnem trenutku, sposoben sprejeti nase odgovornost in breme učitelja novih, mladih rodov, ki prihajajo za vami. (kot da so šele v tem trenutku vsi začutili, da je Kegler zares umrl, Johanca in Karlinca zaihtita globoko iz prsi, tudi Magda si mora zakriti oči, Adolphus pretresen, Janko pa krčevito stiska ustnice, obraz mu trza in solza se mu potoči po licu)
Gospod Kegler. Vest me ne peče, ker je moj govor tako skromen in kratek, prepričan sem namreč, da bodo vaša dela trajno obdržala spomin na vas med nami, dosti bolj, kot pa bi to mogle storiti moje besede. Hvala vam.
Magda: Vidim ga! Vidim ga! Vstaja, velik in mogočen, s šlemom svetega Mihaela na obrazu, prebodel bo hinavsko kačo — zmaja in nam pokazal pot iz zablode. Glejte, krsta poka, silna jeza jo stresa.
Karlinca: O, teta — Johanca, pomagaj mi, napad je dobila! (z Johanco obzirno primeta Magdo, ki rine proti krsti, pristopi še Mark in jo zavzeto, profesionalno miri)
Janko: (pogrebcem) Primite krsto in jo položite v grob.
Župnik: Ne, stojte! (Janku) Ali imam pravico tudi sam spregovoriti besedo pokojnemu?
Janko: Dajte, dajte, samo hitro.
Župnik: Ne delaj se osornega in vzvišenega pred mano, preveč dobro te poznam, dečko. Držal si se me, kot se otrok drži materinega krila. Ubogljiv, uslužen, bil si mi oproda, čeprav tega nikoli nisem zahteval od tebe. Hotel sem ti razkazati življenje, kakršnega sem sam izkusil in niti enkrat ti nisem ničesar vsiljeval, nasprotno, govoril sem ti, da moraš sam izbrati, s svojo voljo. Vedi, da sem bil vesel tistega večera pred tremi leti, ko si zadnjič prišel k meni in mi z bobnečimi besedami naznanil, da odhajaš in da se odslej požvižgaš name. Mislil sem, da si se našel in da je moja naloga uspešno opravljena. Ti pa si samo zamenjal oblastnika — ker to rabiš, nekoga, da ti ukazuje — in se odšel udinjat h gospodu Keglerju. Motiš se, če misliš, da ti bojo vojaški škornji in pištola, ki jo nosiš za pasom, dali kaj več samozavesti. Meduza ne more plavati proti toku.
Janko: Ali hočete, da jim povem, česa ste me učili?
Župnik: Povej, če ti teži srce.
Janko: (se zasmeje skozi nos) Ne, ne bom, toliko usmiljenja še imam. — — No, dajte, dajte, govorite že enkrat.
Župnik: (se ne zmeni zanj, stopi h krsti) Kegler. Prišel sem, da bi opravil svojo polovico dela, tako kot sva bila domenjena. Usoda pa nama je obema pripravila kruto presenečenje. In ravno v luči dogodkov, ki so se brezobzirno, eden za drugim, nakopičili v tem kraju, sem zagledal vso najino zablodo. Teorija je eno, Kegler, drugo je resničnost. Z ljudmi se ne da razpolagati kot s šahovskimi figurami. Živi so in vsak od njih ima v sebi biser, tako kot ga imava midva. Če pa jim ta biser hočeš nasilno ali premeteno odvzeti, jih oropati in pustiti v bedi, zato da bi svetil sam — potem ostane svet gol in surov. In v njem so streli. V njem je nerazumevanje. In tesnoba. In blaznost. — Prosim te, če je mogoče še kaj, česar jaz ne vem, kakšna skrita resnica, ki je moje oko ni znalo uzreti, vstani — vstani in povej. (tišina, župnik z napetim telesom stoji pred krsto, tišina, se obrne in gre na svoje mesto)
Adolphus: (župniku) Oprostite mi, prej sem vse jemal lahkomiselno, šele zdaj sem spoznal, kako prav imate. (se obrne k drugim) Gre nam zares. Če kdo kaj ve, naj pride na dan z besedo, sicer se lahko zgodi, da bo po naši krivdi zraven njega ležala še ena nova žrtev. (tišina) Ali bomo strahopetno molčali?!
Kegler: (njegov glas iz krste) Vode! Vode! (vse prešine zona, Janko, zvest načelu vztrajanja, se z vsem telesom požene v dejanje)
Janko: (strastno, neuklonljivo poje) Vode, vode, vode, vode, vode, žejen, žejen, žejen, prinesite mi vodo, vudo, vadu, vada — vada — gada — vada — gada, vada — gada — vada — gada. (Po kapljah začne deževati.)
Karlinca: Kaj je bilo to?
Janko: Nenadoma sem postal žejen. To je vzrok. Posledica je moj klic: Vode! Vode! Postalo mi je slabo. Zato sem zavpil: Vode! Vode! Če ne bi bil žejen, potem ne bi vpil: Vode! Vode! Ker pa sem dejansko bil žejen, sem zavpil: Vode! Vode! Prinesite mi vodo, vudo, vadu — gada itd. (poje)
Magda: Kaj pa lažeš? Videla sem te, sploh nisi vpil, čisto tiho si bil.
Adolphus: Ljudje, kaj vam je? Glas je prišel iz krste, vsi smo bili tiho.
Janko: Jaz, tiho? Ha, ha!
Župnik: Ne vem, ne vem. (počasi stopa h krsti)
Janko: (se postavi predenj in dvigne roko) Stojte! (iz grmovja planeta Boris in Jožko s pištolami)
Župnik: Že zopet ta dva!
Johanca: Kdo sta ta dva?
Jožko: Glasbenika sva.
Boris: Ja, glasbenika sva.
Adolphus: Kakšna glasbenika, cepec!
Župnik: Nič ne vem o tem. Mi smo že imeli glasbo. Dvomim, ne vem . . .
Boris: Veste, gubača iščeva.
Jožko: Gubača, ja. (se začne ozirati)
Boris: Gubača iščeva. Gubač, to so borove češarke.
Jožko: Niti ne, hrastove šiške.
Boris: Hrastove šiške so dobre za čevlje.
Jožko: Ja, za čevlje. Z eno hrastovo šiško namažete tri pare čevljev. Kila tri jurje.
Janko: Že prav. Odidita. Tu imata denar. Kupim kilo. Koliko. Sto? Dvesto?
Boris: Dvestopetdeset.
Janko: No, pa dvestopetdeset. (odšteje denar, pri tem si vsi trije šepetajo: šs, pš, šš) Marš, gremo. (se obrneta in gresta) Stojta! Sta vidva vpila: Vode! Vode!
Boris: Ja, midva.
Jožko: Ti nisi vpil, jaz sem vpil.
Župnik: Zakaj ste vpili, mi lahko to pojasnite?
Jožko: Hecala sva se.
Adolphus: Nima smisla župnik, kaj se sploh pogovarjata, krsto je treba odpret.
Župnik: Ne bodite tako težki, sprostite se malo, poveselite se.

Adolphus: Kako, prosim?
Župnik: (onima) Zelo zanimivo, hecala sta se.
Boris: Ja, on je rekel, zavpij: voda! Jaz pa takoj: voda, voda.
Jožko: Ali ne verjamete? Zakaj pa tako gledate, kaj?
Župnik: Bi rekel, da ne verjamem. Pravita, da vaju je poslal upravnik. Zelo lepo, ali mi lahko opišeta tega upravnika?
Boris: Nikoli nisva trdila, da naju je poslal upravnik.
Župnik: Lažeš, pes! Se spominjata, ko smo stali na tem istem pokopališču pred kakšnimi osmimi leti, no, a se spominjata, no, jaz sem bil takrat šef Narodne stranke, Kegler pa šef stranke. Prav ista situacija, pokopavali smo Keglerja, med nami je bil prepir, tako kot zdaj, isto, vse isto, Kegler je nenadoma zavpil iz krste: Vode! Vode! Tedaj sta pritekla vidva iz grmovja, natančno tako kot danes, ali se ne spominjata?!
Boris: Ničesar se ne spominjam.
Župnik: Ampak to je neverjetno! Stali smo prav pri tem grobu, Janko je bil takrat oblečen v zeleno poročniško uniformo, jaz pa sem nosil črno duhovniško haljo.
Jožko: (si gre z dlanjo čez čelo) Nehajte!
Župnik: Ali se spominjaš?
Jožko: Ne! Ne!
Župnik: (se obrne k vsem) Kako da se ne morete spomniti? Celi stavki se ponavljajo, od trenutka, ko je Kegler zavpil: Vode! Vode! Vse isto. Najprej začne Janko peti, potem Karlinca osupne: Kaj je bilo to?
Adolphus: Poslušajte me, ničesar od vsega tega se ne spominjam, mislim pa, da slutim, kaj hočete reči. Zdi se vam, da se je vse to že enkrat zgodilo, ali ni tako?
Župnik: Saj se tudi je.
Adolphus: Dobro, zdaj mi pa povejte tole. Ali smo takrat odprli krsto, ko se je iz nje zaslišal klic?
Župnik: Ne.
Adolphus: Vidite, zato pa smo zdaj tu, da jo odpremo! (gre h krsti in začne vleči pokrov)
Župnik: Adolphus, ne! Roka se vam bo posušila! To je smrtni greh! (Janko potegne pištolo, vendar se premisli)
Janko: Streljajta!
Johanca: (Boris in Jožko potegneta pištole, Johanca se vrže na Adolphusa in ga zakrije s telesom) Ne, ne streljajta!
Župnik: Daj mi eno minuto, Janko, mislim, da lahko vse pojasnim.
Janko: Teh vaših minut se bo počasi nabralo za dober kilogram peska.
Župnik: Adolphus, spustite ta pokrov in imejte malo potrpljenja.
Adolphus: Samo odlagate, kar mora priti.
Župnik: Da, odlagam! Krvave kose zavesti odlagam tu pred vami. In v tem si ne dovolim popuščanja, čeprav se izpostavljam nevarnosti, da me boste imeli za blaznega, zato ker se nihče od vas noče, ali pa ne more, spomniti, da se je vse to enkrat že zgodilo prav na tem kraju, kjer smo. Bom poskušal biti še bolj razumljiv. Ne trdim več, da smo bili mi tisti, ki so nekoč tu stali — zato pa so ti prejšnji ljudje, ki so v svojem času živeli namesto nas, izkusili enako stisko, govoreč druge besede, in v drugačnih oblačilih, mesto samo pa je ostalo isto. In glejte, tole je finale njihovega napora! (pokaže na nagrobne kamne) Tu se pot konča. Ali ne sprevidite, zapeljali so nas sem in nas postavili pred dejstvo. Saj smo njihovi sinovi, je tako? Zdaj pa čakajo, da se pokopljemo!
Adolphus: Mene zanima, kaj mislite zdaj storiti.
Župnik: Obrnil se bom in šel nazaj. (odločno stopi k Jožku in Borisu) Sta vidva vpila: Vode! Vode!
Jožko: Ja, midva.
Župnik: Zakaj ste vpili, mi lahko to pojasnite?
Jožko: Hecala sva se.
Župnik: Tako! Hec, smeh, veselje! To sem hotel reči. Veselimo se in radujmo, zarajajmo!
Adolphus: Natančno tak je tudi moj namen.
Johanca: Adolphus, ne, prosim te.
Adolphus: (jo odpelje k Magdi) Brez skrbi bodi, nič se mi ne bo zgodilo.
Župnik: On mora sam vstati! Ne vsiljujte mu svoje volje, s tem pristajate na metodo patološkega inštituta. (skoči nanj in ga zgrabi čez prsni koš)
Adolphus: (se ga otrese) Usedite se že nekam v kot in se začnite krohotati. (počepne h krsti in začne z vso silo vleči pokrov)
Janko: Streljajta! (Boris in Jožko streljata, en strel, dva, tri, Adolphus še zmeraj vleče pokrov, Jožko pregleda pištolo, medtem stopi Boris k Adolphusu in mu prisloni pištolo na glavo in ustreli, nič, Adolphus še zmeraj vleče pokrov, tedaj Jožko v besu izstreli še zadnje tri naboje vanj, v tem hipu Adolphus odtrga pokrov in sunek ga zanese, da se komaj ulovi; iz krste vstane Kegler v vsej svoji višini, s plinsko masko na obrazu.)
Kegler: (Adolphusu) Mladenič, tudi ti samo odlagaš to, kar mora priti.
Adolphus: Je to vaša želja?
Kegler: To je moj ukaz.
Adolphus: S'il vous plaît, monsieur. (se obrne k drugim) Igrajte se, otroci. (Kegler se utrujeno spusti nazaj v krsto in zapre pokrov za sabo. Pri priči neha deževati.)
Karlinca: (se vrže na krsto) O, oče, kako strahotno moraš trpeti.
Boris: (odvrže pištolo) Življenje zame nima več nobenega smisla. (gre, Jožko mu zmeden sledi, Janko takoj skoči za njima)
Janko: Stojta! Boris, ne vdajaj se obupu in mračnjaštvu. Še so svetli trenutki pred nami. Na, tu imaš milijon.
Boris: Ah . . .
Janko: Čakaj, misli na druge. Si poročen? Imaš otroka? To niso šale, jebela cesta. V redu, če hočeš, bodi klošar, nimam nič proti. Ampak vem, da nisi! Misli malo, človek. Ali je nimaš rad? Ali nimaš rad otroka? Od česa boste živeli? Na, vzemi, vem, da rabiš. (mu da šop bankovcev) Na, vzemi še ti, Jožko. (da še njemu)
Upravnik: (pride z desne) Kaj je zdaj to? Še zdaj ga niso pokopali. Lojze, kaj se dogaja?
Lojze: Gospodična je pretresena.
Upravnik: No, pa vseeno, verjetno ne leži že celo uro na tej krsti.
Župnik: Škanda!
Upravnik: Kaj pa je? Ali je bilo kaj narobe, prečastiti?
Župnik: Če je bilo kaj narobe? Kakšno sarkastično vprašanje! Na vašem pokopališču potekajo manevri, vi pa sprašujete, če je kaj narobe! Tu se sprehajajo prostaki in za zabavo streljajo v krsto in v ljudi s strašilnimi naboji! Vam je pa malo mar, kot je videti. Hodijo tu okrog in si dovolijo opolzke šale, ne da bi jim kdo preprečil. To je višek, škanda!
Adolphus: (župniku) Vi ste najbolj pokvarjena baraba, kar sem jih kdaj srečal! (pokaže na Janka) Ta je vsaj odkrita svinja, vi pa pod krinko poštenega prizadevanja skrivate do skrajnosti nizkotne in sprijene naklepe!
Karlinca: Oče, prosim te, vstani, pojdimo vsi skupaj domov.
Mitja: Dajmo, fantje. (grejo h krsti in jo primejo, Karlinca sama vstane) Drži, Lojze, dajmo, fantje. (začnejo spuščati krsto v grob)
Karlinca: Oče!
Johanca: Zapoj, Adolphus, poj nam o sencah!
Adolphus: Ali ima pomen, Johanca?

Johanca: Nima! Zato pa poj, poj!
Magda: Recitirajte, če vas prosi, k vragu spodobnost.
Adolphus: Dobro. (gre med nagrobnike in se ustopi na vzvišenem mestu)

Besneče, temne sence

Kot konj, razpenjena z oblaki,
se zgrinja noč nad vlak. Stojim pri okencu,
v kabini strojevodje, kadim, pokrajina beži,
drevesa v temi, sam, nikjer nikogar,
kupeji prazni . . . končali smo,
vse hiše brez luči, opuščene tovarne, mesta brez leska reklam,
razrita polja seka veter z bledimi zavesami dežja.
Na smeh mi gre in tiho jočem.
Otroci, kje ste?
Dvigam čašo vina vam v spomin, obražčki,
naj jo obsije svetloba lune.
Na roki je kri, za mano roj besnečih temnih senc,
s pekovsko lopato nakladam trupla v črno peč,
melanholično zasanjan v spomine.
In tu, na progi, k sem si jo sam izbral,
prevračam v smešno, vam na ljubo, gospod Kegler,
še zadnji verz.
Adieu, my love, forget me not.

II. dejanje

Ista soba kot prej, le da so stene popackane s krvavo rdečimi madeži. Zaropotajo bobni, kot v cirkusu pred smrtno nevarno točko. Župnik, privezan čez dimlje z gumijastima trakovoma, pripetima nekje pod stropom, osvetljen z bliskoma utripajočimi raznobarvnimi reflektorji, gibčno odskakuje čez mize in stole, v fantastičnih dvoinpolmetrskih skokih, pomaka čopič v kanglico in rjoveč otresa barvo po zidovih. V ozadju se na platnu ritmično menjavajo posnetki trupel iz sodnomedicinskih knjig, vse možne oblike smrti. Mahoma priteče iz kuhinje Magda, se vrže z obema rokama na mizo, in zariga v joku kot osel. Vse potihne, slike na platnu izginejo.

Župnik: Magda . . .
Magda: O, joj, joj, joj, ne morem več prečastiti, razumite me . . .
Župnik: Čakajte, takoj vam prinesem vodo, samo . . . da . . . se skobacam iz teh trakov . . . hudič . . . pomirite se vendar, prosim vas!
Magda: Oh, saj ni treba, kar tisto barvo iz kangle mi ulijte v gobec, pa bom dobra pri priči!
(Se zakrohoče kot iz uma.)
Župnik: Kaj se dogaja z vami, gospa?!
Magda: Meša se mi, ja, nikar me ne glejte tako začudeno s svojimi volovskimi očmi — Magda Osterman je zblaznela! (Premolk.)
Ali sem vas enkrat samkrat vprašala, s kakšno pravico ste se naselili tu, v mojem stanovanju, in naredili iz njega svinjak? Ali sem z eno samo besedo protestirala, ko ste mi navlekli semle noter v sprejemnico blato, nagrobne kamne in drevesa?
Župnik: Za božjo voljo, Magda, kaj pa vendar govorite, saj vendar kardinalno kršite dogovor iz leta devetinsedemdeset?!
Magda: O, brez skrbi, nič se ne bojte, Magda Osterman ve, kaj je konspiracija. Niti pisnila ne bo. Štefanu Milosavljeviču, svojemu nesojenemu možu, pa menda lahko pove, kaj ji teži srce? (Pri zadnjih besedah zaihti)
Župnik: Ne kliči me s tem imenom!
(Ji primaže klofuto.)
Magda: A, tako! Zdaj si pokazal svoj pravi obraz! Zdaj bom pa zanalašč vse povedala! Mene ne bo nihče maltretiral! Veš! Misliš, da me boš kar suval sem ter tja, kot lutko?! In to po vsem, kar sem prestala zastran tebe — po vseh teh letih!
(Župnik se obupno poskuša s poskakovanjem rešiti iz vezi in ujeti Magdo, a se mu ne posreči.)
O, ne, hvala lepa, adijo!
Župnik: Magda, počakaj, prosim te, vse ti bom razložil!
Magda: Sita sem tvojih razlag! Saj to je edino, kar znaš — razlagati in razlagati, dokler ne zavrtiš glave človeku, da ti sledi kot vdan pes. To je tvoj cilj, kajne? Ti na vrhu, mi pa vsi pod tabo, pripravljeni storiti zate, karkoli zahtevaš.
Župnik: Ko pa sploh ne gre za posameznika, ravno obratno — celota je bistvena!
Magda: Ne laži! Sebe si rinil v ospredje ves ta čas in na vse mogoče načine.
Župnik: Nikoli! Kar sem vedel in znal, kar je bilo v moji moči, vse sem dal za idejo — za Keglerja!
Magda: O, pa še kako! Zaprl si ga v krsto, da se niti ganiti ne more, ti pa se košatiš na njegovem mestu, prekleti nečimrni pav!
Župnik: Saj sploh ne veš, kakšne kozle streljaš, ženska! Farso na pokopališču sva zrežirala oba, jaz in Kegler, vsak je opravil svojo polovico dela — saj sploh pojma o pojmu nimaš! Midva, razumeš, s Keglerjem, sva postavila tri temeljne kamne: Mlekarno, Patološki inštitut in Župnišče. Kaj je Patološki inštitut? Patološki inštitut je vera v čutno eksistenco snovi! Naravno zaupanje v tej enkratni stvarnosti! Kaj je župnišče? Župnišče je vera v besedo! V besedo na robu jezika — v inspiracijo, ki je vseskozi izven tega sveta pojavov!
Magda: Znamo, znamo na pamet. Kaj je mlekarna? Tretja, najbolj neznana razsežnost, ki podira prvi dve!
Župnik: Točno! Ona je ničla, dvomljiva kot sama smrt. Mlekarne sploh ni.
Magda: To so prazne, nesmiselne besede!
(Župnik jo prime za roke.)
Župnik: Označevalec je zame vse, Magda. Razumeš? Jaz lahko navsezadnje zanikam to, kar sem prej rekel. Meni je na koncu koncev vseeno, kaj predstavlja Župnišče. Jaz hočem edino to, da **je**, da obstaja, da **je** živo znamenje, bodisi samo od sebe, ali preko posrednika.
Magda: O, dobro vem, da je tebi vseeno, izkusila sem to na svoji koži že neštetokrat. Leta dvainsedemdeset si z isto strastjo prisegal na Narodno stranko in se metal pred mano na kolena.
Župnik: O, glej no, zdaj se naenkrat vsega spominjaš? Kaj te je pa prej na pogrebu zadrževalo?
Magda: Občutek pietete! Nisem imela srca, da bi mučila reveža še s preteklostjo. Ali ga nisi zadosti ponižal s tem, ko si mu poveznil čez obraz plinsko masko? Ne, zate je bilo to še zmeraj premalo — moral si še pred vsemi na dolgo in široko razložiti, da Kegler ni prvič pavliha tebi na uslugo, da se je vse to enkrat že zgodilo, pa ne, ne samo enkrat, nemalokrat zgodilo! . . .

Župnik: Kegler je zame bog, ženska! Zanj sem pripravljen žrtvovati vse!
Magda: Jaz ne govorim o praznem imenu! Govorim o živem človeku, takšnem, kakršna sva zdajle midva!
Župnik: Šele znotraj tega imena, ki mu bom do zadnjega diha zvesto služil, obstaja življenje. Šele znotraj te ideje, ki je sama sebi zadosten razlog, imamo pravico bivati mi vsi, kar nas je tu. In na to prisegam. Na te oči, ki vlažno zrejo v naju iz polteme. Na deske, votlo doneče pod koraki. Na staro, zguljeno zaveso.
Magda: Zato pa je umrla ljubezen. In namesto iskrenosti vlada gola tehnika. Biti čimbolj izumetničen, čimbolje kontrolirati svoje geste, to se imenuje uspeh. Še zdaj, ko molčiš, si ves zlagan. Jaz pa stojim pred tabo in hladno, preračunano igram.
(Se mu vrže na prsi.)
O, Štefan, strašno nesrečo slutim!
(Župnik jo stisne k sebi. V istem trenutku zazvoni na vhodnih vratih, trikrat, naglo in zaporedoma, takoj zatem se zaslišijo trije udarci s pestjo po vratih, kot da je muja pozabila že na vsak ozir. Magda naredi negotov korak proti vratom, a v istem se ta z brco odprejo in noter se požene Upravnik, v mesarskem predpasniku, z zavihanimi rokavi, ter gre naravnost k njej.)
Upravnik: Kje je moja sekira?
(Magda in Župnik osupla strmita v njegove divje izbuljene oči. Kot da ga neznana sila pelje po točno določenem tiru, skrene Upravnik v kuhinjo in začne tam ropotati s posodo in jedilnim priborom. Mahoma priteče skozi odprta vrata Tone.)
Tone: Prihajajo! Prihajajo!
Magda: Kam greš? Kaj je zdaj? Štefan!
(Župnik se odtrga od nje in steče h knjižni omari, hlastno jemlje knjigo za knjigo iz nje, mrzlično obrača strani in nestrpno odmetava knjige na tla.)
Tone: Magda, prosim vas, skrijte se nekam!
(Jožko in Boris sunkoma vstaneta izza grmovja.)
Jožko: Skozi okno, Tone!
Boris: Po žlebu navzdol!
(Takoj spet počepneta, Tone pa, kakor bi se oprijemal rešilne bilke, plane skozi okno in izgine. Priteče Upravnik.)
Upravnik: Kam si dala mojo sekiro, baba!?
Župnik: Aha, tule! — — — In tedaj se je z divje izbuljenimi očmi vrgel na vse štiri in potegnil sekiro izpod divana!
(V istem padejo trakovi, s katerimi je bil Župnik pripet izpod stropa. Izza grmovja vstane Jožko s sekiro.)
Jožko: Poslušajte, ne raztegujmo tega dogodka, vsak čas lahko pridejo, tu imate sekiro.
(Upravnik se brž podviza tja in zagrabi sekiro, Jožko počepne, in kot da je to sprožilo vzmet, vstane pokonci Boris.)
Boris: Vrata! Zaprite vrata!
(Ta se zaloputnejo sama, Boris počepne, Upravnik pa se z živalskim krikom požene v dvorano med gledalce. A baš ko zavihti sekiro, se zasliši iz zvočnikov mogočen Keglerjev glas.)
Glas: Ne! Ne še zdaj!
(Ostro zazvoni zvonec na vhodnih vratih.)
Na levo, na levo, v foyer!
Upravnik: Kje so vrata?
(Zvonec.)
Glas: Izginite že enkrat, no!
Upravnik: Verjamem! Verjamem!
(S tem vzklikom najde vrata in izgine, topotajoč. Župnik se zasuka proti vhodnim vratom, a Magda se obesi nanj.)
Magda: Kaj pa tisti najin dogovor od prej? Boš lahko poskrbel za malo smeha? Saj ne zaradi mene, Štefan, kaj pa sem jaz? — kadaver — ampak zaradi punc, a veš. (Zvonec.)
Župnik: Kakšen dogovor?
Magda: Malo sončka, samo malo sončka, tako dolgo ga že ni bilo . . .
(Zvonec, dvakrat.)
Župnik: No, seveda, seveda, jaz sem zmeraj za to, da se malo razpištolimo, a ne, no, zdaj pa odpri, no.
Magda: Popolnoma se zavedam, kaj zahtevam od tebe. Rada bi, da to veš. Predvsem pa nočem, da bi mi kasneje kaj očital.
(Zvonec, enkrat, dolgo in jezno.)
Župnik: Mislim, da delaš prevelik problem iz tega.
Magda: Si prepričan?
Župnik: Ne vem, a mi ponujaš zavezo?
Magda: V nekem smislu, da.
Župnik: Torej sva za čašo dionizičnega napoja, oba?
(Magda trči s petami in salutira.)
Magda: Živel Kegler!
(Župnik malomarno odzdravi.)
Župnik: Naprej!
(Vstopijo Adolphus, Karlinca in Johanca in posedejo za mizo.)
Magda: Danes se pa kar sama pohvalim — sendviče sem naredila, pa se mi taki že dolgo niso posrečili. Karlinca, a mi greš pomagat?
Karlinca: Grem, teta.

(Odideta v kuhinjo.)
Župnik: Pomislite, zadnjič se je prišel k meni spovedat en zamorec. Rad bi bil bel, pravi, pa dosti pičk bi rad imel. Veste kaj se mu je zgodilo?
Adolphus: Vem. V bide se je spremenil. Ampak to mu še ni bilo zadosti. Začel je uganjati burke in skrivalnice in se je preoblekel v kardinala, trdil pa, da je župnik, in kot višek vsega nam je hotel z glupo nesramnostjo pravega šarlatana prodati svoja čistilna sredstva za odrešujočo katarzo. Ni pa opazil, da najprej laže sam sebi in šele potem drugim. Ni pa hotel videti, da raje hinavsko beži v blodnjak in se skriva za zavesami, iz strahu, da bi se ne zagledal razgaljenega v vsej pustoti.
Župnik: Vi ste še mladi, in, če mi ne zamerite, naivni, Adolphus. Greste se razkrivanje resnice, kopljete rov, pesek pa odmetavate za svoj hrbet.
Adolphus: Tako neumno zaverovan vase pa spet nisem. Povsem jasno mi je, da se v ničemer ne razlikujem od vas. Tragikomična figura sem, ubogi šimpanz, ki se, posiljen od svoje nizke narave, **mora** besno zaganjati med stenami zapora. Ampak tega je zdaj zadosti, prišel sem ravno zato, da vam povem — odhajam, odslej ne računajte več name.
Johanca: Adolphus . . .
Adolphus: Johanca, še enkrat ti pravim, pojdiva od tod. Razumem te, da si navezana na ta kraj, tu je bil tvoj dom, tu si naredila prve korake, tu so te naučili osnovnih pravil, ti dali etične in moralne nazore, ščitili so te pred tujim in neznanim, da si srečna in brezskrbna jemala vse kot lahkotno igrico . . . ali, neizbežno pride čas, ko človek prerase ta svet, tako kot svoje otroške čevlje. In takrat mora oditi.
Johanca: Če boš šel, bom šla za tabo, in če boš ostal, bom ostala tudi jaz.
Župnik: Vi se podcenjujete, Adolphus, vi ste sposobni ostati na tem kraju pod vsakimi pogoji.
Adolphus: Oče! Ne zahtevaj od mene, da stopim v tvoj ceh!
Župnik: Dobro, čakaj, Franc, enkrat boš moral prevzeti odgovornost nase.
Adolphus: Neverjetno, kako ne najdem pravih besed —
Župnik: No, potem pa razumi tudi mene, ne morem govoriti drugače kot v mejah svojih skromnih možnosti.
Adolphus: Ampak kaj nam to pomaga? Ali se ne bi bilo bolj pametno umakniti, ko vendar vsi vidimo, da se ladja potaplja? Če pa ti hočeš na vsak način predstavljati kapitana, ki na krovu

salutira, medtem ko ga zalivajo valovi —

Magda: Ali ne bo nikoli miru v tej hiši? Zakaj se morata nenehno prepirati? Jebemti mačko, najrajši bi vrgla vse te krožnike po tleh! Vzameta človeku še tisto malo veselja, še zadnje borne ostanke optimizma.

Adolphus: Zame je to, kar počnete, samoironija in, ne pričakujte, da vas bom v tem podpiral.

Karlinca: O, saj sploh moreš ne, tudi ko bi hotel, zato ker si nezmožen katerokoli stvar izpeljati do konca. Mehkužen brezdelnež si, ki se izmika disciplini.

Adolphus: No, veš kaj, ali nisem tule garal skupaj z vami zadnja dva meseca?

Karlinca: O, seveda. Johanca je morala pasti na kolena pred tabo, da si privolil. In še to se ne bi zgodilo, če ti ne bi povedala, da je zanosila. Da ne govorimo o tem, kako znaš spretno preraščati svoje otroške čevlje. Brž ko si zavohal, da te tu potrebujemo in da računamo nate, si pogrnil na zapeček svojo smrdljivo spalno vrečo, buljil cele ure v strop, jemal iz hladilnika, kadar in kar se ti je zahotelo, pustil si Johanci, da si je zate sposojala denar pri meni, pri očetu in še pri Marku, upijanjal si se in se drogiral, vse to pa z izgovorom, da iščeš inspiracijo!

Adolphus: Pisal sem pesem. In zdaj šele vem zakaj. Umaknil sem se vase, ker sem začutil vaše prepričanje, da izpeljete stvar za vsako ceno, kot nesmiselno prisilo. Ta vlak drvi po tirnicah s pospeškom, ki mu nihče ne ve izvora. Kabina strojevodje je prazna. Človek se lahko za nekaj trenutkov pomudi tam, lahko se zamisli v božansko vlogo nekoga, ki premika vzvode in dodaja paro, naposled pa le mora spoznati, da sta bila vsa vera in trud zaman, da je tudi sam le bežna in minljiva senca, sopotnik trajanja, kot vse preostalo.

Magda: Marija pomagaj, fant je zgubljen v skrajnem pesimizmu! Ne vem, kaj smo ti storili, da nas takole mučiš!

Karlinca: Preveč ste ga razvajali, teta. Nikoli mu ni bilo treba niti s prstom migniti, vse ste mu nosili k riti, ko da je grof. Zato pa je tak. Egoist, brez občutka za trpljenje sočloveka, ni se pripravljen prilagoditi potrebam družbe, še celo prezira jo, kot da je to čreda ovac — da, to je njegov priljubljen izraz — ovca — bitje, ki zaradi svoje lahkovernosti zasluži, da se ga zapre v ograd, kjer je potem na voljo pastirju za vsakršno poljubno manipulacijo. In ne misli si, da ne vem, da imaš vse nas, kar na je tu, za takšne ovce.

Johanca: Ampak, saj on govori nekaj čisto drugega. Pravi ravno to, da smo vsi na istem, da smo mediji v oblasti zgodovinskega spomina, in da je v tem naša drama.

Karlinca: Ni mi treba prevajati njegovih misli, Johanca, preveč dobro ga poznam. Čisto jasno mi je, da ga ta dva meseca, ko je vsaj za silo poskušal sodelovati z nami, ne bosta spremenila. Za to so potrebna leta. Vem, kaj se pravi vztrajati. Naučila sem se tega na teh deskah in ni me sram. V trdem, kovinskem vsakodnevnem delu sem se izbrušena kakor matica prilegala mehaničnim obratom kolesja nujnosti. Dala sem se za kruh nas vseh. Za eno majhno stanovanjce v bloku skupnosti. Za srečen nasmeh otroka, ki ga pričakujem. Za moža, ki ga ljubim.

Župnik: Sin moj, poslušaj me. Jaz te razumem, saj sem vendar tvoj oče. Velikokrat sem se že hotel prijateljsko pogovoriti s tabo, pa nisem uspel. Poglej, trideset let boš star v kratkem, to pa je doba, ko se človek, če hoče ali ne, neizpodbitno spremeni. Nenadoma se zave, da je prišel čas odločitve, mogoče še ne takšne, ki bi veljala za vse življenje, kot nekaj vse bolj nujnega pa se začne kazati potreba, da bi si zastavil nekakšen dolgoročnejši načrt in ga korak za korakom dovršil. Zdajle bom izrekel besedo, ki ti ne bo prijetna. Dogma. Vem, da se vse v tebi upira sprejeti za vrhovno načelo trditev, ki je povsem nedokazana, ampak z vsako novo izkušnjo boš moral spoznati, da ni druge izbire. Edinole pot neomahljivega prepričanja pelje človeka naprej.

Adolphus: V kaj naj pa verjamem? Mi lahko poveš še to? Upam, da ne boš zahteval od mene, naj verjamem v mlekarno, ali patološki inštitut, ali v župnišče? Že ob sami omembi teh "eh imen se mi začne obračati v želodcu, takšna nerodna izmišljotina so. Mlekarna ostane zame mlekarna! Tovarna je, v kateri polnijo steklenice z mlekom, in ne vidim, kakšno zvezo bi lahko imela s političnim bojem in volitvami!

Župnik: Ekonomsko. Od koga pa misliš, da smo dobili denar? Misliš, da je centralna stena slučajno prelepljena z reklamami? Vse to je plačala mlekarna, oziroma vsaj večji del, ostalo, kakih trideset procentov, sta pol in pol prispevala župnišče in patološki inštitut. (Adolphus se zamisli.)

Adolphus: Da, da, to bo že držalo, trgovska spretnost je ena izmed tvojih najbolj pristnih lastnosti . . . samo, te volitve, zakaj, kako? Primarij patološkega inštituta postne naenkrat politik, zakaj? S kakšnim programom neki? Kaj pa more nuditi ljudem?

Župnik: Smrt. Tudi ona je za propagando, tako kot vse drugo. Od part in nekrologov v časopisih, pa tja do pokopališč, krematorijev in okostnjakov v šolskih učilnicah. Človeka je treba že od mladih nog vzgajati, da je smrt bistvena podlaga življenju, da je pravzaprav šele ona tisti poslednji prag, čez katerega stopamo v razjasnitev vsega zemeljskega. Mi moramo biti prepričani, da bomo umrli, da nas enkrat tu več ne bo, sicer bi bila naša dejanja brez pomena. Ali, če hočeš, da ti to obrazložim politično — pred smrtjo smo vsi enako jebene stranke.

Adolphus: In zato je Kegler, šef patološkega inštituta, ta, ki bi po tvoje tako rekoč moral nositi mrtvaško koso na rami, kot simbol svoje pripadnosti, vstal iz krste v vsej višini, da smo ga lahko vsi videli! O tem vendar govori že celo mesto.

Karlinca: Kdo pa ga je k temu prisilil, če ne ti, veliki revolucionar in ljubitelj resnice! Če je treba odpreti krsto in se prepričati, ali truplo še diha, potem za brezobzirneža, kakršen si, ni vprašanja, smrt mora ven, pa če bi jo za gate vlekel.

Adolphus: To truplo ni samo dihalo, kričalo je, da je šlo skozi ušesa, dobesedno prosilo nas je, naj ga ne preslišimo. Tako sem to tudi razumel, kot klic človeka v sili, ki moleduje, naj ga za božjo voljo že odrešimo iz tega nemogočega položaja. Na žalost sem se zmotil. Gospod Kegler se je bil pripravljen zadovoljiti s ceneno komedijo. Na to pa nisem mogel pristati.

Karlinca: Pač pa bi bil potešen, če bi prišlo do tragedije. Zato, ker si brez srca. Tvoja resnica je hladna, nečloveška in z njo nimaš pravice soditi nikogar.

Župnik: Kegler je bil zelo velik človek, Adolphus, tega se moraš zavedati. Ogromno je naredil za nas. Daleč si od tega, da bi mogel razumeti vse njegove nagibe. Lahko ti povem, da se je nesebično žrtvoval, da je še v agoniji umiranja vestno izpolnjeval svojo nalogo. Fant moj, mi smo Keglerja izrabili do zadnjega diha, in za to mu moramo biti hvaležni.

Adolphus: Zakaj pa je potem na ves glas vpil — vode! vode! — da si je preganjal dolgčas, ali kaj?

Župnik: Iz usmiljenja. Hotel nam je pustiti upanje, čeprav je dobro vedel, da ima kisika samo še za nekaj minut. Fair, kakršen je zmeraj bil, je tolerantno dopuščal tudi takšno prepričanje, ki je bilo z njegovim v popolnem nasprotju. Dosti bolj kot tekmec mi je bil pravzaprav učitelj, saj sva kljub različnim nazorom izvrstno sodelovala. In šele zdaj, ob tem zasutem grobu, spoznavam, kako skladno se njegova poštena materialistična misel ujema z mojim idealom. On, ki ga ni več med nami, bo večno živel v slehernem, kajti, Kegler, to smo zdaj mi vsi.

Karlinca: In naša sveta dolžnost je, da nadaljujemo pot, ki jo je začel sam.

Magda: Se strinjam! Mi smo armada in vsak od nas ima natančno določeno funkcijo, položaj, ki ga mora ščititi brez odstopanja. Saj je vendar tole tu vse, kar imamo. To je naša domovina, naša mati, naša rodna gruda. Kar se pa tiče dvomljivcev in klavrnih strahopetcev, teh, ki bi radi zanesli paniko v naše vrste — ven z njimi, postavimo jih pred prag!
Karlinca: Bravo, teta!
Johanca: Pa saj vsi dobro veste, da ni nobene mlekarne, nobenega župnišča. In tudi mi nismo to, kar se delamo, da smo. Saj dobro vidite, kako neprepričljivi in neresnični smo. Preostane nam samo še iluzija.
Karlinca: Zaradi tega slabiča, ki ti je napolnil glavo s sencami, boš izdala lastno sestro in teto, ki je že toliko dobrega naredila zate, in še spomin na očeta. Da te ni sram.
(Župnik razgrne večkrat prepognjene papirje čez mizo.)
Župnik: Dovolj debate. Tule je strateški načrt, ki predvideva domala vsak korak. Izdelala sva ga skupaj s Keglerjem, to se pravi, tvorec je on, jaz pa njegov skromni pomočnik. In dasi ga iz že znanih razlogov nisva mogla dokončati, so vse situacije nazorno in slikovito izrisane, kakor zvezde na jasnem nebu. Napake ni. Treba je imeti samo vero.
Adolphus: To ponavljaš že toliko časa, da si dosegel ravno nasproten učinek — nihče ne more več resno jemati tega, kar počnemo. Povsem jasno je že, da je stvar slaba in zgrešena, in če zdaj s še takšnim zanosom agitiraš zanjo, ne boš popravil ničesar.
Župnik: Kaj pa ti veš, kaj je slabo in kaj je dobro! Se sploh zavedaš, kakšna kompleksna vprašanja so to? Seveda, ti bi rad razrešil vse na en mah, ti hočeš, da se zgodi čudež —
Magda: Kaj se pa sploh še pogovarjaš z njim? Nazadnje boš še prelomil zavezo — namesto, da bi ga duhovito zavrnil, tako da bi se zakrohotala vsa hiša, si se začel loviti v zahteve njegove trapaste logike — pustil si se temu mulcu, da te obvlada! Kdo pa je on, da bi mu moral polagati račune? Če hoče, naj gre, kdo ga pa rabi?
Adolphus: Saj bom šel, brez skrbi, Magda, toliko svobodne volje je še v meni. Ampak zgodilo se mi je nekaj nepričakovanega — ne vem, ali to pomeni, da vendarle imam srce, da vendarle nisem tak hladen egoist, skratka, v zadregi sem, kako naj to povem — nenadoma, nenadoma ste se mi vsi strahotno zasmilili, in spoznal sem, da revolt, ki me je že ves čas stiskal v grlu, izvira prav odtod, iz moje nemoči, da bi vam pomagal in vam razkril, kako brezčutno je totalitarni sistem izrabil vaš entuzijazem, kako oblastno zahteval od vas popolno pokorščino in vas nazadnje ponižal na stopnjo hlapcev, ki morajo za nameček še slaviti svojega gospodarja. No, in če lahko še jaz potegnem svojega Jolly Jokerja iz žepa, Magda — tole je moj predlog za zavezo: pojdimo vsi skupaj ven, zapustimo to mesto, ne da bi vrgli en sam pogled nazaj. Seveda si ne smemo prikrivati, da smo vsi že zastrupljeni z ambicijami, ki jih v sebi nosi hierarhična ureditev, ampak kdo ve, mogoče pa tam zunaj le najdemo rešitev, mogoče pa le najdemo prostost.
(Tišina. Tedaj Karlinca objame Johanco, ki vsa trepeta, in gre z njo pred Adolphusa.)
Karlinca: Samo en stavek reci, Adolphus, in šla bom.
Adolphus: Kakšen stavek?
Karlinca: Resnico.
Adolphus: O čem govoriš?
Karlinca: O, Adolphus, dobro veš, o čem govorim.
Adolphus: Karlinca . . .
Karlinca: Samo še en majhen biser položi k svojim prejšnjim besedam, samo majhen biser, in spet bom videla človeka v tebi.
Johanca: Če ti kaj pomeni moja ljubezen, Adolphus, potem jo vzemi, vso. V njej so noči, ko sem čakala nate v drevoredu, v njej so sončne poljane in tihe ure ob reki, v njej je tvoj pravi, čisti obraz. Verjemi vanj in ga ne izdaj.
Magda: Hohohoho, hahahaha!
(Župnik skoči pred Adolphusa s papirji in mu pokaže neko, po vsej verjetnosti odločujoče mesto na njih.)
Župnik: Adolphus, govorite, tisočkrat vam bo poplačano!
(Adolphus bled, strmi v Karlinco, Johanca ga krčevito stiska za roko.)
Adolphus, mogoče je zadnja preizkušnja!
(Adolphus se iztrga iz prijema in naglo zakorači k vratom.)
Karlinca: Podgane bežijo zmeraj prve.
(Adolphusa to ustavi na vratih, obrne se.)
Adolphus: Ali misliš, da bi se kaj spremenilo, če bi povedal to, kar hočeš, na glas? Ne, na tem kraju ne!
(Odide, ne da bi zaprl vrata za sabo.)
Johanca: Konec, izgubljeno je.
(Se sesede na stol, Karlinca na sosednjega. Iz grmovja vstaneta Jožko in Boris.)
Jožko: Gospod župnik . . .
Župnik: Kaj!
Boris: Gospod župnik, lepo prosim, midva bi tudi šla, družine imava, otročki so še čisto majhni —
Župnik: V grmovje, oba!
Jožko: Zakaj je pa on lahko šel?
Župnik: Vrnil se bo.
(Onadva spet nejevoljno počepneta.)
Kdor ima pogum ostati v svetlobi, je rešen, kdor odide ven iz nje, je izgubljen.
(V sobo prideta osupla Mark in Janko, ozirajoč se čez ramo, vendar vseeno zapreta vrata za sabo.)
Mark: Kaj se je zgodilo?
(Takoj se usede h Karlinci. Janko potegne iz žepa brzojavko in jo poda župniku.)
Janko: Tole je depeša zadnje inštance, iz centralnega mesta, upam, da veste, kaj to pomeni.
(Župnik razmišljeno prebere depešo.)
Župnik: Ne vem, kako sem se mogel ukvarjati s temi abstrakcijami.
Janko: Mislite, da lažem? Kakšno korist bi imel od tega?
Župnik: Nobene. Tale papir pa je tudi brez vsake vrednosti.
(Skupaj z depešo raztrga tudi svoje papirje.)
Tu smo ljudje in to je edino, kar je veljavno.
Mark: Kaj ti je danes?
Janko: Verjemite mi vendar!
(Mark vzdigne Karlinco s stola in jo pritisne ob zid.)
Mark: Odgovori mi, če te vprašam!
(Janko skoči na grob, odmeče pesek in ga odpre.)
Janko: Ta grob je prazen! Kegler je pobral ves denar, kar smo ga dobili od reklam in subvencij, ter izginil neznano kam.
Župnik: Njega je vzelo nebo.
Mark: Karlinca, odgovori mi!
Janko: Mar boste podpirali anarhijo? Boste rajši trmoglavo nadaljevali podjetje pretkanega goljufa, kot pa da bi priznali svojo napako? Direktiva zadnje inštance je nedvoumna — še ta trenutek minirati predstavo, ne glede na porazni učinek!
Župnik: Gospod je rekel mojemu Gospodu:
Sedi na mojo desnico,
dokler ne položim
nevernikov za podnožje tvojih
nog!
Mark: Udaril te bom! Čez mero dosti te imam!
Janko: Gospod župnik, dobro veste, da bi se z največjim veseljem žrtvoval namesto vas, če bi to le imelo kakšen hasek.

Ampak ne, edino vi imate moč z enim udarcem presekati Gordijev vozel. En sam pritisk na petelina, gospod župnik, en sam zaresno smrten strel, in cela nakázna konstrukcija bo skupaj z vami zgrmela nazaj v globino nad temami.
Mark: Odgovori mi! Odgovori! Odgovori!
(Jo trikrat udari, da ji zaplešejo lasje. Župnik kot v transu.)
Župnik: Gospod je rekel mojemu Gospodu:
Sedi na mojo desnico,
dokler ne položim
nevernikov za podnožje tvojih
nog!
Mark: Oprosti. Oprosti.
(Spolzi ob njenem telesu na tla, Karlinca s steklenimi očmi strmi v strop.)
Janko: Župnik, sedemnajstletnega ste me prvič pripeljali v tole javno hišo in me naučili gledati človeka nagega. Dali ste mi piti šampanjca in dihati vonj ženske. Prebudili ste v meni ljubezen do znanja, da sem ves vročičen cele noči presedel ob tistile knjižni omari in drvel na razpenjenem konju domišljije, ne da bi sploh vedel, h kakšnemu cilju hlepim. Razbili ste svet na meni, kot kozarec lepljive marmelade, vedoč, da se bom prebil skoz edinole, če naredim križ čez vas. To sem tudi storil in nikoli mi ni bilo žal. Ne razumite me narobe, gesta, ki vam jo ponujam, ni izraz solzave hvaležnosti, temveč je to nekoč podarjeni bumerang, ki vam ga zdaj vračam.
(Potegne pištolo iz toka in mu jo pomoli. Župnik mrmra verze. Molk.)
Storil sem vse, kar je bilo v moji moči.
(Odsekano viteško se obrne, se usede in položi pištolo na mizo. Tišina. Nenadoma Magda vstane in iztegne roko proti vratom.)
Magda: O! Vidim štiri črne može prihajati skozi vrata. Smrt nosijo sabo. Vidim, eden plane na belo grlico, drugi skoči, ga zgrabi in vrže skozi okno. O, in groza neizmerna, vidim drugo belo grlico viseti na štriku mojo ljubljeno, ki sem jo zmeraj tako rada imela.
Karlinca: Teta, ne trpinči se!
Magda: Ah, še ni dovolj smrti, za zmeraj ne. Spet pridejo štirje možje, tokrat beli, in planejo na rdečega in ga mučijo, mučijo čez vsako mejo bolečine. In zdaj vstane on, ki ima Kajnovo znamenje v očeh in pištolo v roki, in umori vse štiri bele.
(V sobo plane Adolphus, zaloputne vrata in se nasloni nanje.)
Adolphus: Obkoljeni smo! Obkoljeni smo z vseh strani. Od povsod prežijo na nas ostrostrelci iz neznanega.
(Gre k mizi, se usede in zakoplje glavo v dlani. Tišina.)
Ne, ampak res, muziko slišim, no. Ne vem, a je kdo prižgal radio? Jožko! A vidva z Borisom igrata na kitare? Ne vem, a vi ničesar ne slišite, prečastiti?
(Tišina. Nenadoma zazvoni na vhodnih vratih.)
Magda: To so oni!
(Gre naravnost k vratom in jih odpre, pogleda prišlece in se potem obrne k tem v sobi.)
Pogrebci so. Zdaj pa ne vem, a naj jih spustim noter, čisto so pijani?
Johanca: Zakaj pa ne?
(Odpre vrata na stežaj, noter stopijo pogrebci in se v zadregi muzajo, skušajoč prikriti majave korake.)
Riko: Dober večer . . .
Lojze: Pa brez zamere, če smo mogoče . . .
Tone: Oh, veze kaj, jaz se bom pa kar malo . . . tše je dovoleno seveda . . .
(Se vrže na divan in polusloni na njem, s težavo dvigajoč veke.)
Mitja: Ja . . .
(Neprijetna tišina.)
Mark: No, kaj je zdaj, kaj zdaj stojite?
(Ostali trije se takoj vznemirjeni usedejo.)
Magda: Ja, ne vem, a čem skuhat čaj, a bi kdo sendviče?
Johanca: Pusti, teta, bom že jaz.
(Gre v kuhinjo in obstane na vratih.)
A mi greš pomagat, Tone?
Tone: A jaz? Rade volje, normalno, zakaj pa ne, en sendvič bi se mi pa prilegel, ha, ha.
(Odideta v kuhinjo, spet tišina. Nenadoma Adolphus vstane.)
Adolphus: Kako da tega nisem prej opazil? Vse je zasnovano na kontrapunktu! Razumete, prečastiti? Obvladuje nas ritem! Poglejte: najprej pride noter eden: todon, todon, todon — nakar vstopi drugi, za hip se spogledata, potem pa že začneta — tapaštapa, tapaštapa, diguda, dogomoro, radokar, in zdajci jih nenadoma prileti noter pet komadov, in nastane čista kakofonija, vse se zliva eno v drugo, kakor bi iz velikanskih valov oceana zropotala kompozicija vagonov, z žarečimi očmi lokomotive na čelu!
(Medtem, ko to govori in v zanosu prijema župnika za roke, sploh ne opazi, da se mu ta z grozo v očeh izmika, zgrbljen, ubog in prestrašen.)
Župnik: Hudiči! Hudiči, vi vsi, vsi do zadnjega! Vedite, da vas imam vse v glavi, vse imam preštete, niti eden se mi ne bo izmaknil, vsakega bom poplačal z vročo porcijo.
Magda: Štefan!
Mark: Kaj pa je, Magda, ali je kaj narobe?
Magda: Kaj ne vidiš, da je na koncu z živci?!
(Župnik se ju otepa, ko da sta kači in se umika k izhodnim vratom.)
Župnik: Kriv sem! Res je, kriv sem. Moja zla narava se je utelesila v vsakterem izmed vas, nisem bil zadosti močan, da bi ukrotil brezumno divjino, in zato bom plačal davek v krvi!
Magda: Ampak, kaj pa govoriš, ubožček?
Župnik: Stran, proč od mene, o, zavedam se, bodite brez skrbi, zavedam se, da je vse tole pred mano zgolj moja fikcija, tega se zavedam skoz in skoz in tu si ne dovolim popuščanja.
(V tem hipu planeta skozi vhodna vrata Jožko in Boris, z bliskavičjima fotoaparatoma, in medtem ko eden fotografira župnika, naredi drugi nekaj posnetkov publike, nakar takoj spet izgineta, župnik se vrže na tla in se zvije vase, kot jež.)
Župnik: Le dajta, le tecita, mene ne bosta preslepila! Eden od vaju dveh čepi na moji levi rami in temu je ime Razum, drugi se z lepljivima ročicama oprijema moje desne rame, in njemu je ime Telo, tretji se z vlažnim trebuhom slini ob moj tilnik, in to je sama smrt, ki me kavsa v možgane!
Mark: Župnik, prosim vas, pojdite z mano v bolnico, da vam vbrizgam injekcijo pomirjevalnega sredstva, boste videli, da vam bo odleglo.
Župnik: Ne, nikamor se ne premaknem, zadosti sem bežal pred samim sabo, končano je. Zdaj bom obstal na tem kraju in se spoprijel s petnajstimi obrazi, pa čeprav so to sanje!
Johanca: Na pomoč!
(Priteče iz kuhinje z raztrgano obleko in pade na tla. Takoj za njo priteče Tone, z namenom, da bi zbežal skozi vhodna vrata, ampak Adolphus plane nanj in ga podre; Tone ga odsune in vstane, Adolphus zopet skoči nanj, padeta na okensko polico in Tone se prekucne skoz okno.)
Adolphus: O!
(Zgrožen se obrne.)
Magda: Morilec!
Mark: Za božjo voljo, zakaj ste jih spustili noter, Magda, saj ste videli, da iščejo kraval?
Magda: Med nami je morilec! Štirje v belem bojo prišli čez eno uro in tale, ta jih bo vse pobil!
(Lojze se pijano primaje k oknu in pogleda čez.)

Lojze: Ha, lej ga, Toneta, se že pobira, stari zajebant, že odhaja, njemu pa res zlepa ne prideš do konca.
(Se obrne v sobo.)
Pobral se je in odšel.
Župnik: Strahota! Strahota! Ali mislite, da je umrl?
Mark: Nič hudega se mu ni zgodilo.
Župnik: Mark, ste prepričani, prosim vas, človek je padel iz četrtega nadstropja!
Mark: Eden več, ali manj, saj je vseeno.
Župnik: Kaj to pomeni!? (s stisnjenimi zobmi stopi k oknu, vendar . . . Lojze ga ustavi)
Lojze: Halt!
Župnik: Spustite me vendar, da ga pogledam!
Mark: Saj se lahko **delate,** da ga hočete pogledati, tako kot ste to znali izvrstno zaigrati na pokopališču, v primeru Kegler.
Župnik: Kakšna zarota je zdaj to?
Mark: Stara, zelo stara, preveč, da bi jo bilo vredno razdreti zaradi enega samega človeka.
Župnik: Cinik!
Mitja: A zdaj smo pa vsi kar naenkrat ciniki? Prej je bil šef, glavca, vse mu je bilo jasno, gor do devetih nebes, zdaj pa, ko mu gori pod nogami, ko je eno človeško bitje padlo na beton iz višine dvajsetih metrov, da so se mu možgani razbrizgali čez celo cesto, zdaj smo pa vsi drugi krivi, on pa: roke si umivam, ciniki, svinje, prasci . . .
Župnik: Janko, ali ne vidiš, kaj se dogaja, pomagaj mi!
Janko: (stopi k njemu in ga s telesom zakrije pred drugimi) Tule vam dam dvesto jurjev, župnik, če boste znali molčati.
Župnik: Ali si blazen?
Janko: Oprostite . . . ne vem, kaj mi je . . . zmešalo se mi je. (položi dlan na čelo in odtava k mizi, Magda in Karlinca, ki sta se ves ta čas ukvarjali z Johanco, jo zdaj dvigneta, Adolphus se zdrzne iz omotice in stopi proti njej)
Adolphus: Johanca, je vse v redu s tabo, ves sem zmešan, razumeš, ruvala sva se . . .
Johanca: Hotela sem te prevarati, pa nisem mogla. Nisem mogla. (joče) Ja, hotela sem te prevarati, Adolphus! Sovražim te.
Karlinca: Uboga moja. (jo posadi na stol)
Adolphus: Zakaj, zakaj?
Magda: Utihnite že enkrat, saj vidite, da je vsa iz sebe.
Župnik: (naglo pride k Adolphusu) Nekaj nepojmljivega se dogaja, edino na vas se še zanesem —
Adolphus: (ga močno stisne za nadlaht) Prevarati me je hotela.
Župnik: Prosim?
Adolphus: Ampak, zakaj? Zakaj? Razen če . . .
Župnik: Človek leži spodaj na cesti! Treba je poklicati rešilca, ti ljudje pa to hočejo preprečiti!
Adolphus: Kako, kaj pravite?
Mark: Z njim je vse v redu. Ali ste zdaj zadovoljni?
Adolphus: Kako, kaj ste rekli?
Mitja: Že zdavnaj je odšel. Pobral se je in odšel.
Adolphus: Kaj?!
Riko: Fant je zdrav kot riba.
Adolphus: O, hvala bogu.
Župnik: To je preveč! (v jezi stopi do vhodnih vrat in prime za kljuko, takrat pa se spomni svoje odločitve, da bo tu ostal; ponosno, z zaprtimi očmi, trdo prijemajoč kljuko, da mu žile na roki izstopijo, se bori sam s sabo)
Adolphus: (objame Johanco) Poslušaj me, ne jemlji vsega tako zares, človek mora včasih narediti tudi kakšno neumnost. Pojdi, greva domov.
Mark: Tudi jaz grem. Pridi, Karlinca, greva. Vi pa se ne grizite, Adolphus, ničesar niste krivi. (župnik se sunkoma odtrga od vrat, gre k mizi in se usede na stol)
Magda: Tempo! Tempo! Zdaj nam gre samo še za golo vztrajanje.
Mitja: A greva, Lojze. Greva na postajo.
Riko: Postaja je zaprta.
Lojze: Ma kaki zaprta.
Mark: No, na svidenje, mi gremo. Pa hvala za vse.
Župnik: Popolnoma sem izčrpan, Magda, lahko prespim pri vas?
Magda: Seveda, kar izvolite.
Janko: Stojte! Kam greste? Kje je Tone?
Lojze: Na svidenje, gospa, pa če boste rabili koga, da vam zmeče drva, me kar pokličite.
Magda: Bom, bom, na svidenje.
Janko: Mitja, pomagaj mi, na, dam ti sto jurjev. (mu sili denar v roke) Povej mi, kaj naj storim? A naj grem ven? A naj pokličem rešilca?
Mitja: (počasi vzame denar) Tiste stole znosite v kuhinjo.
Janko: O, hvala, Mitja. (se zažene v stole in jih začne nositi v kuhinjo)
Adolphus: Na svidenje. Sendviči so bili izvrstni.
Magda: Oh, taka malenkost.
Mark: Na svidenje, oglasil se bom.
Johanca: Na svidenje, teta.
Župnik: Na svidenje.
Janko: (medtem, ko prenaša stole) Mislim, torej sem, mislim, torej sem.
Karlinca: Na svidenje, teta, pridi kaj k nam.
Magda: Bom, bom, na svidenje.
Mitja: Na svidenje, pa brez zamere.
Mgda: Ah, kakšna zamera, saj niste vi nič krivi.
Župnik: Na svidenje. (vsi so že pri vratih)
Adolphus: Torej, na svidenje.
Magda: Še kaj pridite, Adolphus.
Adolphus: Bom, bom. (odidejo)
Janko: (z vojaškim korakom se postavi pred župnika v držo mirno, salutira) Dovolite mi, da vas nagovorim.
Župnik: Izvoli.
Janko: Vse stole sem znosil v kuhinjo.
Župnik: Geslo?
Janko: Ne damo se.
Župnik: Lahko greš. (Janko salutira, se obrne na petah, odide)
Magda: (oba gledata proti vratom) Ste jih videli?
Župnik: Janko je že hudo načet, samo še vojaški dril mu pomaga, da stoji na nogah.
Magda: Tudi Adolphusa je precej zdelalo.
Župnik: Kaj je bilo tej punci?
Magda: Prevarati ga je hotela s Tonetom.
Župnik: Ts, ts.
Magda: No, ja, če smo odkriti, tudi vam ni prav dosti manjkalo, da niste odšli.
Župnik: Priznam, seveda, tole s Tonetom me je vrglo s tira. — Verjetno pa nočete reči, da je vam vse jasno?
Magda: Nikakor. Res pa je, da zdaj nekaj pozitivno vem. Videnja, ki jih imam, so zanesljiva. Kegler je vstal iz krste, tako kot sem napovedala, zdaj pa je še Tone padel skozi okno — in tudi to sem videla vnaprej.
Župnik: V tem je zdaj naša največja opora, Magda. Takorekoč od tega trenutka naprej stavim vse na vaša videnja. Verjetno ste ta čas že tudi vi spoznali, da mlekarna ne igra več vloge, še manj župnišče, ali patološki inštitut. Zato pa smo vsi tako zbegani in odvračamo oči od tega dejstva, ki postaja vse bolj očitno. Hočem reči, da nam je bilo udobno pristajati na razlago, ki je razdelila svet na strogo ločene sektorje, od katerih je imel

vsak svojo barvo, svoj sistem dela, svoje cilje itd. Vsako, še tako fantastično dejanje, smo lahko v hipu stlačili v poljuben kvadrat in si zagotavljali, da, po vseh znamenjih sodeč, tja tudi spada. Pri tem nas ni niti najmanj motilo, če se je kasneje izkazalo, da smo se ušteli, narobe, to nam je šele v celoti potrdilo teorijo; aha, smo si rekli, ta poteza torej ne pripada patološkemu inštitutu, ampak mlekarni; in mirno smo premaknili figuro s črnega kvadrata na beli kvadrat.

Magda: No, seveda, ugibali smo vse sorte. Ampak, a zdaj vemo kaj več? Za kaj pa potem gre, če ne gre za mlekarno, niti za župnišče? Za boga, ali za kaj? Ali sploh za nič?

Župnik: Sam —

Magda: (ga prekine) In pravite, ne vem, kdo je že to rekel — za ljudi gre, mi smo pomembni. Kot da smo mi nekaj drugega, kot da sta nam mlekarna in župnišče tuja; saj smo si ju vendar sami izmislili! Saj ne moremo živeti brez tega. Nekaj moramo imeti. Če ne mlekarne, potem naravo, karkoli, ena trdna tla moramo imeti pod nogami. Če ne, nas pa sploh ne bi bilo. Kje bi pa živeli? En svet nas mora obkrožati.

Župnik: Sam zaenkrat še ne bi šel tako daleč. Poglejte, Magda, vzemite svinčnik in papir in si zapisujte lepo po točkah. (Magda vzame svinčnik in papir, ki ležita na mizi) 1. Delo, 2. Eros, 3. Vztrajanje, 4. Ritem, 5. Smeh, 6. Destrukcija — — — Naj to zaenkrat zadostuje. Poglejte, vse to so jedrnato predstavljena stališča, ki jih je vsak posamezni izražal, bodisi vede, bodisi nevede. Na primer, delo. Na tem je stala Karlinca. In res, utemeljeno. Če se zdaj ozreva nazaj — ni si treba vsega zapisovati, Magda, samo tiste točke sem hotel imeti zabeležene — če se torej zdaj ozreva nazaj, potem dejansko v minulem dogajanju, v teh neštetih premikih, besedah itd., lahko vidiva neko svojstveno delo, ki je bilo storjeno. S tem pa smo potešili naš občutek za dolžnost. V zameno za vloženo energijo, smo se lahko do sitega najedli tihega spokoja, ki ga prinese utrujenost. Za kaj pa smo sploh delali? Seveda, da bi preživeli, da bi se obdržali. Vidite, to pa je tista gola vztrajnost pod točko 3., ki ne sprašuje po nikakršnem vzroku več, ampak je sama sebi zadostna. Vaš pojem. Greva naprej, ali pa nazaj, kakor nama je po volji. Točka 2. Eros, ki nas povezuje v skupnost, eros, ki nepopustljivo vleče Marka h Karlinci, Johanco k Adolphusu — in, če sva odkrita, ali ni imela tudi najina zaveza, pod točko 5, smeh, globlji pomen simpatije?

Magda: Veste kaj, kofe bom skuhala.

Župnik: Bravo, Magda! Ves čas sem čutil, da mi nekaj manjka, na, zdaj ste mi pa vi povedali. Kava. Želim si močno črno kavo.

Magda: Bom takoj, eno minutko, če potrpite.

Župnik: Če dovolite, bi jo jaz skuhal. Za kavo sem specijalist. Kar lepo usedite se. Potem pa takoj nadaljujeva, imam že nekaj novih točk v glavi. (gre v kuhinjo)

Magda: Stari uživa kot muha na dreku. Razdira svet in ga spet sestavlja, kot kakšen mehanik. Vzame džip in vgradi vanj Dieslov motor na nafto, pa je srečen. Ne rečem nič, brez dvoma je to težko, precizno delo, saj res že od daleč smrdi, kot kakšna stara, prepotena lokomotiva; in v tem **je** vztrajnost, brez debate, ritmično nalagati premog v peč, vzdrževati pravilen pritisk pare, za to, da — šugadaga — šugadaga — obstanemo za zmeraj s kolesi na tirnicah . . . ah, kaj ga zdaj karikiram, sama sem ravnotako eden izmed potnikov . . . ampak slab občutek pa imam, to pa res, optimizem, ki ga izžareva stari, se mi zdi tako lahkomiselen, kam pravzaprav drvimo? S polno paro v pečine — baumgadaga! — kot vse kaže. Eden se je že raztreščil na skalah pod oknom, madonca. (vstane in začne hoditi v krogih) Tle se pa hec neha. (obstane) In jaz sem to že vnaprej vedela . . . Jaz sem to že vnaprej videla . . . Videla sem in potem se je uresničilo . . . To je čudno . . . To je grozno! (pritajeno krikne) O, Jezusmarija, pa menda ja nisem jaz morilka? (Zadnji stavek jo povzdigne v nekakšno zamaknjenost, umiri se; iz kuhinje pride župnik z dežezo in dvema skodelicama kave na pladnju; v drugi roki nosi stol)

Župnik: Magda, medtem, ko sem kuhal kavo, mi je postalo popolnoma jasno: najina zaveza je bila že v osnovi zgrešena, bili ste v zmoti, ko ste mi očitali, da sem podlegel Adolphusu, zato ker s tako zavezo sploh in na noben način ni bilo mogoče uspeti. Smejimo se vendar človeškim pomanjkljivostim in napakam, v tem smehu pa ostajamo na površju in se izmikamo bistvenim stvarem. No, zdaj pa poskusite in povejte, ste že pili tako? (Magda poskusi) No, kaj pravite. Kar priznajte, take še niste pili.

Magda: Prima.

Župnik: (poskusi) Dobra je. Zdaj se pa le podvizajva, kar brez ovinkov, kot strela z jasnega, udariva v roke in skleniva novo zavezo, ki bo temeljila na vaših videnjih. Zapišiva se temu z dušo in telesom. (sunkoma vstane in pograbi pištolo z mize) Povejte mi, koga naj ubijem? Naj počim najprej vas? (nameri pištolo nanjo) In potem stečem ven, ustrelim še dva na cesti, naposled pa še sebi pošljem kroglo v glavo, kar vse skupaj znese štiri ljudi?

Magda: (vstane in mu nežno položi dlani na usta) Prosim te, ne govori več. (Župnik jo strastno, kot svoje zadnje upanje, objame in poljubi. Poljub je dolg.)

Župnik: Magda.

Magda: Štefan.

(Poljubita se.)

Še zmoraj imava upanje, dragi, še je mogoče zaživeti pravo, resnično življenje, čeprav sredi imaginarnih kulis, le vdati se nikdar ne smeva . . .

(Župnik molči.)

Zakaj molčiš?

(Župnik jo spusti, ji obrne hrbet in se z vso težo nasloni na stol. Obraz mu trza. Magda se sesede na stol. Molk.)

Župnik: Magda, jaz . . .

(Divje odrine stol in se z vso težo nasloni na mizo.)

Župnik: Svinja sem in nizkotnež. Tule sem se pretvarjal, da skupno z vami iščem rešitev tega položaja — kje pa! — niti za en sam trenutek ni bilo vere v mojem srcu, ne želje, da bi se iz ljubezni razdal ljudem, temveč sta me vodila pohlep po denarju in stremuštvo, pa prav nič drugega!

(Zakriči in se odrine od mize, ter se z vso težo nasloni na Magdin stol.)

Ah, že spet, kako ponarejeno zvenijo te besede v mojih ustih! Ne verjemi! Govorim odkrito, govorim resnico, ampak ne verjemi. Tudi z resnico je mogoče razpolagati, kot s kakšnim stolom. Za vsem tem, kar si slišala, tiči prekanjen in grd namen, da bi ti vzbudil usmiljenje v srcu. Nekoga rabim, pred katerim bi lahko izpovedal vso svojo podlost in dobil zato še odvezo povrhu.

Magda: Tu jo imaš! Odpuščeno ti je, vse.

(Vstane in se obrne k njemu, ki ji je prej govoril s hrbta, naslonjen na stol; župnik se tudi dvigne.)

Kaj pa je to, kar si povedal? Nič. Sam ne veš, kakšne strahotne preizkušnje te še čakajo. Vse to lahko še stokrat popraviš. Ali res ne čutiš, kakšna usodna lepota je v tem, da sva tu, da se morava prav na tem mestu vdati v svoje poslanstvo?

Župnik: Ampak, ženska, ali ti ne bom nikoli dopovedal, da sem slepar?! Razumeš, da sem prazen, da me sploh ni, da sem vse, kar imam, pobral iz knjig, ali ukradel soljudem? Razumeš, da sem že davno prej začrtan vzorec, kot kemična formula, kot tloris labirinta? Sredi poteka stvari, sredi delovanja uma, ni subjekt od vsega začetka nič drugega kot kmet v igri, porivan

sem in tja znotraj tega sistema in izključen iz vsakršnega sodelovanja pri realizaciji resnice, ki bi bilo v pravem pomenu dramatično in potemtakem tragično. In če je tole, kar se je tule dogajalo, kaj, potem je tragedija o zatonu tragedije. In tule stoji pred tabo poslednji Orfej, kot živ dokaz.

Magda: Kdo pa misliš, da sem jaz?! Evridika? Veš čigavo vino si pil? Gospoda Počivavška. Veš zakaj sem ga dobila? Spala sem z njim! Vidiš tistole črno knjižico v omari? Veš, kaj je to? Kama Sutra. Veš kdo mi jo je prinesel? Janko. Neke noči je, ves tresoč se in osemnajstleten, pritekel v tole sobo, se vrgel na kolena in mi položil knjigo pred noge. In potem sva jo tudi obdelala, dragi moj, da so kocine v luft letele in penzli dol padal! Veš, kdo mi je dal tale prstan, ki ga nosim na roki? Kegler, moj svak Kegler! Veš,zakaj? Da me je prihajal porivat, kadar svoje bolne žene ni mogel! Da, to sem storila svoji sestri! In tale preproga in tale stol in tale miza. Veš,kaj je ta stol? Fuk! In tale? Fuk! Vsak stol en fuk! Zdaj pa, normalno, ko sem že stara in vsa zrukana, pa sama rada plačam komu, da me nategne. Štefan, a me podreš? Na, za golaž ti plačam.

Župnik: Candra!

(Skoči k njej in jo oklofuta, Magda pade na tla, joče, vsa se trese, župnik stoji ob njej in stiska pesti.)

Candra.

(Nenadoma se zgrudi in stisne Magdo na prsi.)

Magda, Magda, jaz te ljubim, ljubim! O, ti moje dragoceno človeško bitje. Povsod sem te iskal, a moje oči niso videle ničesar. Čutnost me je oslepila, da sem kakor šimpanz skakal z drevesa na drevo, trgal plodove in jih komaj načete že odmetaval čez ramo, bil sem žalostna žival, nesrečna, kakršne po našem so živali. Kaj je to, kar zdaj vidim, Magda, povej mi kaj je to?

Magda: Dva stola, ena miza, dva človeka.

Župnik: Poglej me. Ali verjameš vame?

Magda: Verjamem. Oh, Štefan, verjamem, verjamem.

Župnik: In jaz verjamem vate.

Magda: Štefan.

Župnik: Magda.

(Zastor.)

III. dejanje

Pri Magdi doma. Ista soba kot prej. Adolphus, Magda, Mark, Karlinca, župnik, Johanca, Janko. Mučna tišina.

Mark: Dobro, kaj je zdaj? Kaj me tako gledate?

Magda: V mojem stanovanju ne boš vpil! Če se misliš kregati, lahko greš.

Mark: Patos, burne strasti, usodni nesporazumi — ne vem, zdi se mi, da v tem uživamo.

Karlinca: Mark, prosim te.

Mark: Prosiš me! Ali sploh veš,kaj hočeš? Zdaj imam pa že jaz tega počasi zadosti. Tule sedite in me gledate, kot da sem jaz kriv, ker se je tisti pogrebec stegnil.

Župnik: Mark, tega človeka ste žrtvovali, to vam mora biti jasno.

Mark: Porka madona, ali sem ga jaz vrgel skozi okno? To mi povejte. To bi rad slišal.

Župnik: Ko je ta človek še ležal pod oknom, ko smo še imeli možnost, da ga rešimo, takrat ste vi z nesramno malomarnostjo trdili, da se mu ni nič zgodilo.

Mark: Kakšne besede za prazen drek. Žrtev! Človek je padel skozi okno in fertik. To je bil slučaj. Adolphus ni bil kriv ničesar, branil je čast svoje ženske, kar je popolnoma razumljivo.

Johanca: Šla sem z njim v kuhinjo, zato da me nategne, kaj pa misliš, da sva igrala domino?

Mark: (Adolphusu) In ti jo mirno gledaš?

Johanca: Oho, tega pa ne, kaj? Človek lahko crkne, s tem ni nič narobe, glavno, da se tuj penis ne dotakne njegove žene.

Mark: Dobro, sprejmem — to je moj kompleks. Če se pa že greš emancipiranko, zakaj ne zineš niti besede čez mavzolej, ki ga tule složno gradimo v počastitev smrti? Ne govorim samo tebi, govorim vsem. Očitno se nam zdi, da šele s smrtjo življenje zadobi pravo sočnost in resnobo. Kako naj si drugače razlagam tisto serijo strelov na pokopališču in Tonetov padec skozi okno?

Adolphus: Misliš, da sem ga zanalašč porinil?

Mark: Ne. Ali pa. Nisi ga porinil ti, ampak nagon, pozor, ne govorim o živalskem nagonu, govorim o razumskem nagonu. In zdaj pridemo do paradoksa, ta nagon zahteva smrt, mi moramo umirati, zato da bi bili pristni. Torej: nalašč sem rekel, da se mu ni nič zgodilo, zato, da bi zares umrl.

Župnik: Mark, ste zblazneli?! Obvladajte se, saj ste vendar doktor!

Mark: Ne strašite me z blaznostjo! Kar sem povedal, je čista nedolžnost v primeri s tem, kar se je zgodilo. To šele je blaznost, stokrat hujša, zato ker se skriva pod plaščem logike. In ne delajte se, da niste vedeli, kako ta logika deluje, vsi po vrsti, začenši z Magdo. Nič nam ni skrito in nobenega izgovora nimamo več. Rekla je, vedeli pa smo vsi, da bojo prišli štirje možje v črnem in da bo eden od njih skočil na Johanco in da se bo nanj vrgel Adolphus in ga nehote pahnil skozi okno.

Župnik: Vi razkrivate božji načrt!

Mark: Kaj, vas moti, ker sem vam prevzel vlogo?

Župnik: Satan! Ne poslušajte ga, osnovne zakone pobija, zapeljati nas hoče v kaos.

Mark: No, prosim vas, vi ste pa res megaloman. Eden vam čepi na desni rami, eden na levi, eden se vam z vlažnim trebuhom lepi na tilnik, kam me pa mislite dati?

Župnik: Dovolj je prostora v moji fantaziji, da vas vse štiri žejne prenesem čez vodo. Prišel je trenutek! (poklekne in razširi roke) Gospod, oznanil jim bom tvoje ime. (spet vstane) Kegler je bog! Po milosti svoji nam je podaril življenje in naša dolžnost je spolnjevati njegovo voljo do zadnjega diha.

Mark: Toliko je bog, kot vi, ali pa jaz, ali Karlinca. Na tej poti smo že od vsega začetka eno in isto.

Župnik: Poslušajte, poslušajte, tole je Keglerjeva obljuba! Vsakdo, ki zvesto zvrši njegove ukaze, bo pripuščen k poslednji sodbi, mrtev, ali živ, dvignil se bo obsijan z resnico, in tam bo razrešen težkega bremena dolžnosti, v miru in ljubezni bo počival na mehkih divanih, srečen.

Mark: Dobra misel. En divan tu že imamo, tega prepustimo vam, za ostale bojo stoli dovolj dobri. Magda, telefonirajte vsem, naj pridejo. Brez nadaljnjega bomo uprizorili poslednjo sodbo.

Janko: Strinjam se. Udarimo pečat.

Župnik: Meduza brez karakterja! Zdaj si padel pod njegov vpliv!

Janko: Niti najmanj. Ideja je moja. Je tako, Mark?

Mark: Res je. Načrt je njegov. Prejle sva se pogovorila pred vrati.

Janko: Zgradbo je treba razbiti na prafaktorje. Tu pa je karakter kvečjemu v napoto.
Magda: A potem telefoniram?
Janko: Seveda, telefonirajte.
Magda: Kaj pa naj rečem?
Janko: Naj vsi pridejo, nič drugega.
Magda: (gre k telefonu) Ja, kaj pa številka?
Janko: Samo slušalko vzdignite.
Magda: Dobro. (vzdigne slušalko) Pridite vsi, nič drugega. (odloži) Je tako v redu?
Janko: To zadostuje.
Župnik: Norci, saj se niti ne zavedate, v kakšno nesrečo rinete. Še na kolenih boste prosili gospoda Keglerja, da vas sprejme nazaj v svoj koncept.
Mark: (stopi h Karlinci) Se boš obesila?
Karlinca: Mark, ne, prosim te.
Mark: Kaj, rajši boš visela na štriku, kakor priznala, da te je Adolphus pofukal?
Karlinca: Svinja!
Mark: Ne dramatiziraj. Vem, da nosiš njegovega otroka in to me prav nič ne moti. Saj je vseeno, čigav je. Hočem imeti oba, tebe in njega.
Adolphus: Ti si že ves čas vedel . . .
Johanca: Misliš, da jaz nisem? Povedala mi je vse, tudi to, da si ji predlagal, naj obe živiva s tabo, v isti postelji.
Janko: To še ni vse. (stopi h Karlinci, jo prime pod pazduhami in v sunku pritisne k sebi) Že od osnovne šole sem zaljubljen vate. Sicer pa je to vseeno. Hočem te imeti, razumeš!
Karlinca: To je nemogoče, Janko.
Janko: Zakaj! (jo začne strastno poljubljati, Karlinca se mu vdaja kot testo)
Mark: Ta pot pelje nazaj v nasilje, Janko! Obvladaj se, če ne bomo res pristali na Keglerjevem izhodišču, ali si pozabil na idejo?
Župnik: Oho, vam je drznost dovoljena, drugi se pa morajo obvladovati. Tebi je Karlinca obljubljena, Janko,, oče Kegler jo je določil zate, vso pravico imaš do nje — fant, še imaš priložnost, vztrajaj, ne popusti pod udarci Markove moči, kaj pa je to drugega kot prisila, zavita v srebrn papir razuma!
Mark: Pusti jo, naj sama izbere med nami tremi!
Župnik: Misliš, da jo boš kdaj dobil, če se boš ponujal na izbiro, kot kakšna solata na trgu? Boš kurca. Ali si moški ali govno? Ugrabi jo in na konja z njo!
Mark: (Janku) Preprečiti moramo pokol, ki ga pripravlja zločinska misel, ali ni bila to najina ideja? Rešiti njo (pokaže Karlinco), in tiste štiri, ki jim je bilo še usojeno umreti. Si boš umazal roke s krvjo in sprejel poslanstvo morilca? Ne, zdaj bodi čvrst in odvrzi pištolo!
(zvonec na vhodnih vratih)
Magda: Joj, so že tu. A grem odpret?
(Janko bije silen boj sam s sabo, še vedno drži Karlinco, Mark pomigne Magdi, naj gre odpret, s pogledom ves čas strmo uprtim v Janka, Magda gre odpret, vstopi Boris)
Boris: Rešili ste me! Britev sem že imel v roki, skoraj bi že zarezal v vrat, kar zaslišim vaš glas, Magda . . . (se zgrudi pred njo na kolena in ji poljublja roke) Hvala vam, hvala vam . . .
Mark: (vsi seveda okrog Borisa) Ste videli? Uspeli smo! Boris je živ dokaz, da smo uspeli.
Magda: Karlinca, skoči no in mu skuhaj čaj, vidiš, da je revež ves iz sebe. (Karlinca gre naglo v kuhinjo, Borisa posadijo na divan, nekateri v gruči okrog njega, drugi v določenih razdaljah)
Johanca: Joj, Mark, tako sem srečna, zdi se mi, da prvič čutim nekakšen smisel v vsem tem.
Mark: Korajžno, Johanca, pa bo vse v redu.
Johanca: (pride v zadrego in da bi to prikrila, se usede zraven Borisa, na drugo stran, na eni že sedi Magda, in ga tolažeče prime za roke) Ne sekirajte se, Boris, naj vas ne bo sram. Vsakdo od nas bi lahko zapadel v takšno duševno krizo. Mogoče ste sploh pogumno hoteli razelektriti napetost in stisko vseh nas, z žrtvovanjem sebe?
Boris: Ali mislite, da res?
Johanca: Skoraj prepričana sem.
Boris: Res, v tistem trenutku se nisem počutil samega, ampak kakor da ste vi vsi ob meni . . . le toplih besed ni bilo, ki jih zdaj slišim . . . samo tesnoba, strahotna bolečina vsega človeškega trpljenja, pretopljena v mojo hrbtenico, daleč proč od vsake misli.
Johanca: Ne mučite se več, Boris, zaslužili ste počitek, vaš cilj je dosežen, glejte, ta hip teče poslednja sodba in vi ste rešeni.
Adolphus: A jaz sem pa drek? (tišina) Seveda, zame ni več prostora, odkar se je pojavil Mark. Samo še njegovo ime slišim povsod. Mark, Mark. Župnik ima prav, Janko, pa to se ne tiče samo tebe, zamenjali smo boga, nič drugega, namesto Keglerja je zdaj Mark glavni.
Mark: Zakaj sploh omenjate boga? S tem takoj oškodujete človeka. Mar niste sami prej rekli, da smo na tem kraju že od vsega začetka eno in isto?
Adolphus: Kaj pa naj rečem? Energija, volja, bit? Če hočete to, potem se trditev glasi takole: vaša ideja je sprožila energičen sunek v dogajanju in z vašo voljo to eno in isto zdaj še naprej vzdržuje, zato da ima videz nečesa bitnega.
Mark: Spregledali ste pomembno razliko! Župnik je povzdigoval čez vse gospoda Keglerja, ki tu sploh ni fizično prisoten. Zagotavljal nam je, da bomo s poslušnostjo tej nevidni, gospodujoči moči dosegli odrešitev. Jaz pa trdim, da je vsak posameznik med nami sposoben sam odločati o svoji usodi.
Adolphus: Zakaj potem špilate socijalnega delavca? Kdo vam daje pravico, da jemljete britev iz roke temu človeku? Kdo vam daje pravico, da gnetete te ljudi kot testo, da pošiljate Karlinco s posredstvom Magde kuhat čaj v kuhinjo, da nevidno, ponavljam, nevidno potiskate Johanco na divan, sedet zraven tistega pezdeta, in da branite Janku žensko, ki si jo hoče vzeti? Povedal vam bom kdo. Vi sami si dajete to pravico!
Johanca: Zavidaš mu, ker je storil nekaj otipljivega, medtem ko sta vidva z župnikom znala samo filozofirati. Jezi te, ker nisi sam na njegovem mestu, tako je, ja!
Adolphus: Nasprotno, s tem mestom, na katerem stojim, sem povsem zadovoljen. Le to hočem razkrinkati, da Markov dobronamerni poskus žene ista ukazovalna zahteva, kakršno je pred nas prejle položil župnik. Če bi župnik s svojim predlogom prodrl, potem to seveda ne bi bil noben dokaz, da gospod Kegler dejansko je bog, pač pa bi se s tem mi, ali pa vsaj večina med nami dala na razpolago župnikovemu prepričanju, tako kot zdaj nekateri pritrjujete Marku.
Mark: Izjasni se! Ali si za to, da se Karlinca obesi? Ali si za to, da si ta človek prereže vrat? Ali si za to, da župnika mučijo z elektriko? In končno, ali si za to, da ti, ali pa Janko, ubiješ, ali ubije, štiri ljudi?
Adolphus: Ne, za nobeno od teh možnosti nisem. Ravnotako pa nisem pripravljen igrati pod taktirko kateregakoli od vas. Še pred kratkim sem tudi sam imel iste iluzije, gnal sem se, kakor se zdaj ženeš ti — ne, hvala lepa, zadosti je bilo. Usedel se bom na divan in užival mir poslednje sodbe. Ta pa se mi kaže takole: misliš, da se bojuješ proti smrti, da rušiš nekakšen usoden prirodni načrt? Šele s tem dokončno pristajaš na to smrt in na ta načrt.
(zvonec na vhodnih vratih)
Mark: Zvonec! Kljub vsemu imam še vedno prav. Še vedno se

svet dogaja po moje. Magda, pojdite odpret. (Magda gre odpret)
Adolphus: Motite se, toliko se dogaja po vaše kot po moje. (se usede na divan) (vstopi Jožko, razburjen)
Jožko: Hvala vam za ta telefonski klic, vsem! Bil sem z eno nogo že na pragu norišnice. Kosi neba so padali name kot pelerine, ko sem molčal. Koža prašiča se je krvavo zasvetila, ko sem govoril. Bela noga se je dotaknila mojih ušes, ko sem poslušal. Toplo kravje govno obležalo na možganih, ko nisem ničesar več čutil. Spolzek trebuh umrlega starca je pokril moje oči, ko sem nehal misliti.
Župnik: Da, da, da! Poznamo že to. Že večkrat smo slišali o tem. In takrat, nenadoma, izgubljeni sredi tega, ste nepojmljivo, nepopisno, kdo ve odkod in kdo ve zakaj, zaslišali šibek klic, in glej: oči so se vam odprle, sluh povrnil, desnica spet zadobila moč in prišli ste! Sem! Še enkrat! Zelo dobro. Zdaj mi pa povejte, kaj boste tu počeli? Ali boste sedeli na divanu kot Adolphus in vrteli palec okoli palca?
Mark: Ravno vi ste govorili o tem divanu kot o višku blaženosti!
Župnik: Da, enkrat, ko je že vse razrešeno, ne pa zdaj! Sprašujem vas: kaj bomo počeli at this very moment, ko smo razbili načrt, ki je od nas zahteval žrtve, a nam je zato v zameno dajal trdno gotovost smiselnega cilja? Ali bomo igrali ping-pong?
Mark: Zakaj pa ne! (skoči k mizi, pomeče stole stran, tisti, ki sedijo na njih, se tako ali tako sami preplašeni umaknejo, pograbi prt in ga z vsem, kar je na njem, zažene na tla) Zakaj pa ne, če so loparji v predalu? (potegne loparje in žogico iz predala) Kdo bo stopil na drugo stran? Kdo bo igral z mano? Janko, boš ti?
Janko: Jaz?! Jaz, ki mi je bilo usojeno zavzeti Afriko in Azijo, pokoriti Ameriko, Japonsko, Kitajsko itd., in nazadnje zapičiti meč v čelo univerzuma?! Ali misliš, da sem se zato izpostavil pod odprto nebo, da bom igral ping-pong s tabo?!
Mark: Dobro, v redu, če nočeš — nočeš. Karlinca?
Karlinca: Mark . . .
Mark: Mark, Mark, to je vse, kar znaš zadnje čase. Gremo naprej. Johanca, mačka, vulva, lepotica, boš ti igrala z mano?
Johanca: Bom, Mark. (vzame lopar iz njegove roke in se postavi na drugi konec mize)
Mark: Pozor, serviram. Ping — — — (Johanca vrne žogico) — — — pong. (Mark ujame žogico v roko) Vidite, v tem je vsa stvar. Skrivnost leži na tej mizi in odskakuje med dvema loparjema in naj mi nihče ne reče, da v tem ni veličina! Kolikor nisem bil zadosti jasen, lahko ponovimo. (župniku) Atention, father — serviram: župnišče (pošlje žogico, Johanca mu vrne), patološki inštitut. (Mark ujame žogico) Kegler, gospod bog — — — (pošlje žogico, Johanca mu vrne) — — — Mark. Smeh — — — (pošlje žogico, Johanca mu vrne) — — — smrt.
Župnik: Kaj pa, če kdo zgreši?
Mark: Ena nula za nasprotnika. Trije seti po enaindvajset točk, dobljena igra. Za mizo stopita naslednja dva protiigralca. Kolikor vidim od tu, je število teh neskončno poljubno. Dva najboljša igrata v finalu.
Župnik: Finale torej mora biti?
Mark: Mora.
Adolphus: Nazadnje sva le prišla na moje, a ne? Rekel sem ti že, kot kruh rabiš gospoda Keglerja, kot kruh rabiš to smrt, nad katero si se tako zgražal, kot kruh rabiš igro, človek, ker brez nje ne bi mogel živeti. (stopi k Johanci) Pojdi, Johanca, pustimo ga samega, naj premisli o vsem. (vsi sledijo Adolphusu v kuhinjo)

Mark: Ohoho! Drenjajte se, čreda! Mislite, da me je strah samote? Ali nisem oddaljen lastnemu pogledu bolj kot biser, skrit v školjki na dnu morja? Ali nisem iz rdečega plamena, modre vode, belega zraka in črne zemlje? Ali ni v meni popolna, čista praznina, brez barve, brez vonja, nevidna, brez okusa, neotipljiva in brezmiselna? Ts. (potegne zavojček cigaret iz žepa in si eno prižge, potem se usede na divan in napeto zazrt v neko točko kadi, nenadoma se sam pri sebi zasmeje)
Skuhajte mi no eno črno kavo, ko ste že ravno tam.
(odgovora ne dobi)
Ne, ne smem govoriti z njimi. To bi pomenilo, da sem dejansko navezan na njih. Molčati moram. (molči, se zasmeje) In noga se bo dotaknila mojega čela, ali kako je že rekel tisti bizgec. Zanimivo, zdaj mu pravim bizgec, prej pa mi je pomenil potrditev moje ideje. Čudno, čudno, kako se vse to naglo spreminja. Ampak čakaj . . . kaj se zdaj naenkrat pogovarjam sam s sabo? Kakšno silno hrepenenje mi diha v srcu? Koga kličem? Kdo si ti v mojem duhu, s tolikimi obrazi, ki sem s tabo v večnem dialogu? Ah, simphonie pathetique, simphonie pathetique, ne pridemo ven iz tega, kaj, gospod Mark? Ne pridemo, ne pridemo. Stalno začudeni, stalno pretreseni, vstajamo, širimo roke, dirigiramo morju, duh nam hoče kot orel poleteti v nebo, noge pa se ne dajo odtrgati od zemljice . . . Ah, ah, ah. Pridite nazaj. Pridite nazaj. (glasno) Pridite nazaj! Priznam, da ne morem brez vas. Pridite nazaj, kaj se zdaj delate, saj ste to hoteli, a je tako? (tišina) Dobro, kaj je zdaj? A se bomo šli slepe miši? (odločno stopi v kuhinjo in se v hipu osupel vrne)
Nikogar ni. To je popolnoma neverjetno. Drugega izhoda tu ni kot skozi tale vrata. (na desni) Morali bi priti mimo mene. To je popolnoma neverjetno. (gre s stisnjenimi zobmi v kuhinjo in se čez nekaj časa zopet vrne)
Nikogar ni. To je blazno, to je popolnoma blazno. Drugega izhoda tu ni, morali bi priti mimo mene. Razen . . . ne vem, a so splezali dol po žlebu? (gre k divanu in v pepelniku na mizici ugasne cigareto, ter si takoj prižge novo) Hm, hm, hm. Po — gledat. bo treba. Po — gledat. (si govori medtem, ko gre v kuhinjo) Problem bomo malo raziskali, pregledali še shrambo, ki se je do tega trenutka še nismo spomnili, čeprav . . . en, dva, tri, koliko jih je? Pet, šest, sedem? Boris, Jožko . . . Hm, hm, težko, da bi bili v shrambi . . . no, no, gremo lepo pogledat dol na cesto, pa še v shrambo za hip skočimo . . . (odide v kuhinjo in se čez čas vrne)
Ničesar ni, sploh ničesar ni! Ničesar ni, jebemti! O, mater, o, mater! Tšuuuu! Tšuuu! (tolče s pestjo po mizi) Ničesar ni, ničesar ni! Tšuuu! (brez glasu zarjovi, potem tiho) Jebemti, jebemti, jebemti, jebemti. To je popolnoma; popolnom, popolnoma! No, kaj si videl? No, povej mi, kaj si videl? Videl sem luft, videl sem popolnoma belo praznino. Ničesar ni, razen te sobe, a razumeš?! Zdaj pa prosim to razumi. Ha, ha! Izginilo — tra — la — la! (začne zateglo žvižgati, kot da oponaša veter, nekaj časa hodi v povsem nesmiselnih krogih, potem pride do mizice zraven divana in ugasne cigareto v pepelniku; zdaj prvič zares opazi pisalni stroj in nekako samogibno, tako kot je prej ves čas kadil, zavrti list, ki je v njem, tako da dobi list nad tisto kovinsko letvico in začne brati; ostrmi, začne brati na glas)
Mislite, da me je strah samote? Ali nisem oddaljen lastnemu pogledu bolj kot biser, skrit v školjki na dnu morja? Ali nisem iz rdečega plamena, modre vode, belega zraka in črne zemlje? (razburjen potegne list iz stroja)
Ali ni v meni popolna, čista praznina, brez barve, brez vonja, nevidna, brez okusa, neotipljiva in brezmiselna? Ts. Potegne zavojček cigaret iz žepa in si eno prižge, potem se usede na divan in napeto zazrt v neko točko kadi, nenadoma se sam pri sebi zasmeje. (strahotno bled in resen dvigne pogled z lista in strmi v zrak, kot da ima koga pred sabo, potem spet vrže pogled na list bere)
Skuhajte mi no eno črno kavo, ko ste že ravno tam. Odgovora ne dobi. Ne, ne smem govoriti z njimi. To bi pomenilo, da sem dejansko navezan na njih.
O! (se vrže z glavo in rokami na tipke pisalnega stroja in zajoče iz grla, potem se v sunku dvigne)
Kaj mi hočeš reči? Da sem sam že od vsega začetka? Da ni bilo nikogar, nikogar tu, ves ta čas? Je to tvoje sporočilo? Iluzija! A! Pes! (gre naglo k mizi, kot da je oni tam)
Odgovori mi! Odgovori mi! Karlinca . . . kje si? Kje ste? Pridite nazaj. Pička vam materina! (pograbi stol in ga vrže v knjižno omaro, da se steklo razbije, potem omahne na mizo s hrbtom, se pobere, nasloni nanjo in zapre oči; govori)
Ljudje. Močvirja moja lepa, gozdovi, ljudje, konji moji, roke, morilci, o, ljudje, ljudje, pridite sem.
(zvonec na vhodnih vratih)
Zvonec! Prišli so! Pridite noter!
(vstopijo Tone, Riko, Lojze, Mitja, nasmejani)
Tone! Živ si!
(plane k njemu in ga burno objame, Tone se v hipu sesuje kot vreča ob njem, Mark ga komaj pridrži, Tonetu se obraz spači v grozno, demonsko bolečino in obup)
Mark: Tone, kaj ti je?
(Tone se v sunku zravna, ustnice se mu potegnejo čez zobe, oči svetleče, izbuljene, nenadoma zadobi njegovo telo pošastno gibčnost, čeprav ima roke in noge v sklepih nekako prelomljene, kot pri epileptičnem napadu; iz grla mu šine prediren krik prepadne žalosti)
Tone! (se ritenski umakne k mizi)
Tone: (na licu se mu menjavajo spake) Mrtev sem, po vaši krivdi, zdaj sem duh! (krikne) O, žalost, žalost! (hodi proti njemu, ubogi tožeči stvor, vendar se zdi, da bi ga mogel tudi vsak čas ugrizniti) Vidva s Keglerjem sta mi pripravila smrt! (dolg, zategel vreščeč krik, vrže se na Marka, a ga zgreši in zagrabi mizo, drgeče na njej, kot bi se hotel spariti) Zakaj me nihče ne poljubi na usta? Zakaj me nihče ne boža po laseh?
Lojze: To je ogabno, Tone, nehaj!
Tone: Ali ne razumete? (potegne tetrapak mleka iz žepa in jim ga pomoli) Padel sem iz četrtega nadstropja na beton! (si razteŠči tetrapak na glavi in kot spodsekan pade na tla)
Riko: Saj si vendar zdajle prišel z nami in vso pot uganjal burke, da smo se smejali do solz.
Tone: (s tal) Oh, Riko, hvala ti za te besede, hvala ti kot nekdanjemu prijatelju, za nado, ki mi jo ljubeznivo hočeš vzbuditi v srcu, a prepozno je. Iz črnih voda prihajam, kjer ni ničesar več, razen zateglih krikov obupanih senc, ki se jim izmučenim vsak trenutek dozdeva, da slišijo odrešilni klic; in potem planejo za glasom, planejo kot sem zdajle planil jaz, a ničesar ni, nikoli več ni tistega za zmeraj izginulega sveta, samo popačeni odsevi nekdanje sreče, samo sence, samo varljiv videz.
Mark: Res je, Tone, kriv sem tvoje smrti, ni pa to zadnja beseda. Klic te ni varal, živi ljudje smo okrog tebe, niso prikazni. Premagal sem Keglerja, okoval smrt v verige in spremenil načrt. Poglej. (gre k pisalnemu stroju, tipka in obenem govori) Vzdignil te bom v svetlobo, Tone. (vstane s stola) Vstani, živ si.
Mitja: Kaj mu to pomaga, Mark? Ne delajte mu iluzij, saj vidite, v kakšnem stanju je. Dajte mu dejstvo, to je tisto, kar zdaj najbolj rabi.
Mark: Vse je iluzija. To je dejstvo. Zato pa imamo vso pravico z njo razpolagati.
Lojze: (stopi k Tonetu in ga vzdigne) Ampak, Tone, zberi se že, no. Saj sem te videl, ko si vstal z betona. Razumeš, splezal si

po žlebu dol, tam nekje na višini petih metrov si zgrešil oprijem in padel na tla, ampak potem si se pobral in odšel. Mitja, Riko in gospod Mark ti lahko potrdijo, da sem to takoj vsem povedal.
Riko: Res je, Tone.
Tone: Zaman je, sotrpini, predaleč smo šli in ni več povratka. Kjer smo, smo. Ampak jaz sem pripravljen, upam, da boste tudi vi. Še prekmalu me boste razumeli.
Mitja: To je beseda, Tone! Žganja na mizo!
Mark: Prav imaš, Mitja, zdajle smo si zaslužili požirek močnega. (gre k buffetu in prinese steklenico) Prinesi kozarce, Mitja.
Mitja: Dajmo kar iz steklenice, če smo že na tem. (se zasmejejo, Tone ne, nagibajo, v tem trenutku se iz kuhinje zasliši smeh bučne in vesele družbe, stavki kot: izredno duhovito, izredno duhovito, oh, očka, zakaj se pa ne bi poročila že ta teden?, kje pa je ta služinčad?, čuti se, da družba prihaja v sobo)
Mark: Prihajajo! Vendarle prihajajo. Pst, usedimo se na divan in bodimo čisto tiho, bomo videli, kako bojo reagirali, ko zagledajo Toneta. (se usedejo na divan, ta stoji skrajno desno)
Župnik: Franc! Johanca! Kje pa je ta služinčad? (pride v sobo z Jožkom, oba sta v elegantnih smokingih, čevlji se jima bleščijo, tako so zloščeni, Jožko navdušeno obstane pred sliko na zidu, skrajno levo, in tu se zdaj zbere še ostala družba: Magda v krznenem plašču in s težkimi zlatimi uhani, Karlinca v krznenem plašču, pod katerim je vidna večerna toaleta, Janko v smokingu, s cigareto v ustih /župnik s cigaro/, Boris v belem smokingu, se pravi, črne hlače, bel suknjič, črn metuljček, drugi imajo bele metuljčke; vsi so malo pod paro)
Jožko: Krasna slika! Zmeraj znova jo moram občudovati.
Župnik: To je moje poročno darilo za vaju.
Karlinca: Oh, očka! (skoči k njemu in ga poljubi)
Magda: (Borisu) My husband gave them this picture as a wedding present.
Boris: Come on, realy? That's simply marvellous!
Župnik: No, zdaj pa spijmo še en kozarček na srečo mladega para.
Magda: Ferdo, veš da moraš biti previden.
Župnik: Bom, dragica, brez skrbi. (se obrne proti bifeju in zagleda onih pet na divanu, obstane, zdaj še ostali, Karlinca vzklikne oh)
Kaj pa je to? Kaj pa delate tu?
Tone: Rekel sem vam. Zdaj bo treba trpeti. To je vse, kar nam ostane. Mogoče tudi zmagamo, kdo ve?
Župnik: Kako, kaj? In poglejte, vse je razmetano, knjižna omara razbita, kaj se to pravi?! Franc!
Janko: Pištola je na tleh! (skoči k mizi in jo pobere, nameri na petorico) Ostanite pri miru.
Magda: Pokliči policijo!
Župnik: Franc!
Boris: Are they gangsters?
Karlinca: Joj, oče, ali misliš, da so nevarni?
Adolphus: (priteče iz kuhinje, v služabniški obleki, za njim Johanca, takisto kot služabnica) Gospod Kegler.
Župnik: Kje pa si?!
Adolphus: Studebakerja sem popravljal.
Župnik: Poglej, kaj se dogaja, medtem ko ti popravljaš studebakerja! Vse razbito, razmetano, tale gospoda se pa mirno zabava in pije moj gin!
Adolphus: Oprostite, motor sem imel ves čas prižgan, verjetno zato nisem nič slišal. A naj pokličem policijo?
Župnik: Kaj pa?
Adolphus: (vzdigne slušalko) Halo, tam policija. Tukaj služabnik gospoda Keglerja. V našo hišo so vlomili, pet jih je, držimo jih v šahu, ali lahko takoj pridete, prosim? (odloži slušalko) Takoj pridejo.
Župnik: No, potem je vse v redu. Don't be upset, mister Roberts, everything is all right, I called the police. (Magdi) Ana, kako pa gledaš, saj se ni podrl svet. Takale malenkost nas pa ja ne bo vrgla iz ravnotežja. Še celo moram reči, da se mi zdi dosti bolj zanimivo, kot pa tale Shakespeare, ki smo ga prejle gledali v teatru. (Janko se pretirano na glas zasmeje)
Karlinca: Oh, očka, ti si krasen.
Župnik: No, brez velikih besed, (ploskne) Johanca, pripravite narezek, Franc, vi pa zmešajte tri Black Marble martinije in malo sheryja servirajte damam.
Magda: Brez tega pri tebi ne gre, Ferdo.
Janko: Oče, pozabil si na gostoljubje, kaj pa gospodje? (smeh)
Župnik: (onim petim) Opravičujem se, čisto sem pozabil, da bi se vam prilegel požirek, preden vas dajo za zapahe. Franc, še pet martinijev!
Janko: Moram reči, postaja mi žal, da smo prijateljčke zalotili, kot kaže, so vsaj štirje med njimi gluhonemi. Oče, si pomislil, kako lahko to časopisi izrabijo in nas že spet oserjejo? (smeh)
Župnik: Prav imaš, Valter, in to ravno zdaj, ko smo priredili uspelo dobrodelno ruleto v Casinu.
Magda: Ferdo! (smeh)
Mark: Če ste za to, bi še sam pristavil kakšno besedo.
Župnik: Končno! Bal sem se že, da se ne bomo niti seznanili. (se prikloni) Moje ime je Kegler, čast mi je.
Mark: Verjemite mi, imena nikoli ne igrajo vloge, vsaj ne bolj kot plašč, ki ga, kadar se vam ljubi, slečete ali pa oblečete.
Janko: Očitno imate v tem veliko prakse. (smeh)
Boris: What did he say? (Magda mu razloži)
Mark: Naj bo vse, kar je moje, tudi vaše, posebej tisto, česar vam nikoli ne bom mogel dati.
Župnik: To se verjetno nanaša na gin, ki ste ga spili. (smeh)
Mark: Ljubim vas. (ponoven smeh, povzdignjen z veselim začudenjem)
Karlinca: Saj so zabavni, očka!
Mark: Ljubim očarljivo nujnost prepričanja, s katerim ste si takoj razložili položaj. Ljubim vaš duhovit posmeh, ki izničuje resno prisotnost neznanega in nedoumljivega. Ljubim živalsko toploto familijarnosti, ki vas združuje, če ste si sorodni ali ne. Ljubim natančno izdelan sistem, v katerem živite. Ljubim tvoje oči, ki jih zzaj sramežljivo povešaš, dekle, tvojo polt, skrito v oblačilu prepovedi, zato da bi se namensko predala nagonu. Ljubim vaše slike, knjige in vse te male in velike izdelke obrti, v katerih se tako jasno odraža vaša volja. Naposled ljubim še razdaljo, ki stoji med nami, kajti v njej je dokaz, da to še zdaleč ne more biti vse.
(prideta Adolphus z martiniji in Johanca z narezkom)
Župnik: Bravo! Častna beseda, ta fant mi postaja všeč. Ne vem, če bi osebno jaz zmogel ostati takole hladnokrven na njegovem mestu. Pomislite, vsak hip bojo prišli in ga zašili najmanj za dve leti. (Adolphus in Johanca strežeta) Poslušajte, kdo ste pravzaprav, zdaj že skoraj nisem več prepričan, da ste res samo vlomilci?
Mark: Navadni ljudje smo in značilno je, da smo bili in smo gotovo še zdaj, čeprav delujemo spokojno, vedno v dvomu, tako kot vi. Zmeraj smo hoteli biti prepričani, da je svet takšen, kakršen je, in to se nam je mnogokrat posrečilo. Da bi enkrat za vselej utrdili to resnico, smo si kot simbol zaveze z inspiracijo izbrali mavrico. Pomenila nam je toliko kot dejstvo, da ne moreš dvakrat stopiti v isto reko. In takšno je bilo odslej naše stališče. Ne bi vam našteval vseh imen, s katerimi smo zaznamovali območje svojega razumevanja, rečem le to, da se je svet stalno in zakonito spreminjal, bel in črn, zelen in rdeč.
Jožko: No, saj tudi ste prav pisana druščina. (nihče be ne zasmeje z njim)

Karlinca: Tako otožne oči imate, mnogo ste morali trpeti.
Mark: Smo. Zato pa smo bili često tudi zelo vesefi.
Župnik: Ne vem, kj bi rekel k vsemu temu, malce težki so postali tile fantje. (pošepne Magdi) Nazadnje so še kakšni blazneži. (spet na glas) Kod hodi ta policija, ura je že pol enajstih?
Tone: Ne bodite preveč razočarani, če je ne bo.
Župnik: Kaj je zdaj spet to?
Jožko: Franc, poglejte, če niso mogoče prerezali žice?
Župnik: Aha, aha, si jih videl, tičke!
(Adolphus pregleda žico)
Adolphus: Tu je vse v redu.
Župnik: Poglejte še spodaj! (Adolphus steče v kuhinjo)
Boris: What's happened? (Magda mu razloži) Never in my life had I such a strange experience!
Tone: I can hardly believe that.
Župnik: Poslušajte, fantje, ne igrajte se z mojim potrpljenjem, ker vam lahko tâko zagodem, da boste sedeli deset let!
Lojze: Za nas to ni problem, mi bomo sedeli do konca.
Adolphus: (priteče) Spodaj je vse v redu.
Župnik: Potem pa telefoniraj še enkrat, cepec!
Adolphus: (telefonira) Halo, je tam policija. Tukaj hiša Keglerjevih. Pri nas so vlomili, pet jih je, vendar jih držimo v šahu, vseeno pa prosim, da čimprej pridete, enkrat smo že telefonirali, gospod Kegler se čudi, kje ste? Da? Da. Seveda. Razoroženi so, seveda. Bomo, bomo. Na svidenje. (odloži slušalko)
Župnik: Kaj je?
Adolphus: Takoj pridejo.
Janko: Kaj pa zdaj, prijateljčki?
Mark: Ne bi vam rad jemal vere, ker iz lastne izkušnje vem, kako okrepčilna je, vendar — dvomim.
Tone: Kaj pa, če vseeno pridejo?
Mark: Saj bojo prišli, nisem rekel, da ne bojo, samo vprašanje je, kako, na kakšen način?
Tone: Ne razumem vas, prej ste rekli, da ste spremenili ves načrt.
Mark: Veš, kakšno ogromno delo je to, Tone? Kako bi mogel en sam človek vedeti vse? To so generacije, Tone, to so stoletja in stoletja, tu so odtisnjeni zobje brezštevilnih kultur, to so tone in tone knjig, Tone. Kako naj prežvečim vse to? In tudi, če bi mi bilo po ne vem kakšnem čudežu mogoče, koliko je še skritega pod usedlinami časa, koliko je še tega, česar ne vemo.
Tone: Ja, kaj potem sploh nič ne vemo?
Mark: Nisem rekel tega. Seveda vemo marsikaj, celo zelo dosti vemo, če pogledaš s tega aspekta. Poglej, saj imamo verjetnostni račun, s katerim lahko predvidevamo bodočnost.
Tone: No, to me zanima. Kako kaže?
Mark: Torej, računam — pazi, računam (na prste prešteva navzoče in mrmra sam pri sebi) — računam, da bi morali priti še policijski načelnik, trije možje z njim, potem upravnik in še Kegler. To bi morali biti vsi.
Magda: Tega ne zdržim več! Ferdo, zakaj ne storiš česa? Zakaj samo stojiš tam, kot zadnji hlapec!
Župnik: Ampak, kaj naj naredim, Ana, saj vendar čakamo na policijo.
Magda: Spravi jih ven, nič me ne briga, spravi jih ven, kakorkoli!
Župnik: (Janku) Valter, odpelji mamo in Lauro v zgornje prostore.
(Janko se s pištolo, ves čas namerjeno na petorico, ritenski umakne tja in jo preda župniku)
Janko: Pojdi, Laura, greva gor.
Karlinca: Nikamor ne grem, Valter.
Župnik: Laura, ne kapriciraj se mi! Samo še tega se mi manjka.
Janko: Mama, ti ji reci, veš, kakšna je, če si nekaj zapiči v glavo.
Magda: Ferdo, dosti mi je tvoje večne neodločnosti! Nisem ti rekla, da spraviš ven nas, ampak njih!
(Janko se sunkoma obrne, vzame pištolo župniku in se v afektu postavi kakšne dva, tri metre pred petorico)
Janko: Če mi ta hip ne izginete ven, vas bom postrelil vseh pet, kot pse!
Tone: Mislite resno?
Janko: Prekleto se boš norčeval, pes, ko boš začutil kroglo v glavi!
Tone: Kaj to zdaj pomeni, gospod Mark? Če bo streljal na nas, potem se bo dejansko uresničil Keglerjev načrt. Bilo je rečeno, če je to res, kar mi je povedala Johanca, takrat, ko sva poskušala porivati v kuhinji, da bo eden izmed nas postrelil štiri ljudi?
Župnik: Kaj slišim, Johanca, vi ste se onegavili s tem človekom?! Torej ste jih vi pripeljali sem noter! (Johanca brizgne v jok)
Adolphus: Gospod Kegler, prosim vas, saj vendar veste, da sva zaročena in da se bova, brž ko bo mogoče, poročila. Saj vendar veste, da pričakuje otroka. Bila je ves čas z mano in je umivala Porcheja gospodične Laure.
Janko: Zadnjič vam pravim, greste ven ali ne!?
Boris: Miss Ann, for god's sake, please tell me what's happening here, I'm coming out of my mind looking on this, without a single chance to understand!
Tone: Ali veste, o čem govorim? Če nas postreli, potem to pomeni, da sem jaz že ta trenutek mrtev, ker sem že prej po istem načrtu padel skozi okno.
Mark: Kdo pa ve, ali je Kegler sploh imel kakršenkoli načrt? Imej pred očmi dejstva, Tone. O Keglerjevem načrtu je govoril edino župnik. (ga pokaže) Magda (tudi njo pokaže), pa je imela nekakšna preroška videnja, da bojo prišli štirje možje v črnem, kot ste tudi zares prišli, da se bo eden od njih vrgel na belo grlico (pokaže Johanco), kot si se tudi zares vrgel . . .
Tone: (mu skoči v besedo) No, ja, fifty — fifty.
Mark: O tem ti vendar govorim! Ta načrt, od kogarkoli že je, ima luknje. (Janko onemoglo pobesi pištolo) Rekla je, da se bo eden vrgel nate in te prevrnil skozi okno, kot je Adolphus to dejansko storil, ampak! Ti se nisi ubil, ti si ostal živ, v tem je bistvena razlika.
Lojze: Seveda, saj sem te videl, ko si se pobral in odšel.
Mark: Rekla je, da se bo druga bela grlica obesila. Ali se je? Poglej jo! (pokaže na Karlinco) Živa in zdrava stoji pred tabo.
Tone: Ampak, saj se še vedno lahko obesi.
Župnik: Prosim vas, imejte usmiljenje vsaj z njo, preobčutljive živce ima, vsako razburjenje jo lahko uniči!
Mark: Kaj pa naslednji korak, Tone? Rečeno je bilo, da bodo prišli štirje beli in da bojo strahotno mučili njega (pokaže župnika), rdečega. On pa je zdaj v smokingu, mi pa, prvič nas je pet, drugič so prišli oni noter in ne mi, in tretjič, nihče od nas ni v belem!
Tone: Ampak saj mož resnično trpi, poglejte ga, ves je bled.
Mark: Tone, rečeno je bilo, da bo tedaj vstal ta, ki nosi Kajnovo znamenje v očeh, in ustrelil vse štiri bele, nas pa je pet in vi štirje ste črni, jaz pa sem v zelenem! In končno, Tone, kako moreš verjeti v Magdino prerokbo in župnikovo teorijo o nekakšnem bogu Keglerju, ki nam bo vsem dal rajsko nagrado, če izpolnimo njegovo voljo, ko pa vidiš tu pred sabo oba, da se ničesar ne zavedata, da se niti ne spominjata svojega prejšnjega življenja!
Janko: Kdo ste vi, kdo ste vi?
Tone: Groza me je izreči, vendar prav vi ste prejle rekli, da ima ta načrt, od kogarkoli že je, luknje. Kaj pa, če nas Janko vseeno ustreli?
Mark: O, ne! (zakoplje glavo v roke)

Tone: Kaj vam je?
Mark: Rekla je: eden skoči in ga vrže skozi okno, niti besede ni rekla o tem, ali bo ta, ki bo padel skozi okno, tudi umrl!
Janko: Oče! (kot iz uma pogleda v strop, ne župnika) Ustrelil jih bom!
Župnik: Valter, ne, ali si znorel?! (skoči k njemu in mu hoče preprečiti strel, Janko ga z drugo roko odrine in ustreli v Marka, krik, tišina, Mark se bled otipa, olajšano zažvižga)
Mark: Fiuuu. Hvla bogu. (Janko se prepaden ritenski umakne, išče z očmi nekakšen odgovor pri župniku, Magdi, Karlinci . . .)
Župnik: Jaz sem bankir! Jaz sem bankir! Mister Roberts, I am a banker, do you understand that?
Janko: Bežimo! (steče k Magdi) Mama, zbežimo.
Magda: Pojdimo v zgornje prostore in se zabarikadirajmo.
Janko: Let's go upstairs! (Boris zbegan steče k njim, obenem se ozira k župniku, ki stoji na mestu in nepremično zre v neko točko)
Magda: (Janku) Pojdi po očeta. (Janko steče k župniku) Laura, ljubica, pojdi z mano.
Janko: Oče . . .
Karlinca: (odločno, vendar mirno spregovori, tako da vsi obstanejo v poskusu) Nikamor ne bomo šli. Mogoče sem samo razvajena gospodična, ampak vidim pa, da ti gospodje trpijo tako kot mi, čeprav se zdi, da vejo nekaj, česar mi ne vemo, ali pa smo pozabili, tako vsaj govorijo. Na istem smo in nobenega razloga ni, da bi bežali pred njimi. Saj nam nič nočejo, tamle sedijo in so že ves čas čisto pri miru.
Magda: Ja, kaj pa naj naredimo? Ali bomo sedeli tu z njimi v nedogled?
Karlinca: Morali bi ostati, ravno zato, ker nas je vse tako pretreslo.
Mark: Lepo si to povedala, Karlinca, se pravi, gospodična. Na istem smo, tako je. In nobenega smisla nima, da nas podite ven, ali pa sami odidete. Zunaj ni nič drugega kot znotraj.
Magda: Kaj hočete, ali mi lahko to poveste na kratko?
Mark: Na tem divanu bi radi sedeli do konca. Kaj pa vi?
Magda: Jaz? Ne vem . . .
Mark: What about you, mister Roberts, do you have some intention?
Boris: What do you mean by that?
Mark: Gospod Kegler? (brez odgovora) Vi?
Adolphus: Služabnik sem.
Mark: Hm, polašča se me znan občutek. Kot da smo v zatišju pred viharjem. Izčrpali ste svoje možnosti, gospoda, to bo imelo za posledico preobrat, surov in nepričakovan. Ne veste več, kaj bi s sabo, to pa je nevarno, kliče po nekom, ki ve, kaj hoče, in je pripravljen ukazovati.
Tone: Kaj pa mi? Nismo izčrpali svojih možnosti?
Mark: Dejanje se ne vrši samo v očitnem gibanju.
Tone: Kako da ne! Saj živimo od tega. Mi, nas pet, živi od njih, od energije, ki so jo vložili v vsak svoj korak. Zato pa ste jim tudi rekli, naj ostanejo, da boste imeli pri roki poskusne kunce za svoje filozofske eksperimente.
Magda: Ali zdaj slišiš, Laura? Pravim ti, pojdimo gor.
Karlinca: Ostala bom tu, mama.
Župnik: (kot mesečen) Ne, čakajte . . . preobrat . . . (zatava po sobi in nekaj išče)
Tone: In zdaj ste ga nalašč pognali v gibanje, zato da ste mi lahko odvzeli besedo!
Magda: Ferdo! (skoči k župniku)
Tone: Nalašč delate to zmedo, ker vas je postalo strah mojih besed. Da, tako je! Tudi vi imate svoj načrt, čutim to. Saj ste sami priznali, da ste ga spremenili. Pripraviti nas hočete, nas štiri, da bi sedeli z vami na tem divanu do konca. Z drugimi besedami, izrabiti nas hočete, tako kot ste že izsesali ves življenjski sok iz njih, da stojijo tule kot mumije. Jaz pa ne bom vaš hlapec! Ne bom več sedel tu z vami. (vstane) Uprimo se mu, združno!
Mark: Isto napako delaš, Tone, kot sem jo jaz sam naredil pred časom. Trdiš, da razpolagam z vami, da bi izpeljal do konca svoj načrt, nočeš pa videti, da potemtakem delujem sam proti sebi, ker ti polagam v usta besede, ki po tvoje ta načrt rušijo in ga onemogočajo.
Tone: Vi ste se nehali bojevati proti usodi! To pa počnejo samo oblastniki. Poglejte se: zadovoljni z vsem sedite na tem divanu in se ne mislite več premakniti z njega. To je zame očiten dokaz, da se stvari dogajajo tako, kot je vam po volji. Pa poglejte njega! (pokaže župnika, ki ga Magda in Boris brez-uspešno poskušata ustaviti v njegovem kroženju) Bankir je, za sabo ima denar in oblast in ali mu to kaj pomaga? Ne, niti najmanj. Ne more nas vreči iz hiše, policije ni, pištola ne strelja pravilno in lastna hčerka ga še pogleda ne več, malo ji je mar, da je človek ves iz uma, v tolikšni meri je že obsedena od vas!
Mark: Pozabil si, da je to župnik, Tone, ne pa bankir.
Tone: (pade nazaj na divan) Ah, zgodovina sama sebe sproti pozablja! (mišljeno kot razočaranje)
Župnik: Ne damo se! To mora biti naša deviza. Nobenih preobratov, to je blazno važno, ljubica. (stresa Magdo za vrat kot kakšno drevo)
Janko: (skoči k njemu in mu jo iztrga iz rok) Sem pridimo vsi, ne poslušajte jih, come here, mister Roberts, pijmo, jejmo, delajmo se, kot da jih ni, distanca, distanca!
Župnik: (ploska) Ploskajmo, takole, dlan ob dlan, še je upanje, clap your hand, mister Roberts — (nenadoma se zgrudi na kolena pred njim) — mister Roberts, please forgive me, it was up to me, I am not guilty, it wasn't my fault, I am a simple man, what can I do . . . (silna moč ga zdajci spet dvigne na noge) I am the great power of universe! Unpredictable! (se začne tiho, lokavo smejati) Aha, aha, aha. Žc! (si sleče suknjič) Žc! (si raztrga srajco) Žc! (si odpne hlače) Kaj pa zdaj?
Magda: Ferdo, ne!
Župnik: Tišina! Odstopi! Žc! (si slači hlače)
Janko: Oče, ne slači se!
Župnik: Niti besede, da nisem slišal!
Mark: No, tole naprimer že ni bilo po moji volji, Tone.
Župnik: Sem te presenetil, kaj, dečko?
Tone: Vsi smo krivi.
Lojze: Sam je kriv.
Župnik: Tako je! Jaz sem kriv za vse! Non plus ultra — gate dol!
(Obstane gol pred njimi, s čezmerno dolgim spolnim udom barve nevihtnega neba, pa tudi drugače ima celo telo porisano z raznobarvnimi progami, kot kakšna posebna zebra. In zdaj začne neizmerno norčavo poskakovati, da mu ud ploska ob trebuh, zraven pa govori kot toča. Vsi so šokirani, brez moči, da bi ga zavrli.)
Vzemite me kot simbol razkritosti, ljudje. Uboga stara kraljeva žirafa, z imenom Edmond Kean, se daje za vas. V Londonu sem v Royal Theater nastopal tristo večerov zapored! Ni ga bilo misterija, pri katerem ne bi imel svojih prstov vmes! Staroveški požiralec ognja sem! Heroj iz antike! Meni je Mojzes zadal usoden poraz na faraonovem dvoru! Mene je Alah preklel, da vekomaj v krogu blodim iz kota v kot spirale! Ampak, zato mi je dana pravica, da lahko po svoji volji dvigam in spuščam zaveso. In če rečem, centralna stena podri se! — —
(Centralna stena v hipu zgrmi na tla in razkrije uborno zakulisje, z ostanki iz prejšnjih predstav.)
Potem se bo tudi podrla!

Mark: Primite ga! Spustite zaveso!
(Riko, Lojze in Mitja se poženejo z divana proti župniku, a ta jim zbeži na rob odra, in to ravno v hipu, ko zavesa pade. Položaj je torej sledeč: zavesa je že padla, vidne so celo roke, ki se stegujejo, da bi ujele župnika, ta pa že varen, na robu odra razlaga publiki,)
Župnik: Spoštovani gostje, zavedam se, da vse tole ne more biti kaj več kot pa skromen prispevek. Če pa sem vas mogoče le česa naučil, če sem komu morebiti le dal kakšen koristen nasvet za življenje, potem mi bo to zelo veliko pomenilo. V tem in takšnem upanju si dovoljujem izreči še neko prošnjo, hrepeneč, da bi ne bila narobe razumljena. Povabite v mojem imenu na ogled jutrišnje predstave vse tiste, za katere sodite, da so vredni vstopa v hram umetnosti. Hvala in na svidenje.
(V istem ga roke potegnejo za zaveso. Takoj se oglasijo razjarjeni klici z galerije.)
Klici: Kaj je že konec? Škandal! Svinje! Gremo gor na oder! Linčajmo jih!
(Tedaj se v loži ob odru dvigne advokat, v fraku, z dolgo črno brado.)
Advokat: Stojte, ljudje! Trenutek!
Vratar: Mir, mir! Poslušajmo, kaj bo rekel advokat.
Advokat: Ljudje, resnica je, da smo bili grdo ogoljufani, in verjemite mi, tudi mene srbijo pesti, da bi lopovom pokazal, kaj si mislim o njih. Opozarjam pa vse, da se bomo šele s tem dokončno osmešili! Pomislite malo, kako se nam bo smejalo vse mesto, zato ker bomo ostali edini lahkoverni bedaki, ki so šli prevarantom na limanice in še celo plačali vstopnino dvakrat dražjo od običajne!
Vratar: To je res, na to sploh nismo pomislili!
Advokat: In zato pravim, ne. Pojdimo vsi lepo domov in hvalimo predstavo na vsa usta, kako izvrstna da je, pa kako globoke misli da so v njej, in ne dajmo si miru, dokler ne prepričamo slehernega, da bo šel jutri že ob zori stat v vrsto pred blagajno, tako da bo ogoljufan za natančno isto ceno kakor mi.
Klici: Tako je! Advokat ima prav! Bravo, advokat!
(Izza zavese stopi Lojze in se prikloni.)
Lojze: Prijatelji! Poslušajte, mogoče to ni v kontekstu, ali pač je . . . razumete, izgubljen sem, povsem . . . in . . . to se ne da definirati preko nekih pojmov . . . Namreč, jasno, vsi vemo, za kaj gre . . . to vsi vemo. Pa tudi časa nimamo . . . no, ne vem, ali pa ga imamo, saj smo vendarle imeli na voljo nekakšen čas . . . (Tedaj izza zavese skoči Mitja in ga potegne nazaj, sam pa stopi na njegovo mesto.)
Mitja: Dober večer, dragi gledavci. Oproščam se zaradi živinskega izpada, ki smo mu bili priča, jaz in direkcija se od tega ograjujeva. Naj si nihče ne misli, da smo s tem hoteli žaliti mlekarno, ali pa . . .
(Tedaj izza zavese skoči Mark.)
Mark: Ne, ni dobro!
(Obstaneta in strmita drug v drugega.)
Advokat: Jaz grem ven, tega ne bom več gledal!
(Besno zapusti ložo v spremstvu žene.)
Vratar: Gospod advokat, kam greste?
(Piš vetra, medlo se zabliska, čez čas oddaljeno zagrmi.)
Gospod advokat!
Mark: Mar gre res za isti zakon pri tem, ki umre naravne smrti, in onem, ki je nasilno ubit? Ali je kje res kdo, ki je izdal tako odločbo?
Mitja: Enkrat bom raztrgal te uzde, ki tako logično zategujejo moje čeljusti.
Mark: Prepozno je, Mitja, Tone je imel prav — smo, kjer smo. Dvignite zaveso, predstava naj se začne pri priči!
(Zavesa se pri priči dvigne, zagledamo vse tako kot je bilo prej, z izjemo padle centralne stene in župnika, ki ima obliž na ustih, ter je ogrnjen z rjuho. Kadarkoli je na njem vrsta za govor, mu Riko odlepi obliž, ko pa konča, ima spet v hipu zalepljena usta. Zvonec na vhodnih vratih.)
Magda: Policija! Tu so!
(Adolphus se podviza odpret.)
Župnik: Ni važno, kdo je, vrata so odprta za vse.
(Adolphus spregovori nekaj besed z došlim in se obrne v sobo.)
Adolphus: Gospod bog je prišel in sprašuje, če lahko vstopi. Videti je dostojno oblečen.
Župnik: Vse, kar je naše, je tudi njegovo.
(Adolphus odpre vrata na stežaj, vstopi advokat, ki je na drugem koncu resnice dobro zamaskirani Kegler, le da ima zdaj črne lase, črno brado in je sploh, kot že rečeno, ves v črnem. Gre naravnost k mizi in se usede na stol, ne da bi kogarkoli pogledal. Molk.)
Magda: Oprostiti nam morate, vse imamo razmetano, teh pet ljudi je vdrlo sem noter, že več ur čakamo policijo, vendar je ni od nikoder . . .
(Zaihti, Lojze bruha z divana v lavor na tleh, sloneč z zaprtimi očmi na naslonilu.)
Kegler: Vem. Celo drugo in tretje dejanje sem sedel tamle v loži.
(Župnik izzivalno vstane, vendar ga Riko in Magda takoj primeta za roke.)
Župnik: No, in kaj, no, kaj?
Kegler: Bili ste slabi, katastrofalno slabi, vsi po vrsti! Zardevati sem moral zastran vas! Ves sem se krčil vase, stiskal zobe in sopel skozi nos, medtem ko sem vas gledal. Neštetokrat sem se že hotel v sveti jezi pognati s sedeža in vas razkopati, kakor mravljišče, pa me je usmiljenje vsakokrat zadrževalo, da sem potrpel in se v mislih prepričeval, pusti jih, daj jim še eno šanso, ne bodi tako kritičen, mogoče se pa vendarle popravijo in ne bojo zgolj v gnusobo tvojim očem — — ali ne! — nazadnje sem bil prisiljen sprejeti na svoja pleča še do skrajnosti izprijeno spakovanje tega človeka, te kreature, za katero sploh ne najdem zadosti sramotnega imena! Tedaj je v meni prekipelo. In zdaj sem prišel, da ga izplačam!
(Zavihti bič nad župnikom, ta zadrži udarec, kaj več kot to pa ne more, ker mu Riko in Magda ubranita.)
Župnik: Tako se pa nismo zmenili, Mirko! Ti si se pojavil na začetku, spregovoril nekaj lakoničnih besed, potem pa izginil kot kafra, in medtem ko smo si tule v potu svojega obraza služili svoj vsakdanji kruh, si se postavljal za nekakšnega utopičnega razsodnika, ter nas z razdalje ocenjeval, kakor da smo živina na trgu!
Kegler: Misliš, da si kaj boljši od pavijana?
Jožko: Le dajte, natlačite se z zlobo do grla, puran!
Kegler: Ob pravem času si se oglasil, tepec! Mali, nizkotni umazanec, nisi se obotavljal nositi orožje in streljati na ukaz, zdaj si pa z isto prilagodljivostjo že pripravljen moralizirati in izrekati obsodbe. Tako se to dela, kaj? Najprej bomo udrihali s sekirami po ljudeh, potem pa obžalovali in našli v takšni izkušnji očiščenje in upanje v nekakšno novo življenje!
Župnik: Ampak, človek, ali nisi ravno ti zahteval tega? Ali nisi imel do potankosti izdelan načrt, ki je variiral od treh, štirih smrti, tja gor do masakra vsega živega?
Kegler: Ali sem dal jaz pobudo za namišljen uboj namišljenega policijskega načelnika in njegovih namišljenih pomočnikov? Vi sami ste mi priča, da nikoli! To je bila vaša potreba. Tako kot je rekel Mark, s svobodno fantazijo ste si izbirali antagoniste in jih odmetavali čez rame, ko se je moč sugestije izčrpala. Kaj ste pa sploh delali ves ta čas? Pokavsali ste se vsevprek in se preoblačili v kostume zgodovinske scenerije. In da bi vam fuk,

jedača in pijača bolje teknila, ste se zraven sprenevedali, da iščete resnico!
Riko: To ni res!
Kegler: Seveda je. Človeštvo, dragi moj, ni nič drugega kot vrečka iz polivinila, natlačena z žabami, ki se parijo v agoniji. Sezite z roko v vesolje in elastične stene se bojo rade volje vdale vašim prstom. Ampak ničesar ne boste našli tam, razen krvavih slik lepljive čutnosti.
Župnik: Zakaj se potem ošabno postavljaš nad nas in si umivaš roke, kot da si sam čudežno brez vsake krivde?
Magda: Prav tamle na divanu si se slinil na mojih dojkah, kot navaden fukfehtarski pes, zdaj se pa delaš svetnika!
Kegler: Izginiti mora vse, do konca vse, na čelu z mano. Kaj pa mislite, da ste dosegli s tem, ko ste si stresali takšnale umetna zatočišča za svoj bedni prebitek? Kaj pa so ta bela mesta, z zlatimi kupolami, prepredena v vse smeri s cestami iz marmorja? Še plevel ne. Nič, manj kot nič. Kaj pa so ti gomazeči ljudje, vseh barv in vseh pasem? Nič so, že vnaprej nič. Kaj so, s plavutmi, z oklepi in grivami? Kakšen smisel pa ima to nenehno triletno kolobarjenje? Kot kaj se to daje na vpogled monumentalnemu očesu? Vzvalovana sila morja in drhteči ogenj vulkanov in vroči pesek in gozdovi, bičani z nevihto, in migljajoče, zvezdnato nebo nad tem, vse neštetokrat premečkano in sprostituizirano, kot kakšen ringlšpil iz zabaviščnega parka.
Karlinca: Zakaj nisi rajši ostal v krsti in nam prepustil nadaljevanje, namesto da zdaj uničuješ mukoma pridobljeno dediščino?
Kegler: Zato, ker ni to nobena rešitev. Ničesar — že najmanjše zrnce nosi v sebi klico povratka. Misel, ki bo prišla za nami, resnična misel, rešena tesnobe časa, ne sme dobiti od nas v doto ničesar. Sama od sebe mora zasvetiti iz teme, lepša kot popek zemske vrtnice, vzgojena od druge narave.
(Bled in tresoč se od slabosti vstane Lojze z divana.)
Lojze: Bili so že ljudje, ki so hoteli takšno rožo, že zdavnaj pred vami, nikoli pa niso zahtevali, da se mora zalivati s krvjo vsega človeštva, nikoli jo niso polagali onstran našega hrepenenja, ampak sem so jo hoteli vsaditi, v to zemljo, v naša srca! In njen duh je do danes ostal v plemenitem umu — zato smo se že od vsega začetka, eni bolj, drugi manj, pa vendar združno, bojevali proti vašemu demonskemu načrtu, proti krvavim umorom, proti smrti in proti usodi — za svobodno izbiro vstajenja!
Kegler: Pa naj zadonijo trombe! Naj se bliska! Naj grmi! Vode! Vode!
(Zabliska se in zagrmi, oglasijo se trombe in usuje se hud naliv z neba.)
Župnik: Streljaj, Janko, v imenu življenja ti ukazujem, streljaj!
Tone: Ljudje, jaz živim!
Mitja: Živel patološki inštitut!
Mark: Za župnika! Za župnišče!
Župnik: Naj večno živi gospod Kegler!
(Ta hip se vrata s treskom odprejo, kot da jih je vstopajoči odsunil z brco, vstopi upravnik, z zavihanimi rokavi, v mesarskem predpasniku, posutem s krvavimi madeži, in že medtem, ko govori, stopa proti Keglerju.)
Upravnik: Gospod! Naravnost od secirne mize prihajam. Vse sem že pošlihtal, te, ki so umrli naravne smrti, in one druge, ki jim je nit pretrgala zločinska roka — zame ni nobenih razlik. Ostalo mi je samo še petinsedemdeset kil mesa za sfaširat. To pa je ravno vaša teža, ali ni to zanimivo? In zdaj vas vprašam? Ali boste bežali pred mano kot navaden strahopetec? Ali se boste že končno žrtvovali in storili svojo človeško dolžnost? Ali boste končno že enkrat dali teh vaših petinsedemdeset kil, ali jih boste že končno dali na uporabo v faširungo, da bojo zanamci imeli ploden humus za svoj razvoj? Zdaj vas vprašam še zadnjič. Da, ali ne?
(Kegler vstane v vsej svoji višini in se ponosno obrne k njemu.)
Kegler: Ne.
(Upravnik ga v hipu neusmiljeno udari z mesarico čez prsa; Keglerja udarec vrže na tla; boleče zahrope in držeč se za prsi mukoma vstane, vendar ga zanaša; končno se obdrži na mestu in iztegne tresočo se roko proti Janku.)
Tebi, sin moj, dajem Afriko, tebi Azijo, Evropo in vse kontinente, tebi, ki boš izstrelil mavrične ognje v čelo univerzuma, tebi polagam tvoje sovražnike za podnožje tvojih nog.
(Janko potegne pištolo, ki jo je prej spravil v žep, in ga hladnokrvno ustreli v prsa; Kegler zakrili z rokami, se lovi, pade, mukoma se pobira, kleca, vstane, zanaša ga . . .)
Karlinca: Oče!
Kegler: Adieu, my love, forget me not.
(Strel; Keglerja sunkoma vrže iz smeri, v katero se je opotekal, pade, s strahotnim naporom se zvleče na kolena, vstane in z odprtimi usti lovi sapo; tedaj pride na oder navaden scenski delavec s šopom rdečih vrtnic in mu jih izroči; Kegler pade nanj, se ga oprijema, ga poriva pred sabo, kakor se mu hoče zrušiti onemoglo telo, nazadnje zagrabi vrtnice in se odtrga od njega, gre v cik — caku na rampo, pade, se pobere, z zadnjimi močmi zamahne in vrže vrtnice v publiko; komaj se zravna od zamaha, že ga doleti tretji strel, tokrat v hrbet; silno zadet se vzpne na konice prstov . . .)
Zmaga! Zmaga! Zmaga!
(Pade vznak v smrt. Navaden scenski delavec, ki je od trenutka, ko je prinesel rože, ves čas obzirno hodil za njim, ga ujame v naročje in za hip prisloni na koleno. In med ploskanjem vseh na odru prisotnih, od A do Ž, ga za podpazduhi odvleče skozi vhodna vrata.)

Zastor.

Uredništvo: Rastko Močnik, Rado Riha, Miran Božovič, Ervin Hladnik, Darko Štrajn, Jure Mikuž, Igor Vidmar, Miha Avanzo, Denis Poniž, Marjan Pungertnik, Drago Bajt, Slavoj Žižek (glavni in odgovorni urednik).

Svet revije: Vojo Likar, Rastko Močnik, Jože Vogrinc, Slavoj Žižek, Emil Filipčič, Matjaž Hanžek, Taras Kermauner, Denis Poniž (delegati sodelavcev revije); Miha Avanzo, Boris Dolničar, Marko Kerševan, Sonja Lokar, Jože Osterman, Sandi Ravnikar, Dušan Skupek, Mile Vreg, Drago Zajc, Tomaž Kšela.

Predsednik sveta: Tomaž Kšela.

Tekoči račun: 50101-678-48982, z oznako: za Probleme. Izdajatelj RK ZSMS.

Tisk: Učne delavnice, Ljubljana.

Revijo denarno podpira KSS; po sklepu Republiškega sekretariata za prosveto in kulturo št. 421-1/74 z dne 14. 3. 1974 je revija oproščena temeljnega davka od prometa proizvodov.

Uredništvo začasno sprejema sodelavce na Starem trgu 21 (prostori ŠKUC-a) vsak torek in četrtek med 13. in 15. uro. **cena 15 din.**

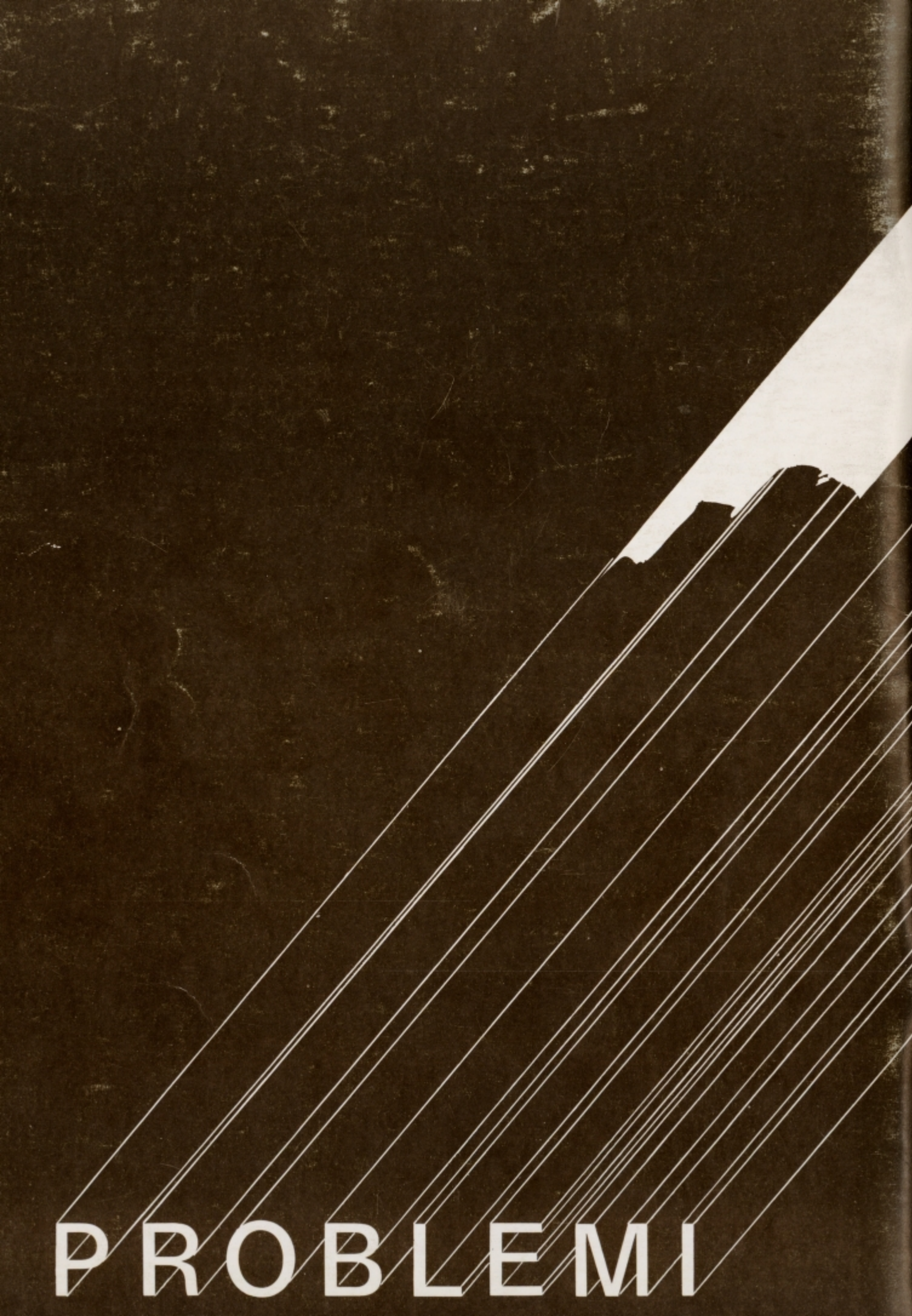
PROBLEMI